

Гаврилова Н.С.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ЛОГОПЕДІЇ

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2018

УДК
ББК
Г

Рецензенти:

Шеремет М.К., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії факультету корекційної педагогіки і психології НПУ ім. М.П. Драгоманова.

Яковлева С.Д., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії Херсонського державного педагогічного університету.

Гаврилова Н.С.

Г Навчальна програма з логопедії: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ПП «Медобори-2006», 2018. – 200 с.

У навчально-методичному посібнику подано загальний зміст та коротку характеристику тем, що включені у нормативну навчальну дисципліну “Логопедія” дисциплін професійної підготовки освітньо-професійних рівнів бакалавр та магістр, тексти практичних та лабораторних занять, питання до кожного модуля, орієнтований список наукових джерел, рекомендований для використання при її вивченні, а також рекомендації щодо написання курсових робіт.

Адресується він, в першу чергу, студентам, які навчаються на спеціальності 016 Спеціальна освіта за освітньо-професійною програмою “Логопедія”, а також викладачам цієї навчальної дисципліни та інших суміжних з нею для встановлення міждисциплінарних зв'язків.

УДК
ББК

© Гаврилова Н.С. 2018

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	5
I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ (бакалаврат).....	7
II. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ (магістратура).....	17
III. ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА	23
IV. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (бакалаврат).....	26
Розділ 1. Науково-теоретичні основи логопедії.....	26
Розділ 2. порушення фонетичного боку мовлення у дітей.....	37
Розділ 3. порушення фонематичних процесів у дітей.....	52
Розділ 4. порушення голосу.....	64
Розділ 5. загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ).....	68
Розділ 6. порушення читання	82
Розділ 7. порушення письма	92
Розділ 8. організація логопедичної роботи.....	101
V. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (магістратура)	108
Розділ 1. порушення темпу і ритму мовлення.....	108
Розділ 2. афазія.....	122
VI. ПЕРЕВІРКА СТАНУ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ ЗНАНЬ	144
VII. ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ.....	145
1. Логопедія як наука.....	145
2. Етіологія виникнення порушень мовлення у дітей.....	147
3. Класифікації порушень мовлення у дітей.....	147
4. порушення фонетичного боку мовлення.....	150
5. Корекція порушень фонетичного боку мовлення.....	153
6. Фонематичне недорозвинення мовлення	155
7. Корекція порушень фонематичних процесів у дітей.....	157
8. порушення голосу.....	157
9. загальне недорозвинення мовлення.....	158
10. порушення письма та читання.....	163
11. Заїкання.....	165
12. порушення темпу мовлення.....	167
13. клінічна та психологічна характеристика хворих з афазією	168
14. Обстеження психічної сфери у хворих з афазією.....	170
15. Корекція порушень мовлення у хворих з афазією.....	172
16. організація логопедичної роботи.....	174
VIII. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ 3	176
ЛОГОПЕДІЇ.....	
IX. ДОДАТКИ.....	181

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма з логопедії включила загальну характеристику цієї навчальної дисципліни та змістові модулі, якими мають опанувати студенти впродовж навчання для отримання освітнього рівня бакалавр та магістр, а тому вони були поділені на дві частини. До кожної теми подано характеристику, що визначає зміст викладу інформації при проведенні лекції.

У програму увійшли тексти лабораторних та практичних занять, які були розподілені відповідно до запропонованих змістових модулів. До кожної з лекційних тем запропонована диференційована їх кількість в залежності від обсягу поданого матеріалу та необхідності практичного відпрацювання. Кожен текст лабораторного та практичного заняття містить велику за обсягом кількість теоретичного матеріалу, рекомендовану для підготовки до заняття та практичні завдання, а тому, за потребою викладача та відповідно до кількості годин, відведених навчальним планом, їх можна поділити і, таким чином, збільшити їхню кількість. Можна також, за необхідності, винести частину завдань на самостійне опрацювання студентами. В кінці кожного практичного та лабораторного заняття окремо запропоновано завдання студентам для самостійної роботи для підготовки до них. Виконання цих завдань готує студентів до активної участі у них.

До лекційного курсу та кожного лабораторного і практичного заняття було підібрано наукові та методичні джерела, на які рекомендовано студентам орієнтуватися під час самопідготовки. При їх підборі основний акцент зосереджено на дослідженнях українських науковців.

До кожного з розділів розроблено комплекси запитань, на які студенти мають підготувати відповіді. Переважна більшість запитань вимагає короткої відповіді: одним словом, реченням або визначенням. Проте є запитання, які потребують ширшої відповіді: назвати поетапність, охарактеризувати прийоми, методику тощо. Переважно це питання практичного характеру. Питання розроблені таким чином, що з них зручно формувати як тести, так і білети для проведення контрольних робіт, залікових та екзаменаційних випробувань.

Нами було, в тому ж числі, запропоновано короткий варіант вимог до курсових робіт з логопедії, де викладено інформацію щодо їх написання та оформлення і критерії оцінювання.

І у кінці посібника було зібрано додаткові матеріали: протоколи обстеження мовлення у дітей та причин, що його обумовлюють, схеми аналізу, моделі логопедичних занять, моделі корекційної роботи тощо, які можна застосовувати при проведенні лабораторних та практичних занять.

В цілому зібрані матеріали ми надіємося, що допоможуть викладачам при розробці робочої програми з логопедії, а студентам – при вивченні цієї навчальної дисципліни.

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ (бакалаврат)

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Логопедія” складена відповідно до підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта за освітньо-професійною програмою Логопедія.

Тип дисципліни: цикл професійної підготовки, нормативні навчальні дисципліни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: порушення мовлення у різних категорій дітей, дорослих і підлітків, методи та технології їх вивчення, діагностики, попередження та подолання.

Міждисциплінарні зв'язки: логопедія як наука опирається на знання з анатомії та фізіології органів слуху та мовлення, невропатології, психодіагностики, нейропсихології, психолінгвістики, лінгвістики, вікової, загальної та педагогічної логопсихології, спецметодик: розвитку мовлення, початкового навчання мови, математики з основами математики та інших.

Програма навчальної дисципліни складається з таких **модулів:**

1. Науково-теоретичні основи логопедії.
2. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей.
3. Порушення фонематичних процесів у дітей.
4. Порушення голосу
5. Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ)
6. Порушення читання.
7. Порушення письма.
8. Організація логопедичної роботи у закладах загальної та спеціальної дошкільної і середньої освіти, медичних установах, в системі інклюзивної освіти.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Логопедія” є:

- формування у студентів знань про порушеннями мовлення у дітей та дорослих;
- особливості діагностики відхилень у розвитку мовлення, причин, що їх обумовлюють;
- методи та прийоми корекції порушень мовлення у дітей, дорослих та підлітків;
- особливості проведення пропедевтичної роботи з дітьми з

метою попередження у них виникнення порушень розвитку мовлення.

Мета практичних занять – закріплення наукових знань, одержаних під час лекцій, аналіз інформації засвоєної студентами під час самостійного опрацювання додаткових наукових джерел і посібників; вивчення студентами практичного досвіду корекційної роботи з дітьми-логопатами.

Метою проведення лабораторних занять є формування у студентів практичних вмінь проведення обстеження дітей, дорослих і підлітків з порушеннями мовлення, розробки та проведення індивідуальних і фронтальних логопедичних занять, складання програм для проведення корекційно-відновлювальної роботи з логопатами.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Логопедія” є формування у студентів глибокого розуміння понять: “дислалія”, “ринолалія”, “дизартрія”, “заїкання”, “тахілалія”, “брадилалія”, “ринофонія”, “афонія”, “дисфонія”, “алалія”, “афазія”, “фонетичне недорозвинення мовлення”, “фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення”, “загальне недорозвинення мовлення”, “затримка мовленнєвого розвитку”, “дислексія”, “дисграфія”, “алексія”, “аграфія”, “дизорфографія”; вмінь репродуктивно відтворювати знання, робити перенос на аналогічні ситуації у практиці, творчо підходити до аналізу порушень мовлення у дітей та дорослих, формування корекційних систем подолання відхилень у розвитку.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості порушень мовлення у дітей з первинно збереженим інтелектом та аналізаторними системами, причини виникнення цих порушень, структуру і механізми мовленнєвих відхилень, симптоми їх прояву;
- прийоми та методи діагностики відхилень у мовленнєвому розвитку дітей, причини їх виникнення, розмежування з подібними/суміжними станами, критерії оцінювання специфіки виконуваних різними категоріями дітей завдань;
- прийоми та методи профілактики та корекції різних відхилень у мовленнєвому розвитку дітей;
- систему організації логопедичної роботи у закладах загальної середньої освіти і у закладах спеціальної освіти, на логопедичному пункті, а також в умовах спеціальної групи для дітей з порушеннями мовлення закладу дошкільної освіти;
- систему і структуру проведення індивідуальної та фронтальної логопедичної роботи;
- законодавчу, навчально-методичну і матеріальну базу

забезпечення логопедичної допомоги дітям і дорослим, документообіг.

вміти:

- вести роботу з популяризації знань з логопедії серед вчителів закладів загальної середньої освіти, закладів дошкільної освіти і батьків;
- проводити діагностику порушень мовлення у дітей, розмежовувати їх з іншими подібними/суміжними станами, а також виявляти причини, що обумовлюють відхилення розвитку мовлення;
- організовувати та здійснювати корекційно-розвиваюче навчання дітей з порушеннями мовленнєвого розвитку;
- проводити логопедичну корекцію різних порушень мовлення у дітей, дорослих та підлітків;
- вести документацію, складати плани організації логопедичної роботи, підбирати та оформляти дидактичні матеріали для корекційного навчання осіб з порушеннями мовлення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 30 кредитів ECTS або 900 годин.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – екзамену, модульні контрольні роботи.

Засоби діагностики успішності навчання – завдання вхідного і поточного контролю, модульні контрольні роботи, пакети комплексних контрольних робіт.

**КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ
(бакалаврат)**

№ з/п	Назва змістового модуля. Темі і підтеми.	Короткий зміст змістового модуля
I	Науково-теоретичні основи логопедії	
1.1	Науково-теоретичні основи логопедії як науки.	Зміст, мета, завдання логопедії як науки. Об'єкт, предмет, мета, завдання цієї навчальної дисципліни. Принципи і методи логопедії як науки. Її категоріальний апарат. Історія розвитку вчення про порушення мовлення.
1.2	Особливості типового розвитку мовлення в процесі онтогенезу.	Характеристика послідовності появи у дітей мовленнєвих реакцій і значимих одиниць мовлення. Специфіка розвитку у дітей мовної компетентності і мовленнєвої діяльності.
1.3	Анатомо-психоневрологічні основи розвитку та функціонування мовлення у дітей та дорослих.	Характеристика анатомо-фізіологічних, неврологічних, соціально-психологічних передумов успішного розвитку мовлення у дитини (таким чином, як вони розглядаються у таких науках як анатомія, нейрофізіологія, нейропсихологія, психолінгвістика, психологія). Загальна характеристика можливих наслідків порушення біологічних і соціальних умов розвитку дитини.

1.4	Етіологія виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих.	Характеристика функціональних, екзогенно-органічних і спадкових причин виникнення порушень мовлення у дітей і дорослих. Локальні і тотальні ураження центрального і периферійного відділів мовленнєвого апарату як причина виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих.
1.5	Класифікації порушень мовлення у дітей.	Характеристика клініко-педагогічної і психолого-педагогічної класифікації порушень мовлення. Класифікації вторинних порушень мовлення у дітей. Характеристика залежностей між усіма класифікаціями. Можливості поєднання декількох порушень мовлення у однієї дитини чи дорослого.
II Порушення фонетичного боку мовлення у дітей		
II.1 Клінічна та психолого педагогічна характеристика дітей з порушеннями фонетичного боку мовлення		
2.1.1	Клінічна характеристика дітей з порушенням розвитку фонем.	Характеристика причин виникнення дислалії, ринолалії і дизартрії у дітей. Клінічні класифікації дислалії, ринолалії і дизартрії. Характеристика дизартриків з точки зору синдромологічного підходу.
2.1.2	Особливості звуковимови у дітей з порушеннями розвитку фонем.	Характеристика порушень вимови звуків у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією. Поліморфні і мономорфні порушення вимови звуків. Симптоматика, яка вказує на наявність порушення вимови звуків і термінологія, що характеризує їх специфіку. Фонетичний підхід до аналізу порушень вимови звуків у дітей.
2.1.3	Обстеження порушень звуковимови у дітей та причин, що їх обумовлюють.	Прийоми і методи вивчення порушень вимови звуків у дітей та причин, що їх обумовлюють. Характеристика критеріїв оцінки особливостей виконання діагностичних завдань дітьми з дислалією, ринолалією і дизартрією.
II.2 Методика виправлення порушень фонетичного боку мовлення у дітей		
2.2.1	Підготовка дітей з порушенням розвитку фонем до постановки звуків.	Робота по встановленню контакту з дитиною, особливості формування взаєморозуміння між дитиною, логопедом та її найближчим оточенням. Логопедичний масаж, артикуляційна і дихальна гімнастика. Специфіка їх використання на підготовчому етапі роботи з дитиною.
2.2.2	Постановка звуків у дітей.	Правильна артикуляція звуків мовлення. Характеристика порушеної вимови звуків. Особливості постановки кожного зі звуків залежно від причин, що обумовили це порушення.
2.2.3	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дислалією.	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дислалією в умовах закладу дошкільної освіти і шкільного логопункту, а також у дорослих людей на індивідуальних та підгрупових заняттях.

2.2.4	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з ринолалією.	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з ринолалією в умовах закладу дошкільної освіти і шкільного логопункту, а також у дорослих людей на індивідуальних та підгрупових заняттях.
2.2.5	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дизартрією.	Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дизартрією в умовах закладу дошкільної освіти і шкільного логопункту, а також у дорослих людей на індивідуальних та підгрупових заняттях.
2.2.6	Методика проведення фронтальних логопедичних занять з автоматизації і введенню звуків в мовлення у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.	Структура логопедичних занять по підготовці і постановці звуків мовлення у дітей. Особливості організації логопедичної роботи по автоматизації, диференціації і введенню звуків в мовлення. Структура занять по автоматизації, диференціації і введенню звуків в мовлення.
III.	Порушення фонематичних процесів у дітей	
III.1	Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФН)	
3.1.1	Особливості типового розвитку фонематичних процесів у дітей.	Визначення понять: “фонематичний слух”, “фонематичне сприймання”, “фонематичне уявлення”, “фонематичний аналіз і синтез”, “слухова увага”, “фонематична увага”, “операція регуляції і контролю за процесом вимови фонем”. Характеристика динаміки розвитку фонематичних процесів у дітей з типовим розвитком.
3.1.2	Клінічна і психологічна характеристика дітей з порушеннями фонематичних процесів.	Причини виникнення порушень фонематичного боку мовлення у дітей. Структура фонематичного порушення і механізми його прояву. Характеристика симптомів, що вказують на наявність порушень фонематичного слуху у дітей. Класифікація порушень фонематичних процесів у дітей.
3.1.3	Обстеження фонематичних процесів у дітей з ФФН та причин, що обумовлюють їх недорозвиток.	Характеристика прийомів і методів дослідження фонематичного боку мовлення у дітей та аналіз симптомів, які вказують на специфіку розвитку (недорозвитку) цього боку мовлення у дітей. Прийоми і методи вивчення причин порушень фонематичного боку мовлення у дітей
III.2	Виправлення порушень фонематичних процесів у дітей	
3.2.1	Прийоми і методи виправлення порушень фонематичних процесів у дітей.	Характеристика прийомів і методів корекції і розвитку звуковимови і фонематичних процесів (фонематичного сприймання і диференціацій, фонематичного уявлення, фонематичного аналізу, фонематичного синтезу) в дітей з ФФН.

3.2.2	Особливості організації і проведення логопедичної роботи з подолання порушень фонематичних процесів у дітей дошкільного віку.	Характеристика особливостей комплексної організації логопедичної роботи з дошкільниками з урахуванням наявності у них системності порушення. Поєднання індивідуальної і фронтальної корекційної роботи з дітьми. Перспективне планування фронтальної логопедичної роботи в умовах закладу дошкільної освіти. Структура фронтальних логопедичних занять, метою яких є подолання ФФН у дошкільнят.
3.2.3	Особливості організації і проведення логопедичної роботи з подолання порушень фонематичних процесів у дітей шкільного віку.	Характеристика особливостей комплексної організації логопедичної роботи зі школярами з урахуванням наявності у них системності порушення. Поєднання індивідуальної і фронтальної корекційної роботи з дітьми. Перспективне планування фронтальної логопедичної роботи в умовах закладу загальної середньої освіти. Структура фронтальних логопедичних занять, метою яких є подолання ФФН в учнів.
IV	Порушення голосу	
IV.1	Клінічна та психологічна характеристика дітей та дорослих з порушеннями фонації	
4.1.1	Клінічна та психологічна характеристика людей з порушеннями голосу.	Характеристика специфічних особливостей голосу у хворих з гіпертонусною (гіпотонусною) дисфонією, афонією. Особливості голосу у дітей з фонастенією. Причини виникнення порушень голосу у дітей і дорослих.
4.1.2	Специфіка обстеження мовлення і голосу в дітей та дорослих з дисфонією, афонією чи фонастенією.	Характеристика прийомів і методів обстеження особливостей голосу, інтонаційно-мелодичного боку мовлення у хворих з дисфонією, афонією і фонастенією. Специфіка вивчення особливостей їх дихання, емоційно-вольової сфери. Аналіз специфіки симптомів, які вказують на наявність порушень голосу у дітей та дорослих.
IV.2	Виправлення порушень голосу у дітей та дорослих	
4.2.1	Методика корекції порушень голосу у дітей.	Специфіка організації логопедичної допомоги дітям в умовах закладу дошкільної або середньої освіти.
4.2.2	Методика корекції порушень голосу у дорослих.	Специфіка організації логопедичної допомоги в умовах стаціонарного лікування хворих чи в амбулаторних умовах. Особливості організації психологічної допомоги хворим з порушеннями голосу.
4.2.3	Прийоми і методи виправлення порушень голосу та інтонаційно-мелодичного боку мовлення.	Характеристика прийомів і методів корекції порушень дихання, голосу, інтонаційного, мелодійного боку мовлення у дітей, дорослих і підлітків. Структура, особливості організації і проведення логопедичних занять по корекції голосу у дітей, дорослих і підлітків.

V	Загальне недорозвинення мовлення (ЗНМ)	
V.1	Клінічна та психолого-педагогічна характеристика дітей із загальним недорозвиненням мовлення	
5.1.1	Клінічна характеристика дітей із ЗНМ.	Характеристика причин, що обумовлюють виникнення у дітей загального недорозвитку мовлення. Клінічна класифікація ЗНМ у дітей.
5.1.2	Психолого-педагогічна характеристика дітей із ЗНМ.	Особливості розвитку у дітей з ЗНМ процесів і функцій пізнавальної діяльності, можливості і перспектива подолання цих порушень та оптимальні психолого-педагогічні умови проведення цього процесу.
5.1.3	Обстеження лексичного і граматичного боку мовлення у дітей із ЗНМ.	Характеристика прийомів і методів дослідження лексичного і граматичного боку мовлення у дітей та аналіз симптомів, які вказують на специфіку їхнього розвитку (недорозвитку).
5.1.4	Особливості вивчення причин виникнення ЗНМ у дітей.	Характеристика прийомів і методів вивчення особливостей розвитку у дітей з ЗНМ процесів і функцій пізнавальної діяльності та аналіз симптомів, які вказують на стан їх розвитку (недорозвитку). Встановлення залежностей між причинами і специфікою недорозвитку граматичного і лексичного боку мовлення у дітей з ЗНМ.
V.2	Методика виправлення порушень усного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення	
5.2.1	Методи організації логопедичної роботи з виправлення порушень мовлення у дітей із ЗНМ дошкільного віку.	Характеристика прийомів і методів корекції порушень лексичного і граматичного боку мовлення у дітей з ЗНМ дошкільного віку. Структура логопедичних занять з корекції порушень мовлення у дошкільників з ЗНМ.
5.2.2	Методи організації і проведення логопедичної роботи з дітьми із ЗНМ шкільного віку.	Характеристика прийомів і методів корекції порушень лексичного і граматичного боку мовлення у дітей з ЗНМ шкільного віку. Структура логопедичних занять з корекції порушень мовлення у школярів з ЗНМ.
VI	Порушення читання	
VI.1	Характеристика порушень читання та причин, що їх обумовлюють	
6.1.1	Особливості опанування читанням дітьми з типовим психофізичним розвитком.	Характеристика особливостей засвоєння читання дітьми: послідовність оволодіння навичкою, участь психічних процесів і функцій в оволодінні навичками розпізнавання і читання букв, складів, слів, речень.
6.1.2	Специфіка порушень читання у дітей.	Класифікації порушень читання у дітей. Характеристика причин, що обумовлюють порушення читання; специфічних помилок, що є результатом кожної з них.

6.1.3	Обстеження особливостей читання у дітей з дислексією та причин, що обумовлюють це порушення.	Прийоми і методи виявлення специфічних труднощів при читанні у дітей різного віку. Характеристика прийомів і методів дослідження причин виникнення дислексії у дітей. Встановлення взаємозалежностей між конкретними причинами і характерними помилками при читанні.
VI.2	Попередження і виправлення порушень читання у дітей	
6.2.1	Методики формування читання у дітей.	Методики формування навичок читання у дітей: звуковий аналітико-синтетичний метод формування навичок читання; адаптовані варіанти звукового аналітико-синтетичного методу навчання читання для дітей з порушеннями мовлення і для дітей з інтелектуальною недостатністю; глобальний метод навчання читання; поскладові методи навчання читання. Прийоми формування навичок читання у дітей.
6.2.2	Методика організації і проведення логопедичної роботи по попередженню труднощів у оволодінні читанням.	Характеристика прийомів і методів розвитку у дітей психічних процесів і функцій пізнавальної діяльності, що забезпечують успішне оволодіння дітьми навичкою читання. Особливості організації корекційної роботи в умовах закладу загальної дошкільної освіти і школи.
6.2.3	Методики організації і проведення логопедичної роботи з корекції порушень читання у дітей	Характеристика специфічних прийомів і методів корекції різних форм дислексії у дітей. Особливості організації з ними корекційної роботи в умовах закладу загальної середньої освіти.
VII	Порушення письма	
VII.1	Характеристика порушень письма та причин, що їх обумовлюють	
7.1.1	Особливості опанування письмом дітьми з типовим психофізичним розвитком.	Характеристика особливостей засвоєння письма дітьми: послідовність оволодіння навичкою, участь психічних процесів і функцій в оволодінні навичками розпізнавання і написання графем, звукокомплексів, слів, речень, текстів під диктовку і самостійних творів.
7.1.2	Специфіка порушень письма у дітей.	Класифікації порушень письма у дітей. Характеристика причин, що обумовлюють порушення письма; специфічних помилок, що є результатом кожної з них.
7.1.3	Обстеження письма у дітей з дисграфією та причин, що обумовлюють його порушення.	Прийоми і методи виявлення специфічних труднощів в процесі письма у дітей різного віку. Характеристика прийомів і методів дослідження причин виникнення дисграфії у дітей. Встановлення взаємозалежностей між конкретними причинами і характерними помилками при письмі.

VII.2	Попередження і виправлення порушень письма у дітей	
7.2.1	Методики формування письма у дітей.	Характеристика прийомів і методів формування каліграфічно правильного письма графем, звукосполучень, слів, речень. Методики формування письма під диктовку і творчого письма.
7.2.2	Методика організації і проведення логопедичної роботи з попередження труднощів в оволодінні письмом.	Характеристика прийомів і методів розвитку у дітей психічних процесів і функцій пізнавальної діяльності, що забезпечують успішне оволодіння дітьми навичкою письма. Особливості організації корекційної роботи в умовах закладу загальної дошкільної освіти і школи.
7.2.3	Методика організації і проведення логопедичної роботи з корекції порушень письма у дітей.	Характеристика специфічних прийомів і методів корекції різних форм дисграфії у дітей. Особливості організації з ними корекційної роботи в умовах закладу загальної середньої освіти.
VIII.	Організація логопедичної роботи у закладах загальної та спеціальної дошкільної і середньої освіти, медичних установах, в системі інклюзивної освіти	
8.1	Особливості організації логопедичної роботи у спеціальній логопедичній групі закладу дошкільної освіти.	Складання графіку роботи логопеда у закладі дошкільної освіти. Документація на логопункті. Складання перспективних планів роботи логопеда. Ведення зошитів для індивідуальної роботи з дітьми. Зв'язки у роботі логопеда з батьками і працівниками закладу загальної дошкільної освіти. Ведення журналів обліку і відвідування дітьми занять. Специфіка заповнення карток мовленнєвого розвитку дитини. Систематизація дидактичних матеріалів для роботи з дітьми. Особливості організації логопедичної допомоги в умовах інклюзивного навчання в закладі дошкільної освіти.
8.2	Особливості організації логопедичної роботи в умовах закладу загальної середньої освіти.	Складання графіку роботи логопеда на шкільному логопункті. Документація на логопункті. Складання перспективних планів роботи логопеда. Ведення зошитів для індивідуальної роботи з дітьми. Зв'язки у роботі логопеда з батьками і працівниками школи. Ведення журналів обліку і відвідування дітьми занять. Специфіка заповнення карток мовленнєвого розвитку дитини. Систематизація дидактичних матеріалів для роботи з дітьми. Особливості організації логопедичної допомоги в умовах інклюзивного навчання в школі.

8.3	Особливості організації логопедичної роботи в умовах спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та реабілітаційних центрів.	Складання графіку роботи логопеда на шкільному логопункті. Документація на логопункті. Складання перспективних планів роботи логопеда. Ведення зошитів для індивідуальної роботи з дітьми. Зв'язки у роботі логопеда з батьками і працівниками закладу. Ведення журналів обліку і відвідування дітьми занять. Специфіка заповнення карток мовленнєвого розвитку дитини. Систематизація дидактичних матеріалів для роботи з дітьми. Участь логопеда у бінарних уроках у спеціальному закладі загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Корекційна спрямованість уроків у такому закладі.
8.4	Особливості організації логопедичної роботи в умовах медичних установ	Складання графіку роботи логопеда медичної установи. Документація на логопункті. Складання планів роботи логопеда. Ведення документації для організації логопедичної роботи індивідуально. Ведення журналів обліку і відвідування дітьми та дорослими логопедичних занять. Специфіка заповнення карток мовленнєвого розвитку. Систематизація дидактичних матеріалів для проведення корекційної роботи з дітьми та дорослими.

II. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ (магістратура)

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни “Логопедія” складена відповідно до підготовки магістра галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 016 Спеціальна освіта за освітньо-професійною програмою Логопедія.

Тип дисципліни: цикл професійної підготовки, нормативні навчальні дисципліни.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є: порушення мовлення у дітей, дорослих і підлітків зі складними психоневрологічними порушеннями, методи їх вивчення, діагностики, попередження та подолання.

Міждисциплінарні зв'язки: логопедія як наука опирається на знання з невропатології, психодіагностики, нейропсихології, психолінгвістики, лінгвістики, вікової, загальної та педагогічної логопсихології, ранньої логопедичної корекції, методики корекції артикуляційної моторики, логопедичної корекції специфічних розладів шкільних навичок, методики логопедичної роботи з дітьми з комбінованими порушеннями та інших.

Програма навчальної дисципліни складається з двох модулів:

1. Порушення темпу та ритму мовлення.
2. Афазія.

Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни “Логопедія” є формування у студентів знань про психоневрологічні порушення мовлення у дітей та дорослих; особливості діагностики відхилень у розвитку мовлення, причин, що їх обумовлюють; методи та прийоми корекції психоневрологічних порушень мовлення у дітей, дорослих та підлітків, особливості проведення пропедевтичної роботи з дітьми з метою попередження у них виникнення психоневрологічних порушень розвитку мовлення.

Мета практичних занять – закріплення теоретичних знань, отриманих під час лекцій, аналіз інформації, засвоєної студентами під час самостійного опрацювання додаткових наукових джерел і посібників; вивчення студентами практичного досвіду корекційної роботи з дітьми з психоневрологічними порушеннями мовлення.

Метою проведення лабораторних занять є формування у студентів практичних вмінь проведення обстеження дітей, дорослих і підлітків з психоневрологічними порушеннями мовлення, розробки та

проведення індивідуальних, фронтальних логопедичних занять, складання програм для проведення корекційно відновлювальної роботи з дітьми, підлітками та дорослими з психоневрологічними порушеннями.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Логопедія” є формування у студентів глибокого розуміння понять: “заїкання”, “тахіталалія”, “брадилалалія”, “афазія”. Також завданнями є необхідність сформуванню у майбутніх логопедів вміння репродуктивно відтворювати знання, робити перенос на аналогічні ситуації у практиці, творчо підходити до аналізу психоневрологічних порушень мовлення у дітей та дорослих, формування корекційних систем подолання цих відхилень у розвитку.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- особливості порушень мовлення у дітей, підлітків та дорослих з тахіталалією, брадилалалією, заїканням та афазією; причини їх виникнення, структуру і механізми мовленнєвих відхилень, а також симптоми їх прояву;
- прийоми та методи діагностики відхилень мовленнєвого розвитку дітей та дорослих, причини їх виникнення, розмежування з подібними/суміжними станами, а також критерії оцінювання специфіки виконуваних різними категоріями дітей завдань;
- прийоми та методи профілактики та корекції психоневрологічних відхилень мовленнєвого розвитку дітей та дорослих;
- систему організації логопедичної роботи у медичних закладах, закладах загальної та спеціальної середньої освіти, на логопедичному пункті, а також в умовах спеціальної групи для дітей з порушеннями мовлення закладу дошкільної освіти;
- систему і структуру проведення індивідуальної та фронтальної логопедичної роботи;
- законодавчу, навчально-методичну і матеріальну базу забезпечення логопедичної допомоги дітям і дорослим, документообіг.

вміти:

- вести роботу по популяризації знань з логопедії серед медиків, вчителів закладів загальної середньої освіти, вихователів закладів дошкільної освіти і батьків;
- проводити діагностику порушень мовлення у дітей, розмежовувати їх з іншими подібними/суміжними станами, а також виявляти причини, що обумовлюють відхилення у розвитку мовлення;
- організовувати та здійснювати корекційно-розвиваюче навчання осіб з психоневрологічними порушеннями мовленнєвого розвитку;
- проводити логопедичну корекцію психоневрологічних

порушень мовлення у дітей, дорослих та підлітків;

- вести документацію, складати плани організації логопедичної роботи з дітьми та дорослими, підбирати та оформляти дидактичні матеріали для корекційного навчання дітей з психоневрологічними порушеннями мовлення.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 240 годин або 8 кредитів ECTS.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – МКР і екзамен.

Засоби діагностики успішності навчання – завдання вхідного і поточного контролю, модульні контрольні роботи, пакети комплексних контрольних робіт.

КОРОТКИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ТЕМ З ЛОГОПЕДІЇ

№ з/п	Назва змістового модуля Теми і підтеми	Короткий зміст змістового модуля
I	Порушення темпу і ритму мовлення	
I.1	Клінічна і психологічна характеристика дітей з порушеннями темпу і ритму мовлення	
1.1.1.	Клінічна і психологічна характеристика дітей з брадилалією і тахілалією.	Характеристика причин виникнення тахілалії і брадилалії у дітей. Симптоми, що характеризують специфіку мовлення у дітей з тахілалією і брадилалією.
1.1.2	Клінічна і психологічна характеристика дітей з заїканням.	Характеристика причин виникнення заїкання у дітей. Механізми протікання заїкання у дітей і дорослих. Типи судом при заїканні і симптоми, що характеризують їх специфіку та місце виникнення. Особливості розвитку мовлення, емоційно-вольової сфери у дітей з заїканням. Специфіка розвитку у дітей із заїканням процесів і функцій пізнавальної діяльності.
1.1.3	Методика виявлення порушень темпу і ритму мовлення та причин, що їх зумовлюють.	Прийоми і методи дослідження читання, повторного, автоматизованого, самостійного мовлення дітей з заїканням. Критерії оцінки особливостей виконання дітьми завдань для вивчення мовлення. Прийоми і методи вивчення причин, що обумовлюють виникнення заїкання. Критерії оцінки якості виконання цих завдань.
I.2	Виправлення порушень темпу і ритму мовлення	

1.2.1	Комплексний лікувально-педагогічний метод подолання заїкання у дітей, підлітків і дорослих.	Характеристика системи організації корекційної роботи з людьми з заїканням: лікування людей з заїканням, методи фізіотерапії і лікувального масажу, як засіб подолання подолання заїкання; загальний огляд нетрадиційних методів подолання заїкання у людей (гіпноз, біоенергетичний вплив), система логопедичної роботи з людьми, що заїкаються.
1.2.2	Методика логопедичної роботи при тахілалії.	Характеристика умов організації і здійснення корекції порушень мовлення при тахілалії. Особливості організації режиму дня, специфіка харчування дітей з тахілалією. Специфіка використання прийомів для розвитку мовлення та корекції порушення темпу мовлення у дітей з тахілалією. Прийоми логопедичних ігор, логоритміки і арттерапії, ефективність їх використання для подолання порушень темпу мовлення у дітей.
1.2.3	Методика логопедичної роботи при брадилалії.	Характеристика умов організації і здійснення корекції порушень мовлення при брадилалії. Особливості організації режиму дня, специфіка харчування дітей з брадилалією. Специфіка використання прийомів для розвитку мовлення та корекції порушення темпу мовлення у дітей з брадилалією. Прийоми логопедичних ігор, логоритміки і арттерапії, ефективність їх використання для подолання порушень темпу мовлення у дітей.
1.2.4	Прийоми і методи виправлення порушень темпу і ритму мовлення у дітей.	Характеристика прийомів і методів розвитку артикуляційної моторики і дихання у дітей з порушеннями темпу і ритму мовлення. Прийоми і методи релаксації і можливості їх застосування у роботі з дітьми з заїканням і тахілалією в умовах закладу дошкільної освіти, закладу середньої освіти, а також у роботі з дорослими людьми. Прийоми і методи формування плавного мовлення у дітей (розвиток автоматизованої функції мовлення, читання, самостійного мовлення у дітей і дорослих). Прийоми і методи регуляції темпу мовлення. Можливості застосування прийомів і методів для подолання порушень темпу і ритму мовлення на індивідуальних та фронтальних заняттях в умовах закладу дошкільної освіти, закладу середньої освіти, лікарні і поліклініки. Прийоми і методи регуляції порушень у дітей і дорослих емоційно-вольової сфери.
II.	Афазія	
II.1	Клінічна і психологічна характеристика хворих з афазією	

2.1.1	Клінічна характеристика хворих з афазією.	Причини виникнення афазії у людей. Характеристика локальних уражень різних відділів кори головного мозку. Клінічна симптоматика, яка проявляється при ураженнях різних відділів мозку.
2.1.2	Структура і механізми порушення процесів і функцій пізнавальної та емоційно-вольової сфери при різних формах афазії.	Характеристика особливостей недорозвитку процесів і функцій пізнавальної і емоційно-вольової сфери у хворих з еферентною моторною, динамічною, аферентною моторною, акустико-мнестичною, акустико-гностичною, агностичною і семантичною формам афазії. Симптоми, що характеризують у хворих з афазією порушення психічної сфери.
2.1.3	Особливості порушень усного, писемного мовлення, поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією.	Характеристика особливостей усного мовлення, письма, читання, поняття числа, лічби, обчислювальних операцій у хворих з еферентною- моторною, динамічною, аферентною моторною, акустико-мнестичною, акустико-гностичною, агностичною і семантичною формам афазії. Типи труднощів при виконанні завдань, що вказують на визначені порушення.
2.1.4	Особливості вивчення причин виникнення порушень мовлення у хворих з афазією.	Прийоми і методи діагностики порушень психічної сфери у хворих з афазією. Критерії оцінки особливостей виконання ними завдань.
2.1.5	Обстеження порушень усного, писемного мовлення, поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією.	Прийоми і методи діагностики порушень порушень усного, писемного мовлення, поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією. Критерії оцінки особливостей виконання ними завдань.
II.2	Виправлення порушень мовлення у хворих з афазією	
2.2.1.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з еферентною моторною афазією.	Характеристика прийомів і методів корекції порушень кінетичного праксису у хворих з еферентною афазією. Формування складової структури слів, зв'язного висловлювання, відновлення граматичного оформлення зв'язного висловлювання. Корекція логічного мислення шляхом використання різних методів розв'язування арифметичних задач, аналізу змісту текстів.
2.2.2.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих динамічною з афазією.	Характеристика прийомів і методів корекції суцесивного синтезу у хворих з динамічною формою афазії. Відновлення розуміння дієслівного словника. Стимуляція мовленнєвої активності у хворих з динамічною формою афазії. Формування зв'язного висловлювання, вміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки при побудові переказів і самостійно складених текстів.

2.2.3.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з аферентною моторною афазією.	Характеристика методів і прийомів корекції порушень кінестетичного праксису у хворих аферентною формою афазії. Особливості відновлення звуковимови, корекції порушень граматичного боку мовлення при аферентній афазії. Специфіка роботи над розвитком просторового праксису, поняттям числа, узагальнюючим значенням слів.
2.2.4.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з семантичною афазією.	Характеристика прийомів і методів корекції порушень симультанного синтезу. Специфіка роботи над розвитком просторового праксису, поняттям числа, узагальнюючим значенням слів. Особливості корекції порушень граматичного боку мовлення при семантичній афазії, формування розуміння складних мовленнєвих конструкцій.
2.2.5.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з акустико-гностичною афазією.	Характеристика особливостей корекції розуміння мовлення у хворих з акустико-гностичною афазією: способи зняття логореї, прийоми і методи формування уваги у хворих до звучного мовлення, специфіка роботи по відновленню розуміння значення слів, смислу фраз і текстів. Особливості роботи по відновленню письма і читання.
2.2.6.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з акустико-мнестичною афазією.	Характеристика особливостей корекції розуміння мовлення у хворих з акустико-мнестичною афазією: специфіка роботи по відновленню розуміння значення слів, смислу фраз і текстів. Особливості корекції у них слухо-мовленнєвої пам'яті.
2.2.7.	Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з амнестичною афазією.	Особливості коеркції зорово-предметної, зорово-просторової пам'яті. Відновлення зорово-мовленнєвої пам'яті, відновлення механізму пригадування слів і образів. Особливості подолання порушень наочно-образного мислення.
2.2.8.	Комплексні порушення мовлення у хворих з афазією.	Особливості корекції порушень сукцесивного і симультанного синтезів у хворих з афазіями

III. ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.

Основна література:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-е. – К.: Слово, 2017. – 856 с.
2. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – 200 с.
3. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – 312 с.
4. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
5. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії). – К., 2009. – 244 с.

Додаткова література:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 192 с.
2. Андросова В.М. Мова символів жива – в ній звуки, букви і слова...: Методичний посібник. – Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2006. – 92 с.
3. Бадалян Л.О. Детская неврология. – М.: ООО "МЕДпресс", 1998. – 576 с.
4. Богуш А.М. Мовеннєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-е видання. – К.: Слово, 2010. – 374 с.
5. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416 с.
6. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л. Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – 74 с.
7. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів. – Хмельницький: Поділля, 2001. – 91 с.
8. Дяченко К.Г. Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 320 с.
9. Козлова В.А., Максименко В.С. Фронтальна робота з усунення лексико-граматичного недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка). – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – 91 с.
10. Корекція заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник / за ред. Н.С. Гаврилової. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. – 76 с.
11. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – 704 с.

12. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека. – СПб.: Питер, 2008. – 624 с.
13. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – 104 с.
14. Мовні ігри та вправи зі словом / Упоряд. В.Л. Сухар. – Х.: Веста: Ранок, 2008. – 176 с.
15. Нейман Л.В., Богомільський М.Р. Анатомія і фізіологія органів слуха і речі / под ред. В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 2001. – 224 с.
16. Пахомова Н.Г. Нейропсихолінгвістика: навч. посіб. для студ. спец. 7.01010501, 8. 01010501 – “Корекційна освіта”. – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – 268 с.
17. Ревуцька О.В. Збагачення лексичного запасу молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення у процесі засвоєння соотворчих засобів: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – 181 с.
18. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда закладу дошкільної освіти. – 2-е видання. – Херсон: Вид. група «Основа», 2013. – 238 с.
19. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-е видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – 160 с.
20. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / за ред. І.І. Бобрика. – К.: Вища школа, 2001. – 399 с.
21. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – 308 с.
22. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – 168 с.
23. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – 128 с.
24. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / за ред. Є.Ф. Соботович. – К.: Актуальна освіта, 2007. – 120 с.
25. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. – К.: Актуальна освіта, 2013. – 108 с.
26. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Кременчук: Християнська Зоря, 2007. – 346 с.
27. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – 92 с.
28. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – 94 с.
29. Хомская Е.Д. Нейропсихология. – СПб.: Питер, 2003. – 496 с.

30. Хрестоматия по логопедии / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – 656 с.
31. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання. – К.: ДІА, 2016. – 212 с.
32. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – 148 с.
33. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – 432 с.

IV. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (бакалавр)

РОЗДІЛ I НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛОГОПЕДІЇ

Заняття 1.1 (практичне).

Тема. Науково-теоретичні основи логопедії як науки.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання про предмет, мету, структуру, завдання, принципи, методи логопедії, як науки та її категоріальний апарат. Ознайомити з основними підручниками з логопедії.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвати предмет, мету, завдання логопедії як науки.
- 2) Охарактеризувати методи наукових досліджень, які застосовуються в логопедії.
- 3) Охарактеризувати категоріальний апарат логопедії як науки.

2. Обговорення і аналіз самостійно законспектованого питання:

Поділити принципи на 3 групи згідно до назв у колонках таблиці. Охарактеризувати принципи логопедії як науки.

Таблиця 1

Принципи логопедії.

Загальнодидактичні принципи	Корекційні принципи	Принципи аналізу мовленнєвого дефекту

3. Виконання завдання проблемного характеру.

Назвати фактори, які визначають специфіку психічного розвитку дитини-логопата. Представити їх у вигляді схеми.

4. Аналіз змісту схем.

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Аналіз наукових і методичних джерел:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-е. – К.: Слово, 2017. – С. 4-15.
2. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 14-39.
3. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 9-13.

2. Знайти в літературі, виділити і законспектувати принципи логопедії.

Заняття 1.2.1 (практичне).

Тема. Особливості типового розвитку мовлення в процесі онтогенезу.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про особливості розвитку у дітей фонетичного, лексичного і граматичного боків мовлення, умов успішного їх формування.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвати послідовність розвитку звуковимови, а також симптоматику, що характеризує специфіку розвитку фонетичного боку мовлення у дітей.
- 2) Охарактеризувати особливості розвитку лексичного боку мовлення та умов успішного засвоєння дитиною словника.
- 3) Охарактеризувати особливості розвитку граматичного боку мовлення та умов успішного засвоєння його дитиною.
- 4) Охарактеризуйте поняття «зв'язне мовлення». В якій послідовності воно розвивається у людини. Яка специфіка кожного етапу розвитку зв'язного мовлення?

2. Завдання практичного характеру:

Складіть таблицю на вибір:

Таблиця 1

Характеристика умов, що сприяють розвитку фонетичного боку мовлення у дітей.

Послідовності розвитку фонетичного боку мовлення	Умови, що сприяють позитивному розвитку фонетичного боку мовлення на конкретному етапі

Таблиця 2

Характеристика умов, що сприяють розвитку лексичного боку мовлення у дітей

Послідовності розвитку лексичного боку мовлення	Умови, що сприяють позитивному розвитку лексичного боку мовлення на конкретному етапі

Таблиця 3

Характеристика умов, що сприяють розвитку граматичного боку мовлення у дітей

Послідовності розвитку граматичного боку мовлення	Умови, що сприяють позитивному розвитку граматичного боку мовлення на конкретному етапі

Таблиця 4

Характеристика умов, що сприяють розвитку зв'язного боку мовлення у дітей

Послідовності розвитку зв'язного боку мовлення	Умови, що сприяють позитивному розвитку зв'язного боку мовлення на конкретному етапі

--	--

3. Аналіз змісту складених таблиць.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Аналіз наукових та методичних джерел:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-е. – К.: Слово, 2017. – С. 19-58.
2. Богуш А.М. Мовеннєвий розвиток дітей від народження до 7 років. – Монографія. – 2-е вид. – К.: Слово, 2010. – С. 9-121.
3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 11-58.
4. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С. 7-35.
5. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 9-19.

Заняття 1.2.2 (лабораторне).

Тема. Особливості типового розвитку мовлення у дітей в процесі онтогенезу.

Кількість годин

Мета. Навчити студентів досліджувати мовлення дітей дошкільного віку з типовим розвитком; виявляти ті особливості розвитку мовлення, що відповідають нормативним даним.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підберіть завдання для обстеження розуміння мовлення у дітей віком до 2-х років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення у дітей віком до 2-х років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть завдання для обстеження розуміння мовлення (розуміння слів, граматично оформлених речень, віршів і текстів у прозі) у дітей віком до 4-х років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення (точності вживання слів, декламації віршів, переказ казок, опис малюнків, складання розповідей за малюнками) у дітей віком до 4-х років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть завдання для обстеження розуміння мовлення (розуміння слів, граматично оформлених речень, віршів і текстів у прозі) у дітей віком до 6-и років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення (точності вживання слів, декламації віршів, переказ казок, опис малюнків, складання розповідей за малюнками) у дітей віком до 6-и років. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть завдання для визначення стану мовленнєвої готовності дітей шестилітнього віку до навчання у школі.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення за їхньою допомогою обстеження.

3. Обстеження дітей дошкільного віку.

Використовуючи підібрані методики визначте стан розвитку мовлення у дітей дошкільного віку (до 2-х років, до 4-х років, до 6-и років).

Визначте стан мовленнєвої готовності у дітей 6-и років до навчання у школі.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів. [3, 8-9 С.]

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження мовлення у дітей та методик обстеження стану розвитку мовлення у дошкільників).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-е. – К.: Слово, 2017. – С. 19-58.
2. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. – Монографія. – 2-е вид. – К.: Слово, 2010. – С. 9-121.
3. Крутій К.Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2005. – 208 с.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 11-58.
5. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С. 7-35.
7. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 9-19.

2. Підберіть методики для обстеження особливостей розвитку мовлення у дітей дошкільного віку.[3, 6]

Заняття 1.2.3 (лабораторне).

Тема. Особливості типового розвитку мовлення у дітей в процесі онтогенезу.

Кількість годин

Мета. Навчити студентів досліджувати мовлення дітей шкільного віку з типовим розвитком; виявляти ті особливості розвитку мовлення, що відповідають нормативним даним.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення (точності вживання слів, переказ казок, оповідань, опис малюнків, складання розповідей за малюнками) у дітей 1-го класу. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення (точності вживання слів, переказ казок, оповідань, опис малюнків, складання розповідей за малюнками) у дітей другого класу. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

Підберіть методики для обстеження експресивного мовлення (точності вживання слів, переказ казок, оповідань, опис малюнків, складання розповідей за малюнками) у дітей 3-го, 4-го класів. Назвіть критерії якості виконання цих завдань дітьми.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення за їхньою допомогою обстеження.

3. Обстеження дітей шкільного віку.

Використовуючи підібрані методики визначте стан розвитку мовлення у дітей шкільного віку в нормі (1-го, 2-го, 3-го та 4-го класів).

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів. [4, 251-260 С.]

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження мовлення у дітей та методик обстеження стану розвитку мовлення у школярів).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 19-58.
2. Богуш А.М. Мовеннєвий розвиток дітей від народження до 7 років. – Монографія. – 2-е вид. – К.: Слово, 2010. – С. 9-121.
3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 11-58.
4. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 348 с.
5. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С. 7-35.

6. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 9-19.

2. Підберіть методики для обстеження особливостей розвитку мовлення у молодших школярів. [4]

Заняття 1.3 (практичне).

Тема. Анатомо-психо-неврологічні основи розвитку та функціонування мовлення у дітей та дорослих.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання про особливості будови та діяльності центрального та периферійного відділів мовленнєвого та слухового апаратів. Зосередити увагу студентів на залежностях між порушеннями будови та діяльності органів мовлення та особливостями прояву мовленнєвих порушень. Закріпити знання студентів про три функціональні блоки (за О.Р.Лурія), трьохрівневу будову кори головного мозку, закономірності їх функціонування; про психологічні процеси, що обумовлюють мовленнєвий розвиток дитини.

Обладнання: Таблиці “Профіль артикуляції”. “Мовленнєвий апарат” “Мовленнєві центри в корі головного мозку”, “Іннервація органів мовленнєвого апарату”.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) З яких відділів складається периферійний відділ мовленнєвого апарату?
- 2) З яких відділів складається центральний відділ мовленнєвого апарату?
- 3) З яких відділів складається периферійний та центральний відділ слухового апарату?
- 4) Які органи входять у дихальну систему?
- 5) Назвіть особливості фізіологічного дихання.
- 6) Назвіть особливості мовленнєвого дихання.
- 7) Назвіть порушення мовлення, при яких зустрічаються порушення мовленнєвого дихання.
- 8) Назвіть органи, з який складається голосовий апарат.
- 9) Назвіть ті особливості будови і функціонування голосового апарату, від яких залежить тембр, висота, сила, діапазон голосу (у відповідності до міоеластичної теорії).
- 10) Охарактеризуйте теорію Юсона.
- 11) Назвіть відхилення у розвитку мовлення, при яких зустрічаються порушення діяльності голосового апарату.
- 12) З яких відділів складається артикуляційний апарат людини?

- 13) Що таке “надставна труба” і які органи входять у її склад? Яке її функціональне призначення?
- 14) Назвіть статичні органи артикуляції. Яка їхня роль у формуванні функції мовлення?
- 15) Назвіть динамічні органи артикуляційного апарату. Яка їхня роль у формуванні функції мовлення?
- 16) Назвіть відхилення у розвитку мовлення, при яких зустрічаються порушення будови та діяльності артикуляційного апарату.
- 17) З яких органів складається провідна ланка мовленнєвого апарату? Охарактеризуйте функціональне призначення кожної ланки провідної частини мовленнєвого апарату.
- 18) Назвіть відхилення у розвитку мовлення, які виникають при порушенні діяльності провідної ланки мовленнєвого апарату.
- 19) Скажіть, з яких відділів складається кора головного мозку?
- 20) Яке функціональне призначення правої і лівої півкуль головного мозку?
- 21) Охарактеризуйте роль скроневої долі кори головного мозку у формуванні функції мовлення.
- 22) Охарактеризуйте роль тім'яної долі кори головного мозку у формуванні функції мовлення.
- 23) Охарактеризуйте роль потиличної долі кори головного мозку у формуванні функції мовлення.
- 24) Охарактеризуйте роль лобної долі кори головного мозку у формуванні функції мовлення.
- 25) Назвіть відхилення у розвитку мовлення, які виникають в результаті порушення діяльності кори головного мозку.
- 26) Назвіть органи, з яких складається перший функціональний блок (три функціональні блоки, які забезпечують розвиток мовлення за О. Лурія).
- 27) Коротко опишіть механізми, які забезпечують функціонування першого функціонального блоку.
- 28) Назвіть відділи мозку, які входять у склад другого функціонального блоку (три функціональні блоки, які забезпечують розвиток мовлення за О. Лурія).
- 29) Коротко опишіть механізми, які забезпечують функціонування органів другого функціонального блоку.
- 30) Назвіть відділи мозку, які входять у склад третього функціонального блоку.
- 31) Коротко опишіть механізми, які забезпечують функціонування органів третього функціонального блоку. Яка відмінність у функціонуванні відділів другого та третього функціональних блоків мозку?
- 32) Назвіть процеси і функції пізнавальної діяльності, які забезпечують засвоєння дитиною формальної сторони мовлення. Дайте їм визначення.

33) Назвіть процеси і функції пізнавальної діяльності, яві забезпечують розвиток у дитини розуміння мовлення. Дайте їм визначення.

2. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Аналіз наукових та методичних джерел:

1. Бадалян Л.О. Детская неврология. – М.: ООО "МЕДпресс", 1998. – С. 130-213.
2. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л.Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 6-24.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 19-58.
4. Нейман Л.В., Богомільський М.Р. Анатомія и фізіологія органів слуха и речі / под ред. В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 2001. – С. 4-34, 125-163.
5. Пахомова Н.Г. Нейропсихолінгвістика: навч. посіб. для студ. спец. 7.01010501, 8. 01010501 – "Корекційна освіта". – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – С. 49-109.
6. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-е видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 7-12.
7. Свиридов О.І. Анатомія людини: Підручник / за ред. І.І. Бобрика. – К.: Вища школа, 2001. – С. 128-132, 169-200, 224-229, 312-343, 356, 361, 363-365.
8. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 5-30.
9. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 47-83.

2. Намалуйте профіль артикуляції, провідні шляхи та кору головного мозку.

3. Складіть схему, в якій покажіть послідовність формування психічних процесів, що забезпечують розвиток у дитини мовлення.

4. Складіть схему взаємозв'язку відповідних центрів у корі головного мозку, що забезпечують у людини розвиток мовлення.

Заняття 1.4 (практичне).

Тема. Етіологія виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про первинні та вторинні причини, що обумовлюють виникнення порушень мовлення у дітей. Розглянути картку історії розвитку дитини. Навчити студентів користуватися нею на практиці. Картка розвитку дитини – додаток А.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів за запитаннями:

- 1) Охарактеризуйте функціональні причини виникнення порушень мовлення у дітей.
- 2) Охарактеризуйте центральні та периферичні органічні причини виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих (за М. Хватцевим).
- 3) Назвіть психоневрологічні та соціально-психологічні причини виникнення порушень мовлення.
- 4) Охарактеризуйте екзогенно-органічні причини виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих.
- 5) Які порушення мовлення передаються спадково? Охарактеризуйте спадкові причини виникнення мовленнєвих дефектів.
- 6) Назвіть причини, які одночасно можуть розглядатися як умови, за яких порушення мовлення лише проявляється чи ускладнюється.
- 7) Наведіть приклади причин, які ми можемо віднести до первинних і ті, які ми відносимо до вторинних.

2. Виконання завдань практичного характеру.

Розгляньте картку історії розвитку дитини (див. додаток А).

Сформулюйте серію запитань для збору анамнестичних даних опираючись на картку історії розвитку дитини. Заповніть її.

3. Аналіз особливостей виконаного студентами практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 15-19.
2. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К. 2009. – С. 14-17, 47-83.

2. Ознайомитися з карткою історії розвитку дитини (див. дод. А).

Заняття 1.5 (практичне).

Тема: Класифікації порушень мовлення у дітей.

Кількість годин

Мета. Визначити передумови створення класифікації порушень мовлення. Навчити характеризувати аспекти розвитку клініко-педагогічної та психолого-педагогічної класифікацій. Закріпити у студентів знання термінів, що називають порушення мовлення та їх визначення. Навчити знаходити взаємозв'язок та взаємозалежність між порушеннями мовлення та обома класифікаціями.

План практичного заняття.

1. Усне опитування за запитаннями:

- 1) Які аспекти виникнення клініко-педагогічної класифікації порушень мовлення?
- 2) Назвіть порушення мовлення використовуючи клініко-педагогічний підхід і систематизуйте їх відповідно до того, яким є провідний дефект при кожному з них.
- 3) Дайте визначення терміну “дислалія”.
- 4) Дайте визначення терміну “складна дислалія”.
- 5) Дайте визначення терміну “дизартрія”.
- 6) Дайте визначення терміну “анартрія”.
- 7) Дайте визначення терміну “ринолалія”.
- 8) Дайте визначення терміну “дизартрія”.
- 9) Дайте визначення терміну “дисфонія”.
- 10) Дайте визначення терміну “афонія”.
- 11) Дайте визначення терміну “фонастенія”.
- 12) Дайте визначення терміну “алалія”.
- 13) Дайте визначення терміну “брадилалія”.
- 14) Дайте визначення терміну “тахілалія”.
- 15) Дайте визначення терміну “заїкання”.
- 16) Дайте визначення терміну “афазія”.
- 17) Дайте визначення терміну “алексія”.
- 18) Дайте визначення терміну “дислексія”.
- 19) Дайте визначення терміну “аграфія”.
- 20) Дайте визначення терміну “дисграфія”.
- 21) Дайте визначення терміну “дизорфографія”.
- 22) Охарактеризуйте психолого-педагогічну класифікацію Р. Левіної.
- 23) Охарактеризуйте сучасну психолого-педагогічну класифікацію.
- 24) Дайте визначення терміну “фонетичне недорозвинення мовлення”.
- 25) Дайте визначення терміну “фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення”.
- 26) Дайте визначення терміну “лексико-граматичне недорозвинення мовлення”.
- 27) Дайте визначення терміну “загальне недорозвинення мовлення”.
- 28) Дайте визначення терміну “первинне загальне недорозвинення мовлення”.
- 29) Дайте визначення терміну “вторинне загальне недорозвинення мовлення”. При яких порушеннях психічного розвитку воно спостерігається?
- 30) Охарактеризуйте взаємозв'язки та взаємозалежності між обома класифікаціями порушень мовлення.

2. Виконання практичних завдань

Накресліть модель клініко-педагогічної класифікації порушень мовлення на дошці.

Накресліть модель сучасної психолого-педагогічної класифікації на дошці.

Складіть логічну схему взаємозв'язку між психолого-педагогічною та клініко-педагогічною класифікаціями.

3. Аналіз виконаного практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – 856 с.
2. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 57-71.
3. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда закладу дошкільної освіти. – 2-е видання. – Херсон: Вид. група «Основа», 2013. – С. 125-157.
4. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К. 2009. – С. 18-20.
5. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 19-36.

2. Складіть логічну схему взаємозв'язку між психолого-педагогічною та клініко-педагогічною класифікаціями.

РОЗДІЛ II ПОРУШЕННЯ ФОНЕТИЧНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

II.1. Клінічна та психолого педагогічна характеристика дітей з порушеннями фонетичного боку мовлення

Заняття 2.1.1 (практичне).

Тема. Клінічна характеристика дітей з порушенням розвитку фонем.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про особливості будови та функціонування органів артикуляції, дихання у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією. Навчити порівнювати ці порушення, орієнтуючись на симптоми, що характеризують особливості будови та функціонування органів артикуляції у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

План практичного заняття.

1. Усне опитування за запитаннями.

- 1) Охарактеризувати анатомо-фізіологічні особливості органів артикуляції при типовому розвитку.
- 2) Назвати причини виникнення дислалії у дітей. Вказати, на які групи ділять цих дітей залежно від клінічних причин, що обумовлюють виникнення дислалії.
- 3) Охарактеризувати механізм функціонування піднебінно-глоткового змикання в нормі та будову тих органів артикуляції, які беруть участь у цьому процесі.
- 4) Назвати причини виникнення ринолалії (ринофонії) у дітей. Вказати, на які групи ділять цих дітей залежно від клінічних причин, що обумовлюють їх виникнення.
- 5) Охарактеризувати патофізіологічний механізм піднебінно-глоткового змикання при ринолалії (ринофонії).
- 6) Назвати причини виникнення дизартрії у дітей. Вказати, на які групи ділять цих дітей залежно від клінічних причин, що обумовлюють її виникнення.
- 7) Охарактеризувати симптоми, що характеризують специфіку порушення артикуляційної моторики та дихання у дітей з різними формами дизартрії.

2. Виконання практичних завдань.

Заповніть таблицю:

Таблиця 1

Порівняльна характеристика ринолалії і ринофонії.

	Ринолалія	Ринофонія
Причини виникнення		
Особливості дихання		
Особливості інтонаційно-		
Особливості		
Механізми утворення		

Особливості розвитку мовлення в цілому		
--	--	--

-Складіть порівняльну характеристику дислалії, ринолалії та дизартрії за схемою:

Таблиця 2

Порівняльна характеристика дислалії, ринолалії та дизартрії

	Дислалія	Ринолалія	Дизартрія
Причини виникнення			
Провідний механізм порушення			
Клінічні симптоми			
Особливості мовлення			

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 58-67, 86-112, 194-254.
2. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 12-43.
3. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – С. 12-26.
4. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 33-46.
5. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 19-36.

Заняття 2.1.2 (практичне).

Тема. Особливості звуковимови у дітей з порушеннями розвитку фонем.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про особливості розвитку звуковимови у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією; про рівень та особливості недорозвитку у них звуковимови; про термінологію, що характеризує порушення фонетичного боку мовлення у дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів за запитаннями.

- 1) Охарактеризувати фонетичний підхід до аналізу порушень фонетичного боку мовлення у дітей.
- 2) Пояснити значення термінів: “свистячий і шиплячий сигматизм”, “парасигматизм”, “ротацизм”, “ламбдацизм”, “хітизм”, “капацизм”, “гамацизм”, “теттизм”.

- 3) Навести приклади спотвореної вимови звуків, їх відсутності в мовленні, заміни одних звуків мовлення іншими та взаємозаміни звуків мовлення.
- 4) Охарактеризувати фонологічні і антропофонічні порушення вимови фонем у дітей.
- 5) Назвати, яким чином впливає неправильна будова органів артикуляції на розвиток звуковимови у дітей.
- 6) Яким чином порушення м'язевої активності і м'язевого контролю впливають на розвиток у дітей вимовного боку мовлення?
- 7) Які особливості набуває вимова звуків у дітей в результаті недорозвитку у них мовленнєвого дихання?
- 8) Які особливості недорозвитку вимови звуків виникають внаслідок впливу соціально-психологічних причин?

2. Виконання практичних завдань.

Заповніть таблицю:

Таблиця 1

Інтегральна характеристика порушень вимови звуків у дітей та причин, що їх обумовлюють

Звуки	Особливості порушення вимови звуків	Можливі причини порушення вимови звуків

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 58-67, 86-112, 194-254.
2. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 23-43.
3. Конопляста С.Ю. Ринологія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – С. 149-190.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 66-71.
5. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 19-36.
6. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Кременчук: Християнська Зоря, 2007. – С. 11-58.
7. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 40-46.

Заняття 2.1.3.1 (лабораторне).

Тема. Обстеження порушень звуковимови у дітей та причин, що їх обумовлюють.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості обстеження мовлення в цілому і звуковимови зокрема у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією. Навчити їх підбирати методики для обстеження мовлення у дітей цих груп у загальному та виявляти порушення звуковимови. Сформуванню вміння аналізувати типи помилок які виникають у дітей під час мовлення, виявляти характер та специфіку порушень вимови звуків.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для загального обстеження особливостей розвитку мовлення. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток мовлення у дітей.

Підібрати мовленнєвий матеріал для виявлення специфіки розвитку вимовного боку мовлення (вербальний матеріал для повторної вимови звуків і слів, дидактичний матеріал для самостійної вимови слів). Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток звуковимови.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення за їхньою допомогою обстеження мовлення і звуковимови.

3. Обстеження дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку мовлення в цілому і звуковимови зокрема у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів.[2, 149-150 С.]

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження мовлення у дітей дислалією, ринолалією і дизартрією). (Див. дод. Б)

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 112-125, 269-279.

2. Н.С. Гаврилова Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 44-67.

3. Конопляста С.Ю. Ринологія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – С. 77-121.
4. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 18-33.
5. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-є видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 12-21.
6. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 102-113.
7. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 83-93.

2. Підібрати завдання для проведення з дітьми загальної бесіди і виявлення порушень звуковимови. Виготовити дидактичний матеріал для проведення обстеження.[2, 4]

Заняття 2.1.3.2 (лабораторне).

Тема. Вивчення причин, що обумовлюють виникнення порушення вимови звуків у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про причини, що обумовлюють порушення вимови звуків у дітей з дислалією, ринологією і дизартрією. Сформулювати вміння підбирати методики для обстеження особливостей розвитку у дітей артикуляційної моторики, дихання, фізичного слуху. Навчити виявляти у дітей порушення фізичного слуху, дихання, будови та функціонування артикуляційного апарату.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження фізичного слуху. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений слух.

Підібрати завдання та ігри для виявлення особливостей будови та рухливості органів артикуляції. Вказати на ті особливості, які вказують на порушення будови органів артикуляції. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток рухливості органів артикуляції.

Підібрати завдання та ігри для виявлення особливостей мовленнєвого дихання у дітей. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений розвиток фізіологічного і мовленнєвого дихання у дітей з дислалією, ринологією і дизартрією.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення за їхньою допомогою обстеження фізичного слуху, дихання і артикуляційної моторики.

3. Обстеження дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією фізичного слуху, дихання, будови артикуляційного апарату і артикуляційної моторики.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів. [3, 151-158]

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження мовлення у дітей дислалією, ринолалією і дизартрією. Див. дод. В).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л.Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 31-36.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 112-125, 269-279.
3. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 68-137.
4. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – С. 74-121.
5. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 9-17.
6. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 102-113.
7. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 47-93.

2. Підібрати завдання для обстеження у дітей фізичного слуху, артикуляційної моторики і дихання [3, 5].

II.2 Методика виправлення порушень фонетичного боку мовлення у дітей

Заняття 2.2.1 (лабораторне).

Тема. Підготовка дітей з порушеннями розвитку фонем до постановки звуків.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про організацію і проведення корекційного навчання дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією на

підготовчому етапі роботи. Навчити складати логопедичні заняття для підготовки дітей до постановки звуків. Сформувати вміння їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Питання для допуску до лабораторного заняття.

- 1) Які засоби використовують з метою підготовки органів мовлення у дітей до постановки звуків?
- 2) Назвіть причини, що обумовлюють порушення вимови фонем, для подолання яких використовують логопедичний масаж.
- 3) Назвіть причини, що обумовлюють порушення вимови фонем, для подолання яких використовують артикуляційні вправи.
- 4) Назвіть причини, що обумовлюють порушення вимови фонем, для подолання яких використовують дихальні вправи.
- 5) Охарактеризуйте умови проведення логопедичного масажу у дітей.
- 6) Опишіть групи прийомів проведення логопедичного масажу.
- 7) Який інструментарій використовують для проведення логопедичного масажу та які санітарно-гігієнічні засоби для його дезинфекції?
- 8) Які правила проведення логопедичного масажу у дітей з підвищеним тонусом м'язів?
- 9) Які правила проведення логопедичного масажу у дітей зі зниженим тонусом м'язів?
- 10) Назвіть групи артикуляційних вправ, що використовуються для розвитку артикуляційної моторики у дітей. Охарактеризуйте особливості їх використання на пасивному рівні розвитку артикуляційної моторики.
- 11) Назвіть групи дихальних вправ, що використовуються з метою формування у дітей фізіологічного та мовленнєвого дихання.
- 12) Підготовча робота до постановки звука **-а-**.
- 13) Підготовча робота до постановки звуків **-о-, -у-**
- 14) Підготовча робота до постановки звуків **-е-, -і-**.
- 15) Підготовча робота до постановки звука **-и-**.
- 16) Підготовча робота до постановки звуків **-п-, -б-, -м-**.
- 17) Підготовча робота до постановки звуків **-т-, -д-, -н-**.
- 18) Підготовча робота до постановки звуків **-х-, -г-, -к-, -г`-**.
- 19) Підготовча робота до постановки звуків **-с-, -з-, -ц-, -дз-**.
- 20) Підготовча робота до постановки звуків **-ш-, -ж-, -ч-, -дж-, -р-**.
- 21) Підготовча робота до постановки звука **-л-**.

2. Практичні завдання.

Скласти фронтальне чи індивідуальне заняття по підготовці дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією до постановки звуків за схемою.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час, відведений на

			виконання завданя

3. Ділова гра.

Проведіть фронтальне (індивідуальне) заняття в групі (при проведенні індивідуального заняття студентам пропонують працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – дитини з дислалією, ринолалією чи дизартрією. Ролі змінюються. Для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з дислалією, ринолалією чи дизартрією. Ролі змінюються).

4. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л.Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 37-68.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 67-85, 125-187, 255-278.
3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.
4. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 37-104.
5. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення / автор-укладач Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 30-62.
6. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 99-110.

2. Написати індивідуальне або фронтальне заняття по підготовці дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією до постановки звуків.

Заняття 2.2.2 (лабораторне).

Тема. Постановка звуків.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про правильну артикуляцію, методику проведення постановки звуків, організацію і проведення постановки звуків у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

План лабораторного заняття.

1. Питання для допуску до лабораторного заняття.

- 1) Назвіть поетапність постановки звуків мовлення.

- 2) Назвіть послідовність постановки звуків мовлення у дітей.
- 3) Назвіть основні групи прийомів постановки звуків мовлення у дітей.
- 4) Охарактеризуйте прийоми постановки одних фонем від інших звуків мовлення.
- 5) Охарактеризуйте прийоми постановки звуків шляхом застосування артикуляційних вправ.
- 5) Охарактеризуйте прийоми постановки звуків шляхом демонстрації правильної артикуляції.
- 6) Охарактеризуйте прийоми постановки звуків механічним способом.
- 7) Опишіть зонди для постановки звуків.
- 8) Охарактеризуйте ігрові, емоційно-стимулюючі прийоми для постановки звуків мовлення зі створенням образних ситуацій.
- 9) Правильна артикуляція звука *а* (*о, у, е, і, и, п, б, м, т, д, н, т', д', н', ф, в, х, г, к, г, с, з, ц, дз, с', з', ц', дз', ш, ж, ч, дж, й, л, л', р, р'*).
- 10) Постановка звуків *а* (*о, у, е, і, и, п, б, м, т, д, н, т', д', н', ф, в, х, г, к, г, с, з, ц, дз, с', з', ц', дз', ш, ж, ч, дж, й, л, л', р, р'*).

2. Тренувальні вправи.

Розпізнайте правильну артикуляцію звуків *а, о, у, е, и, і, п, б, м, т, д, н, т', д', н', ф, в, х, г, к, г, с, з, ц, дз, с', з', ц', дз', й, ш, ж, ч, дж, л, л', р, р'* і опишіть кожну з них. [2]

Прочитайте слова, складені з профілів артикуляції.

3. Практичні завдання.

Підберіть прийоми постановки у дітей звуків (*а, о, у, е, и, і, п, б, м, т, д, н, т', д', н', ф, в, х, г, к, г, с, з, ц, дз, с', з', ц', дз', й, ш, ж, ч, дж, л, л', р, р'*).

Продемонструйте на собі способи постановки звуків у дітей перед дзеркалом.

4. Спостереження за постановкою звуків логопедом у дітей закладу дошкільної та шкільної освіти (звіт у вигляді ведення щоденників спостереження за постановкою звуків у дітей).

5. Аналіз зошитів для індивідуальної роботи з дітьми з дислалією, ринолалією, дизартрією.

6. Поставте звук у дитини. Опишіть прийоми постановки використані вами у логопедичній роботі.

7. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 67-85, 125-187, 255-278.
2. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-є видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 22-93.

3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.
4. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.в: Літера ЛТД, 2006. – С. 37-104.
5. Федорович Л.О. Формування правильної вимови у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. – Кременчук: Християнська Зоря, 2007. – С. 59-309.
6. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 111-114.

Заняття 2.2.3 (лабораторне).

Тема. Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дислалією.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про засоби і способи підготовки дітей з дислалією до постановки звуків. Сформувати у студентів вміння складати індивідуальні заняття з постановки звуків і навчити їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть ті випадки, коли перед постановкою звуків у дітей з дислалією необхідно проводити підготовчу роботу по розвитку у них артикуляційної моторики. Охарактеризуйте особливості проведення підготовки органів артикуляції дітей з дислалією до постановки звуків.
- 2) Вкажіть на різницю між постановкою звуків у дітей з функціональною дислалією і органічною дислалією.

2. Практичне завдання.

Напишіть індивідуальне заняття по постановці у дітей з дислалією звуків за схемою:

Тема.

Мета.

Обладнання.

План заняття.

3. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття в групі (при проведенні індивідуального заняття студентам пропонують працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – дитини з дислалією, ринологією чи дизартрією. Ролі змінюються).

4. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л. Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 49-56.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 67-75.
3. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-е видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 94-101.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.
5. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення / автор-укладач Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 30-62.
6. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 111-162.

2. Написати індивідуальне заняття з постановки у дітей з дислалією звуків.

Заняття 2.2.4 (лабораторне).

Тема. Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з ринолалією.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про засоби і способи підготовки дітей з ринолалією до постановки звуків. Сформуванню у них вміння складати індивідуальні заняття з постановки звуків і навчити їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть ті випадки, коли перед постановкою звуків у дітей з ринолалією необхідно проводити підготовчу роботу по розвитку у них артикуляційної моторики. Охарактеризуйте особливості проведення підготовки органів артикуляції дітей з ринолалією до постановки звуків.
- 2) Опишіть систему роботи по формуванню у дітей з ринолалією цілеспрямованого мовленнєвого видиху.
- 3) Опишіть систему роботи по формуванню у дітей з ринолалією фізіологічного і мовленнєвого дихання.

2. Практичні завдання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування низького положення спинки язика у ротовій порожнині. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для активізації м'якого піднебіння. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть вправи для розвитку фізіологічного вдиху. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть вправи для розвитку фізіологічного видиху. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть вправи для формування плавного, довгого, цілеспрямованого видиху через рот. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть вправи, у яких прийоми розвитку дихання поєднуються з проговорювання різних одиниць мовлення. Продемонструйте особливості їх виконання.

3. Практичне завдання.

Напишіть індивідуальне заняття по постановці у дітей з ринолалією звуків за схемою:

Тема.

Мета.

Обладнання.

План заняття.

4. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття в групі (при проведенні індивідуального заняття студентам пропонують працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – дитини з ринолалією. Ролі змінюються).

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 173-180.

2. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л. Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 62-68.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 255-278.

4. Конопляста С.Ю. Ринолалія від А до Я: Монографія. – К.: Книга-плюс, 2015. – С. 228-274.

5. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення / автор-укладач Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 30-59, 72-79.

2. Написати індивідуальне заняття по постановці у дітей з ринолалією звуків.

Заняття 2.2.5 (лабораторне).

Тема. Специфіка організації і проведення постановки звуків у дітей з дизартрією.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про засоби і способи підготовки дітей з дизартрією до постановки звуків. Сформувати у них вміння складати індивідуальні заняття з постановки звуків і навчити їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Охарактеризуйте особливості проведення підготовки органів артикуляції дітей з різними формами дизартрії до постановки звуків.
- 2) Опишіть систему роботи з формування у дітей з дизартрією цілеспрямованого мовленнєвого видиху.
- 3) Опишіть систему роботи з формування у дітей з різними формами дизартрії артикуляційної моторики.

2. Практичне завдання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для зняття підвищеного тонуусу з органів артикуляції (губ, язика). Продемонструйте особливості логопедичної роботи з регуляції тонуусу м'язів органів артикуляції при наявності спастичного парезу.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для активізації органів артикуляції (губ, язика). Продемонструйте особливості логопедичної роботи з активізації тонуусу м'язів органів артикуляції при наявності млявого парезу.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування артикуляційної позиції губ «посмішка» при млявому і спастичному парезах. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування артикуляційної позиції губ «трубочка» при млявому і при спастичному парезі. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування артикуляційної позиції язика «лопата» при млявому і спастичному парезах. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування артикуляційної позиції язика «гірка» при

млявому і спастичному парезах. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування артикуляційної позиції язика «голочка» при млявому і спастичному парезах. Продемонструйте особливості їх виконання.

Підберіть прийоми масажу, пасивні та активні артикуляційні вправи для формування верхнього позиції кінчика язика у ротовій порожнині при млявому і спастичному парезах. Продемонструйте особливості їх виконання.

3. Практичне завдання.

Напишіть індивідуальне заняття по постановці у дітей з дизартрією звуків за схемою:

Тема.

Мета.

Обладнання.

План заняття.

4. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття в групі (при проведенні індивідуального заняття студентам пропонують працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – дитини з дизартрією. Ролі змінюються).

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Гомля В., Федорович Л. Артикуляційна гімнастика / за ред. Л. Федорович. – Кременчук: Християнська зоря, 2008. – С. 57-61.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 125-187.

3. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення / автор-укладач Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 30-59, 63-70.

2. Написати індивідуальне заняття з постановки у дітей з дизартрією звуків.

Заняття 2.2.6 (лабораторне).

Тема. Методика проведення фронтальних логопедичних занять з автоматизації і введенню звуків в мовлення у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про послідовність і особливості проведення фронтальних логопедичних занять з автоматизації та введенню звуків у зв'язне мовлення. Навчити їх складати і проводити фронтальні заняття з автоматизації звуків і введенню їх у зв'язне мовлення.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Яка послідовність автоматизації голосних звуків мовлення?
- 2) Яка послідовність автоматизації артикуляційно простіших приголосних звуків мовлення?
- 3) Яка послідовність автоматизації артикуляційно складніших звуків мовлення?
- 4) Охарактеризувати структуру фронтального логопедичного заняття з автоматизації звуків.
- 5) Охарактеризувати структуру фронтального логопедичного заняття з введення звуків у мовлення.

2. Практичне завдання.

Напишіть фронтальне заняття з автоматизації у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією звуків за схемою:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з дислалією, ринолалією чи дизартрією. Ролі змінюються).

4. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

5. Демонстрація відеоматеріалів з фронтальними логопедичними заняттями.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Андросова В.М. Мова символів жива – в ній звуки, букви і слова. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – С. 9-25.
2. Мовні ігри та вправи зі словом / Упоряд. В.Л. Сухар. – Х.: Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – С. 20-30.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.
  4. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-є видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 93-159.
  5. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 114-118.
- 2. Написати фронтальне заняття по автоматизації чи введенню в мовлення у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією звуків.***

РОЗДІЛ III ПОРУШЕННЯ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ

III. 1. Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (ФФН)

Заняття 3.1.1 (практичне).

Тема. Характеристика фонематичних процесів у дітей.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про порушення розвитку фонематичних процесів у дітей, характерну симптоматику, яка вказує на наявність цього порушення, структурні типи недорозвитку фонематичних процесів, можливі причини, що обумовлюють це порушення у визначеної категорії дітей, а також можливі типи труднощів, які виникають у них на письмі та при читанні.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвати характерні особливості експресивного мовлення дітей з первинними порушеннями фонематичних процесів.
- 2) Назвати типові для дітей з первинним недорозвитком фонематичних процесів помилки на письмі та при читанні.
- 3) Назвати ті психічні процеси, недорозвиток яких обумовлює первинні порушення фонематичних процесів у дітей.
- 4) Назвати характерні особливості експресивного мовлення дітей з вторинними порушеннями фонематичних процесів.
- 5) Назвати типові для дітей з вторинним недорозвитком фонематичних процесів помилки на письмі та при читанні.
- 6) Назвати ті психічні процеси, недорозвиток яких обумовлює вторинні порушення фонематичних процесів у дітей.

2. Практичне завдання.

Складіть порівняльну таблицю:

Таблиця 1

Порівняльна характеристика первинного і вторинного недорозвитку фонематичних процесів у дітей.

Параметри для порівняльної характеристики	Первинні порушення фонематичних процесів	Вторинні порушення фонематичних процесів
Психічні процеси, що обумовлюють недорозвиток фонематичного слуху		
Особливості усного мовлення		
Типові труднощі в процесі читання		
Типові помилки в процесі письма		

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 25-31.
2. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 7-11, 110-126.
3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 20-58.
4. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 5-21.

Заняття 3.1.2 (практичне).

Тема. Причини виникнення порушень фонематичних процесів.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про характерні особливості порушень фонематичних процесів у дітей, симптоми, що їх характеризують та причини, що їх обумовлюють.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів за запитаннями.

- 1) Назвіть фонематичні процеси і охарактеризуйте їх.
- 2) Охарактеризуйте причини, що обумовлюють порушення фонематичних процесів.
- 3) Назвіть порушення мовлення, при яких спостерігаються порушення фонематичних процесів.
- 4) Охарактеризуйте симптоми, які вказують на наявність у дітей порушень кінетичного праксису.
- 5) Охарактеризуйте симптоми, які вказують на наявність у дітей порушень кінестетичного праксису.
- 6) Охарактеризуйте симптоми, які вказують на наявність у дітей порушень фонематичного сприймання.
- 7) Охарактеризуйте симптоми, які вказують на наявність у дітей порушень фонематичного контролю.
- 8) Охарактеризуйте симптоми, які вказують на наявність у дітей порушень фонематичного аналізу та синтезу.

2. Виконання практичних завдань:

Заповнити таблицю:

Таблиця 1

Причини виникнення і особливості прояву порушень фонематичних процесів у дітей

Можливі причини виникнення порушення фонематичних процесів	Характерні симптоми, які вказують на порушення фонематичних процесів
--	--

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Гаврилова Н.С. Порухення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 94-137.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.
3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.
4. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 5-21.

Заняття 3.1.3.1 (лабораторне).

Тема. Обстеження фонематичних процесів у дітей та причин, що обумовлюють їх недорозвиток.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості обстеження мовлення в цілому і фонематичних процесів зокрема у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією. Навчити студентів підбирати методики для обстеження фонематичних процесів у дітей різного віку та причин, які обумовлюють це порушення. Сформувати вміння аналізувати типи помилок, які виникають у дітей в процесі усного мовлення, при читанні та на письмі і ті, які характеризують наявність порушень фонематичних процесів у дітей.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження фонематичного сприймання, диференціацій та уявлення у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток фонематичних процесів у дітей.

Підібрати завдання для обстеження фонематичного аналізу і синтезу у дітей старшого дошкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток фонематичних процесів у дітей.

Підібрати завдання для обстеження фонематичного аналізу і синтезу у дітей молодшого шкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток фонематичних процесів у дітей.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення, за їхньою допомогою, обстеження фонематичних процесів у дітей.

3. Обстеження дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку фонематичних процесів у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією старшого дошкільного віку.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів [2, 168-173 С.].

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження фонематичних процесів у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409, 697-701.
2. Н.С.Гаврилова Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 94-137.
3. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 11-17.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 121-126.
5. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 22-36.
6. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 24-38.

2. Підібрати завдання для проведення з дітьми загальної бесіди і виявлення порушень звуковимови. Виготовити дидактичний матеріал для проведення обстеження [2, 3, 5, 6].

Заняття 3.1.3.2 (лабораторне).

Тема. Обстеження причин, що обумовлюють вторинні порушення фонематичного боку мовлення у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про причини, що обумовлюють порушення фонематичного слуху у дітей з дислалією, ринолалією і

дизартрією. Сформувати у студентів вміння підбирати методики для обстеження особливостей розвитку у дітей кінестетичних процесів, слухо-мовленнєвої пам'яті. Навчити виявляти у дітей порушення кінестетичних процесів, слухо-мовленнєвої пам'яті.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження кінетичного праксису у дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу у дітей.

Підібрати завдання для обстеження слухо-моторних координацій у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу у дітей.

Підібрати завдання для обстеження кінестетичного праксису у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу у дітей.

Підібрати завдання для виявлення особливостей розвитку слухо-мовленнєвої пам'яті у дітей. Вказати на ті особливості, які вказують на типовий чи порушений розвиток обсягу, порядку запам'ятовування, міцності втримування слухо-мовленнєвих слідів, та регуляції і контролю процесу запам'ятовування.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення за їхньою допомогою обстеження кінестетичних процесів і слухо-мовленнєвої пам'яті.

3. Обстеження дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією кінестетичних процесів і слухо-мовленнєвої пам'яті, слухо-моторних координацій, кінетичного і кінестетичного видів праксису. Встановіть залежності між порушенням кінестетичних процесів, кінетичного праксису, слухо-моторних координацій і слухо-мовленнєвою пам'яттю та відхиленнями у розвитку фонематичного сприймання, онтролю, аналізу і синтезу.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів . [2, С. 159-167].

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження мовлення у дітей з дислалією, ринолалією і дизартрією).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.
2. Гаврилова Н.С. порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2011. – С. 94-137.
3. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 22-36.

2. Підібрати завдання для обстеження у дітей кінестетичних процесів, кінетичного праксису, слухо-моторних координацій і слухомовленнєвої пам'яті. [2]

III.2. виправлення порушень фонематичних процесів у дітей

Заняття 3.2.1 (лабораторне).

Тема. Прийоми і методи виправлення порушень фонематичних процесів у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про прийоми і методи корекції порушень фонематичного боку мовлення у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку з дислалією, ринолалією і дизартрією. Сформувати вміння підбирати прийоми для корекції фонематичного сприймання, диференціацій та уявлення, контролю для розвитку слухової уваги, фонематичного аналізу і синтезу. Навчити організовувати і проводити з дітьми логопедичні ігри, спрямовані на розвиток у дітей фонематичних процесів.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть прийоми і методи розвитку у дітей слухової уваги. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?
- 2) Назвіть прийоми і методи подолання порушень фонематичного сприймання, диференціацій і уявлення у дітей. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?
- 3) Назвіть прийоми розвитку у дітей фонематичного аналізу і синтезу. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?
- 4) Назвіть прийоми розвитку у дітей кінестетичних процесів. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?
- 5) Назвіть прийоми розвитку у дітей кінетичного праксису. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?

б) Назвіть прийоми розвитку у дітей слухо-моторних координацій. Охарактеризуйте їх. В якому віці і при роботі з якою категорією дітей їх використовують?

2. Практичні завдання.

Підберіть прийоми розвитку у дітей слухової уваги.

Підберіть прийоми розвитку у дітей фонематичного сприймання, диференціацій.

Підберіть прийоми розвитку у дітей фонематичного контролю.

Підберіть прийоми розвитку у дітей фонематичного аналізу і синтезу.

Підберіть прийоми розвитку у дітей кінетичного праксису.

Підберіть прийоми розвитку у дітей кінестетичного праксису.

Підберіть прийоми розвитку у дітей слухо-моторних координацій.

3. Ділова гра.

Продемонструйте особливості застосування прийомів і методів для подолання порушень та розвитку у дітей слухової уваги, фонематичного сприймання, диференціацій, уявлення, аналізу, синтезу в процесі проведення логопедичної роботи з дітьми дошкільного (4, 5, 6 років) чи шкільного (7, 8 років) віку. Доведіть правильність здійсненого вами вибору прийомів і методів: чи відповідає рівень їх складності віку дітей; чи забезпечують вони розвиток та корекцію конкретних фонематичних процесів; чи правильно були організовані умови їх проведення тощо.

Продемонструйте особливості застосування прийомів і методів для подолання порушень та розвитку у дітей кінетичного, кінестетичного праксису та слухо-моторних координацій.

4. Аналіз виконаних завдань.

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Андросова В.М. Мова символів жива – в ній звуки, букви і слова...: Методичний посібник. – Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2006. – С. 26-44.

2. Мовні ігри та вправи зі словом / Упоряд. В.Л. Сухар. – Харків: Веста: Вид-во «Ранок», 2008. – С. 8-20, 59-136.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.

4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.

5. Тищенко В.В., Рібцун Ю.В. Як навчити дитину правильно розмовляти: Від народження до 5-ти років: Поради батькам. – К.: Літера ЛТД, 2006. – С. 99-104.

6. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 37-80.

2. Підберіть прийоми розвитку у дітей фонематичних, кінестетичних процесів, кінетичного праксису та слухо-моторних координацій.

Заняття 3.2.2 (лабораторне).

Тема. Особливості організації і проведення логопедичної роботи з подолання порушень фонематичних процесів у дітей дошкільного віку.

Кількість годин: 2.

Мета. Закріпити у студентів знання про структуру і особливості проведення фронтальних логопедичних занять по корекції у дошкільнят фонематичних процесів, диференціації звуків мовлення та підготовки їх до оволодіння грамотою. Навчити складати і проводити фронтальні заняття в умовах логопедичної групи закладу дошкільної освіти.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть послідовність диференціації звуків мовлення.
- 2) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з розвитку у дошкільнят середньої групи фонематичних процесів.
- 3) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з розвитку у дошкільнят старшої групи фонематичних процесів.
- 4) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з підготовки дошкільнят до вивчення грамоти.

2. Практичне завдання.

Напишіть фронтальне заняття з розвитку у дошкільнят фонематичних процесів, підготовці їх до вивчення грамоти (одне з запропонованих варіантів на вибір) за схемою:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Перегляд відеоматеріалів зі зразками фронтальних логопедичних занять спрямованих на корекцію фонематичних процесів у дошкільнят.

4. Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з дислалією, ринолалією чи дизартрією. Ролі змінюються).

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.
2. Собонович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.
3. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 37-80.
4. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 158-186.
5. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. – К., 2009. – С. 117-119, 130-162.

2. Написати фронтальне заняття по розвитку у дітей фонематичних процесів, підготовці дошкільнят до вивчення грамоти.

Заняття 3.2.2 (лабораторне).

Тема. Особливості організації і проведення логопедичної роботи з подолання порушень фонематичних процесів у дітей шкільного віку.

Кількість годин: 2.

Мета. Закріпити у студентів знання про структуру і особливості проведення фронтальних логопедичних занять з корекції у школярів фонематичних процесів, попередженні труднощів засвоєння ними навичок читання і письма. Навчити складати і проводити фронтальні заняття в умовах шкільного логопедичного пункту.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть послідовність диференціації звуків мовлення.
- 2) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з розвитку у молодших школярів фонематичних процесів.
- 3) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з попередження у молодших школярів порушень навичок письма і читання.

2. Практичне завдання.

Напишіть фронтальне заняття з корекції у школярів фонематичних процесів або попередженні труднощів засвоєння ними навичок читання і письма (одне з запропонованих варіантів на вибір) за схемою:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Перегляд відеоматеріалів зі зразками фронтальних логопедичних занять, спрямованих на корекцію фонематичних процесів у школярів.

4. Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з дислалією, ринолалією чи дизартрією. Ролі змінюються).

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

- Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 402-409.

2. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей. – 3-е видання, доповнене. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. – С. 101-159.

3. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 114-169.

4. Формування фонематичних процесів у дітей з порушеннями мовлення: науково-методичний посібник / І.В. Макаренко, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2012. – С. 37-80.

5. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 39-126.

2. Написати фронтальне заняття з корекції у школярів фонематичних процесів, попередженню труднощів у засвоєнні навиків письма та читання.

РОЗДІЛ IV. ПОРУШЕННЯ ГОЛОСУ

IV. Клінічна та психологічна характеристика дітей та дорослих з порушеннями фонації

Заняття 4.1.1 (практичне).

Тема. Клінічна та психологічна характеристика людей з порушеннями голосу.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про механізми виникнення порушень голосу в дітей та дорослих, причини їх виникнення, характерні симптоми цих порушень та психологічні особливості людей з цим порушенням.

План практичного заняття.

1. Усне опитування за запитаннями.

- 1) Скажіть, від чого залежить сила, висота і тембр голосу. Приведіть приклади.
- 2) Розкрийте, яку роль відіграє голос в мовленні.
- 3) Розкрийте значення слуху в процесі формування голосу. Як зниження слуху відображається на якостях голосу?
- 4) Розкрийте механізми голосоутворення. Значення струменя повітря в процесі голосоутворення.
- 5) Розкажіть, в якому віці відбуваються зміни голосу.
- 6) Назвіть відомі вам порушення голосу.
- 7) Дайте визначення таким порушенням, як "афонія", "дисфонія", "фонастенія", "ринофонія".
- 8) Охарактеризуйте причини виникнення порушень голосу у дітей.
- 9) Охарактеризуйте особливості мовлення та емоційно-вольової сфери у людей з:
  - а) гіпертонусною дисфонією;
  - б) гіпотонусною дисфонією;
  - в) афонією;
  - г) фонастенією.

2. Виконання практичних завдань.

Складіть психо-мовленнєвий портрет:

- а) дитини у якої часті сильні насморки;
- б) вихователя, який багато дуже голосно говорить, кричить.

Складіть повідомлення для батьківських зборів про порушення голосу у дітей дошкільного віку; шкільного віку; у дорослих.

3. Аналіз виконаного практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 9-50.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 575-601.

Заняття 4.1.2 (лабораторне).

Тема. Специфіка обстеження мовлення і голосу в дітей і дорослих з порушеннями голосу.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про завдання, які використовують для дослідження мовлення і голосу у дітей та дорослих з дисфонією (афонією), прийоми і методи їх застосування з метою обстеження. Сформувані вміння аналізувати симптоми, що вказують на порушення у людей голосу, мовленнєвого дихання та інтонаційно-мелодичного боку мовлення.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження мовленнєвого дихання. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений розвиток мовленнєвого дихання.

Підібрати завдання для обстеження сили голосу. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений розвиток сили голосу.

Підібрати завдання для обстеження голосових модуляцій в процесі мовлення. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений розвиток голосових модуляцій.

Підібрати завдання для обстеження висоти і діапазону голосу. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на нормальний чи порушений розвиток висоти і діапазону голосу.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення з їхньою допомогою обстеження.

3. Обстеження дітей і дорослих з порушеннями голосу.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку інтонаційно-мелодичного боку мовлення, дихання і голосу у дитини чи дорослого з порушенням голосу.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів.

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження голосу у дітей та дорослих).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 51-67.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 575-601.

2. Підібрати методики для обстеження особливостей голосу, мовленнєвого дихання, інтонаційно-мелодичного боку мовлення у дітей та дорослих.

IV. Виправлення голосу у дітей.

Заняття 4.2.1 (лабораторне).

Тема. Методика корекції порушень голосу у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про методику корекції порушень голосу у дітей. Навчити складати логопедичні заняття з корекції порушень голосу та сформуванню вміння їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Практичне завдання.

Скласти індивідуальне і фронтальне заняття по корекції порушень голосу у дітей за схемою.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

2. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття (При проведенні індивідуального заняття студентам пропонується працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – дитини з порушенням голосу. Ролі змінюються).

Проведіть фронтальне заняття. (При проведенні фронтального заняття один студент відіграє роль логопеда, а інші – дітей).

3. Корекція порушень голосу у дітей.

Проведіть індивідуальне чи фронтальне заняття з дітьми з порушеннями голосу.

4. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 67-180.
2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 602-618.

2. Скласти заняття з корекції порушень голосу у дітей.

Заняття 4.2.2 (лабораторне).

Тема. Методика корекції порушень голосу у дорослих.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про методику корекції порушень голосу у дорослих. Навчити складати логопедичні заняття з корекції порушень голосу та сформулювати вміння їх проводити.

План лабораторного заняття.

1. Практичне завдання.

Скласти індивідуальне заняття по корекції порушень голосу у дорослих за схемою.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

2. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття (при проведенні індивідуального заняття студентам пропонується працювати у парах. Один студент грає роль логопеда, а інший – хворого з порушенням голосу. Ролі змінюються).

3. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою схемою (див. дод. Г).

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 67-180.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 602-618.

2. Скласти заняття з корекції порушень голосу у дорослих.

Заняття 4.2.3 (лабораторне).

Тема. Прийоми і методи виправлення порушень голосу та інтонаційно-мелодичного боку мовлення.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про методи і прийоми виправлення порушень, мовленнєвого дихання, сили голосу, голосових модуляцій, висоти і діапазону голосу у дітей та дорослих. Сформувати вміння у студентів застосовувати на практиці прийоми і методи для корекції дисфонії і афонії.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для корекції мовленнєвого дихання. Охарактеризувати особливості застосування їх на практиці.

Підібрати завдання для відновлення сили голосу. Охарактеризувати особливості застосування їх на практиці.

Підібрати завдання для відновлення висоти і діапазону голосу. Охарактеризувати особливості застосування їх на практиці.

Підібрати завдання для розвитку голосових модуляцій у процесі мовлення. Охарактеризувати особливості застосування їх на практиці.

2. Ділова гра.

Продемонструйте особливості застосування підібраних методик з метою відновлення і розвитку у людей з дисфонією (афонією) мовленнєвого дихання, сили голосу, висоти і діапазону голосу, голосових модуляцій.

3. Корекція порушень голосу у людей.

Застосуйте підібрані методики з метою відновлення чи розвитку голосу, інтонаційно-мелодичного боку мовлення у дітей чи дорослих.

4. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Алмазова Е.С. Логопедическая работа по восстановлению голоса у детей / под ред. Г.В.Чиркиной. – 2-е изд., испр. – М.: Айрис-пресс, 2005. – С. 67-180.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 602-618.

2. Підібрати методики для корекції особливостей голосу, мовленнєвого дихання, інтонаційно-мелодичного боку мовлення у дітей та дорослих.

РОЗДІЛ V. ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ (ЗНМ).

V. Клінічна та психолого-педагогічна характеристика дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Заняття 5.1.1 (практичне).

Тема. Клінічна характеристика дітей з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про причини виникнення ЗНМ, структуру порушення та механізми його протікання, можливі ускладнення, що спостерігаються у дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвати причини виникнення у дітей тяжких порушень мовлення, інтелектуальних порушень, порушень емоційно-вольової сфери, порушень слуху, зору.
- 2) Назвати причини виникнення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення ЗНМ.
- 3) Назвати причини виникнення у дітей з інтелектуальними порушеннями ЗНМ.
- 4) Назвати причини виникнення у дітей з порушеннями слуху ЗНМ.
- 5) Назвати причини виникнення у дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери ЗНМ.
- 6) Назвати причини виникнення у дітей з порушеннями зору ЗНМ.
- 7) Охарактеризуйте синдроми, що можуть ускладнювати розвиток дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
- 8) Дати визначення термінам “алалія”, “сенсорна алалія”, “моторна алалія”, “дислалія”, “ринолалія”, “дизаратрія”.

2. Виконання практичного завдання.

Скласти таблицю.

Таблиця 1

Клінічна характеристика дітей з ЗНМ.

Параметри для характеристики	Діти з первинним ЗНМ	Діти з вторинним ЗНМ
Причини виникнення ЗНМ		
Порушення, при яких спостерігається		

у дітей ЗНМ		
Можливі ускладнення розвитку дітей з ЗНМ		

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Жукова Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – С. 6-80.
2. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 347-401, 513-598.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 410-440, 301-329.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 170-247.
5. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции. – К.: ІСДО, 1995. – С. 26-28, 82-112.
6. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С. 43-61.
7. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / за ред. Є.Ф. Соботович. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 10-30.

Заняття 5.1.2.1 (практичне).

Тема. Психолого-педагогічна характеристика дітей з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання про особливості розвитку мовлення у дітей з ЗНМ та інших психічних процесів. Поглибити розуміння понять “рівень недорозвинення мовлення”, “структура недорозвинення психічних процесів і функцій”.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Дайте визначення понять “рівень недорозвинення мовлення”, “структура недорозвинення психічних процесів і функцій”.
- 2) Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з I рівнем його недорозвинення.
- 3) Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з II рівнем його недорозвинення.

- 4) Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з III рівнем його недорозвинення.
- 5) Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей з загальним недорозвиненням кінетичного типу.
- 6) Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей загальним недорозвиненням кінестетичного типу.
- 7) Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей з загальним недорозвиненням, обумовленим недорозвитком пам'яті.
- 8) Вкажіть на особливості психічного розвитку дітей з моторною алалією.
- 9) Вкажіть на особливості психічного розвитку дітей з сенсорною алалією.

2. Практичне завдання.

Складіть таблицю.

Таблиця 1

Характеристика мовлення дітей з ЗНМ.

Рівень мовлення	недорозвитку	Симптоми, що характеризують експресивне мовлення дітей	що характеризують імпресивне мовлення

Складіть порівняльну характеристику особливостей психічного розвитку дітей з моторною та сенсорною алалією.

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Жукова Н.С. и др. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. - Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – С. 6-80.
2. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 347-401, 513-598.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 410-440.
4. Ревуцька О.В. Збагачення лексичного запасу молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення у процесі засвоєння совотворчих засобів: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – С. 72-110.
5. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 170-247.

6. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – С. 26-28, 82-112.
7. Теорія і практика сучасної логопедії: Збірник наукових праць: Випуск 1. – К.: Актуальна освіта, 2006. – С. 61-76.
8. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / За ред. Є.Ф. Соботович. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 10-30.
9. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс – К.: Актуальна освіта, 20013. – С. 13-30.

Заняття 5.1.2.2 (практичне).

Тема. Обстеження особливостей психічного розвитку дітей з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Навчити студентів працювати з методиками для обстеження у дітей з ЗНМ. Закріпити у них знання про характерну для психічної сфери дітей з ЗНМ симптоматику, яка вказує на рівень недорозвитку мовлення та особливості розвитку у дітей психічних процесів і функцій. Формувати у студентів вміння розмежовувати первинний ЗНМ від суміжних з ним станів.

План практичного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть особливості виконання дітьми з I рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.
- 2) Охарактеризуйте симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ I рівня.
- 3) Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ (обумовленим порушенням інтелекту, слуху, зору) при наявності у них I рівня недорозвитку мовлення.
- 4) Назвіть особливості виконання дітьми з II рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.
- 5) Охарактеризуйте симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ II рівня.
- 6) Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ (обумовленим порушенням інтелекту, слуху, зору) при наявності у них II рівня недорозвитку мовлення.
- 7) Назвіть особливості виконання дітьми з III рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.

8) Охарактеризуйте симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ III рівня.

9) Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ (обумовленим порушенням інтелекту, слуху, зору) при наявності у них III рівня недорозвитку мовлення.

10) Розкрийте сутність понять “загальне недорозвинення мовлення” і “затримка розвитку мовлення”. Порівняйте ці два порушення мовлення.

11) Назвіть ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з затримкою мовленнєвого розвитку (ЗМР).

2. Практичні завдання.

Підберіть методики для обстеження у дітей з I рівнем ЗНМ імпресивного і експресивного мовлення.

Підберіть методики для обстеження у дітей з II рівнем ЗНМ імпресивного і експресивного мовлення.

Підберіть методики для обстеження у дітей з III рівнем ЗНМ імпресивного і експресивного мовлення.

Продемонструйте особливості застосування методик для обстеження мовлення в процесі дослідження дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.

3. Аналіз змісту відібраних для дослідження мовлення у дітей з ЗНМ методик.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Жукова Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – С. 6-80.

2. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 347-401, 513-598.

3. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 441-455, 330-336.

4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 178-222.

5. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – С. 26-28, 82-112.

2. Підібрати завдання для дослідження у дітей з ЗНМ мовлення і виготовити до них наочність [1, 3].

Заняття 5.1.3 (лабораторне).

Тема. Обстеження лексичного і граматичного боків мовлення

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості обстеження лексичного і граматичного боків мовлення у дітей з ЗНМ. Навчити студентів підбирати методики для обстеження імпресивного і експресивного боків мовлення. Сформувати вміння аналізувати типи помилок, які виникають у дітей в процесі усного мовлення, ті, що характеризують наявність у них порушень лексичного та граматичного боків мовлення. Навчити співвідносити виявлені у дітей показники з нормативними даними.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння значення слів, що позначають назву і дію предметів у дітей з I рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток словника у дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння значення слів, що позначають назву, ознаку і дію предметів у дітей з II-III рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток словника дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження активного словника у дітей з I рівнем ЗНМ. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток словника дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження активного словника у дітей з II-III рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток словника дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння зв'язного мовлення у дітей з I рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток зв'язного мовлення дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння граматичного значення іменників, прикметників дієслів у дітей з II-III рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток розуміння граматичного і морфологічного значення слів, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження зв'язного мовлення у дітей з I-II рівнем ЗНМ. Назвати особливості якості

виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток зв'язного мовлення у дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження правильності граматичного і морфологічного оформлення слів у процесі їх вживання, правильного узгодження слів у реченнях, послідовності слів у реченнях, вміння переказувати тексти і складати зв'язні розповіді. Назвати особливості якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток зв'язного мовлення у дітей, на відповідність його розвитку віковим нормам.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення, за їхньою допомогою, обстеження лексичного та граматичного боків мовлення у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.

3. Обстеження дітей з ЗНМ.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку лексичного та граматичного боків мовлення у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів [2, С. 8-9].

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження лексичного та граматичного боків мовлення у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001. – С. 48-61.

2. Крутій К.Л. Диагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. – Запоріжжя: ТОВ “ЛПС” ЛТД, 2005. – С. 57-78.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 441-455.

4. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 35-92.

5. Методика виявлення речевих порушень у дітей и диагностика их готовности к школьному обучению. / Е.Ф. Соботович, Л.Е. Андрусисин, Л.И. Бартенева и др. – К.: ПП «Компанія Актуальна освіта», 1998. – С. 9-56.

5. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 178-222.

2. Підібрати завдання для обстеження лексичного та граматичного боків мовлення у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.

Виготовити дидактичний матеріал для проведення обстеження [2, 4, 5].

Заняття 5.1.4 (лабораторне).

Тема. Прийоми розвитку мовлення у дошкільнят з ЗНМ та корекція його порушень.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про прийоми і методи корекції порушень лексичного і граматичного боків мовлення у дітей дошкільного віку з ЗНМ. Сформувати вміння підбирати прийоми для стимуляції і розвитку мовлення для дітей з I, II, III рівнем ЗНМ. Сформувати вміння підбирати методи для корекції лексичного та граматичного боків мовлення у дошкільників з ЗНМ. Навчити організовувати і проводити з дітьми логопедичні ігри, спрямовані на розвиток та корекцію у дітей з ЗНМ усіх боків мовлення.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть прийоми, які можна використовувати для стимуляції у дітей з I рівнем ЗНМ мовлення.
- 2) Охарактеризуйте напрямки формування словника у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.
- 3) Назвіть прийоми і методи розвитку та корекції словника у дошкільнят з ЗНМ.
- 4) Охарактеризуйте напрямки формування зв'язного мовлення у дітей з I, II, III рівнем ЗНМ.
- 5) Назвіть прийоми і методи роботи над формуванням у дітей дошкільного віку з ЗНМ речення.
- 6) Назвіть прийоми і методи роботи над формуванням у дітей дошкільного віку з ЗНМ морфологічної системи мовлення.
- 7) Назвіть прийоми і методи формування у дошкільників з ЗНМ розуміння прийменників.
- 8) Назвіть прийоми і методи роботи над формуванням у дітей дошкільного віку з ЗНМ вміння узгоджувати слова в реченні у числі, роді і відмінку.

2. Практичні завдання.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для стимуляції мовлення у дітей з ЗНМ I рівня.

Підберіть завдання для розвитку та корекції словника у дошкільнят з ЗНМ.

Підберіть завдання для розвитку у дошкільнят з ЗНМ фрази та речення.

Підберіть завдання для формування у дітей з ЗНМ морфологічної словозміни слів (суфіксальним, префіксальним способами).

Підберіть завдання для розвитку розуміння прийменників для дітей з ЗНМ дошкільного віку.

Підберіть завдання для корекції порушень граматичної системи мовлення (словозміни у числі, у роді, у відмінку) для дітей з ЗНМ дошкільного віку.

3. Ділова гра.

Організуйте і проведіть логопедичну гру для розвитку словника, граматичної системи мовлення тощо з дошкільнятами з ЗНМ (ігри пропонують студентам вибрати самостійно).

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Жукова Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – С. 118-234.
2. Козлова В.А., Максименко В.С. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення лексико-граматичного недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка). – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2005. – С 16-39.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 456-470, 337-347.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 234-247.
5. Соботович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – С. 153-195.
6. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / за ред. Є.Ф. Соботович. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 46-70.
7. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс. – К.: Актуальна освіта, 20013. – С. 55-81.

2. Підібрати завдання для розвитку і корекції мовлення у дошкільнят з ЗНМ.

V. Методика виправлення порушень усного мовлення у дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

Заняття 5.2.1 (лабораторне).

Тема. Методи організації логопедичної роботи з дошкільнятами з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про структуру і особливості проведення фронтальних та індивідуальних логопедичних занять по корекції у дошкільнят з ЗНМ лексичної, граматичної та фонетичної сторін мовлення. Навчити складати і проводити фронтальні та індивідуальні логопедичні заняття в умовах спеціальної групи закладу дошкільньої освіти.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть етапи формування мовлення у дошкільнят з ЗНМ у відповідності до моделі, запропонованої Н.С. Жуковою, Є.М. Мاستюковою, Т.Б. Філічевою.
- 2) Назвіть етапи формування мовлення у дошкільнят з ЗНМ у відповідності до моделі, запропонованої Л.Н. Єфіменковою.
- 3) Назвіть етапи формування мовлення у дошкільнят з ЗНМ у відповідності до моделі, запропонованої Є.Ф. Соботович.
- 4) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття зі стимуляції у дітей з I рівнем ЗНМ мовлення.
- 5) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з розвитку та корекції у дошкільнят з II рівнем ЗНМ мовлення.
- 6) Охарактеризуйте структуру фронтального логопедичного заняття з розвитку та корекції у дошкільнят з III рівнем ЗНМ мовлення.
- 7) Охарактеризуйте особливості організації індивідуальної логопедичної роботи з дітьми з I, II, III рівнем ЗНМ.

2. Практичне завдання.

Напишіть фронтальне заняття з розвитку та корекції у дошкільнят з ЗНМ мовлення. Виберіть тему та структуру заняття, враховуючи рівень недорозвитку мовлення у дітей з ЗНМ та психологічний вік дітей самостійно. Запишіть заняття за схемою:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з ЗНМ. Ролі змінюються).

4. Практичне завдання.

Напишіть індивідуальне заняття з розвитку та корекції у дошкільнят з ЗНМ мовлення. Виберіть тему та структуру заняття, враховуючи рівень недорозвитку мовлення у дітей з ЗНМ та

психологічний вік дітей самостійно. Запишіть текст заняття коротко у вигляді плану.

5. Проведіть індивідуальне заняття в групі (для проведення індивідуального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншому – дитини з ЗНМ. Ролі змінюються).

6. Складіть фрагмент перспективного плану по корекції ЗНМ у дошкільнят за запропонованою схемою. Етап роботи визначте самостійно.

№	Дата проведення заняття	Тема заняття	Мета заняття	Вербальний матеріал, що вивчається на занятті	Наочність для проведення заняття

7. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г)

8. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Жукова Н.С. Логопедия. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников: Кн. для логопеда / Н.С.Жукова, Е.М.Мастюкова, Т.Б.Филичева. – Екатеринбург: Изд-во АРД ЛТД, 1998. – С. 118-234.

2. Козлова В.А., Максименко В.С. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення лексико-граматичного недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка). – Кіровоград: Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2005. – С 16-39.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К.Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 456-470, 337-347.

4. Собонович Е. Ф. Нарушения речевого развития у детей и пути их коррекции: Навчально-методичний посібник. – К.: ІСДО, 1995. – С. 153-195.

5. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей середнього дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс / за ред. Є.Ф. Собонович. – К.: Актуальна освіта, 2007. – С. 31-45.

6. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ: Програмно-методичний комплекс – К.: Актуальна освіта, 2013. – С. 55-81.

2. Написати фронтальне логопедичне заняття з розвитку і корекції мовлення у дошкільнят з ЗНМ.

3. Написати індивідуальне логопедичне заняття з розвитку і корекції мовлення у дошкільнят з ЗНМ.

4. Скласти перспективний план з корекції ЗНМ у дошкільнят.

Заняття 5.2.2.1 (лабораторне).

Тема. Прийоми та методи корекції порушень мовлення у школярів з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про прийоми і методи корекції порушень фонетичного, лексичного і граматичного боків мовлення у дітей шкільного віку з ЗНМ. Сформувати вміння підбирати прийоми для розвитку усного мовлення у дітей з ЗНМ. Сформувати вміння підбирати методи для корекції лексичного та граматичного боків мовлення у школярів з ЗНМ для розвитку у них фонематичних процесів. Навчити проводити з дітьми з ЗНМ логопедичні ігри та навчально-корекційні завдання.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Охарактеризувати особливості мовлення дітей з нерізко вираженим ЗНМ (у подальшому н/в ЗНМ).
- 2) Охарактеризувати особливості мовлення у дітей з ЗНМ шкільного віку.
- 3) Назвати і охарактеризувати прийоми корекції фонематичних процесів у школярів з н/в ЗНМ і з ЗНМ.
- 4) Назвати і охарактеризувати прийоми корекції лексичного боку мовлення у дітей з н/в ЗНМ і з ЗНМ.
- 5) Назвати і охарактеризувати прийоми формування вміння правильно будувати речення, які використовуються у логопедичній роботі з дітьми з н/в ЗНМ і з ЗНМ.
- 6) Назвати і охарактеризувати навчально-корекційні прийоми формування морфологічної системи мовлення у школярів з н/в ЗНМ і з ЗНМ.
- 7) Назвати і охарактеризувати навчально-корекційні прийоми формування у дітей розуміння граматичного значення слів та вміння узгоджувати слова в реченні у роді, числі і відмінку.

2. Практичне завдання.

Користуючись спеціальною літературою, підберіть завдання для корекції фонематичних процесів у школярів з н/в ЗНМ і з ЗНМ.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для формування вміння правильно будувати речення.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для формування морфологічної системи мовлення у школярів з н/в ЗНМ і з ЗНМ.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для корекції лексичного боку мовлення у дітей з н/в ЗНМ і з ЗНМ.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для формування у дітей розуміння граматичного значення слів.

Користуючись спеціальною літературою підберіть завдання для формування у дітей вміння узгоджувати слова в реченні у роді, числі і відмінку.

3. Ділова гра.

Організуйте і проведіть дидактичну гру, завдання для розвитку чи корекції словника, граматичного боку мовлення чи фонематичних процесів тощо з школярами з н/в ЗНМ та ЗНМ (ігри, навчальні завдання вибрати самостійно).

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 456-470, 337-347.
2. Ревуцька О.В. Збагачення лексичного запасу молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення у процесі засвоєння соотворчих засобів: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – С. 111-158.
3. Розвиток розуміння мови у молодших школярів з мовленнєвим недорозвиненням: Методичні рекомендації / Укл. В.В.Тарасун, М.В.Шевченко. – К.: РУМК, 1992. – 124с.
4. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. – С. 234-247, 264-284.

2. Підібрати завдання для розвитку і корекції мовлення у школярів з ЗНМ.

Заняття 5.2.2.2 (лабораторне).

Тема. Методики організації логопедичної роботи з школярами з ЗНМ.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про структуру і особливості проведення фронтальних та індивідуальних логопедичних занять з корекції у школярів з ЗНМ лексичного, граматичного та фонетичного боків мовлення, а також фонематичних процесів. Навчити складати і проводити фронтальні та індивідуальні логопедичні заняття в умовах шкільного логопедичного пункту. Навчити складати перспективні плани корекції у дітей з ЗНМ порушення мовлення.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Охарактеризувати структуру фронтального заняття, яке проводиться в умовах шкільного логопункту.
- 2) Назвіть основні завдання першого етапу корекції ЗНМ у школярів.
- 3) Назвіть основні завдання другого етапу корекції ЗНМ у школярів.
- 4) Назвіть основні завдання третього етапу корекції ЗНМ у школярів.

5) Охарактеризуйте специфіку роботи з дітьми з ЗНМ з формування у них звуковимови.

6) За результатами аналізу перспективних планів, поданих в науково-методичних джерелах, визначте спільні і відмінні їх особливості.

2. Напишіть фронтальне заняття з корекції у школярів з ЗНМ мовлення. Виберіть тему та структуру заняття, враховуючи рівень недорозвитку мовлення у дітей з ЗНМ та психологічний вік дітей самостійно. Запишіть заняття за схемою:

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час, відведений на виконання завдання

3. Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з ЗНМ. Ролі змінюються).

4. Практичне завдання.

Напишіть індивідуальне заняття з формування у школярів з ЗНМ звуковимови. Виберіть тему та структуру заняття, враховуючи специфіку недорозвитку вимовного боку мовлення у дітей з ЗНМ самостійно. Запишіть текст заняття коротко у вигляді плану.

5. Проведіть індивідуальне заняття в групі (для проведення індивідуального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншому – дитини з ЗНМ. Ролі змінюються).

6. Складіть фрагмент перспективного плану по корекції ЗНМ у школярів за запропонованою схемою. Етап роботи визначте самостійно.

№	Дата проведення заняття	Тема заняття	Мета заняття	Вербальний матеріал, що вивчається на занятті	Наочність для проведення заняття

7. Аналіз змісту виконаних практичних завдань.

Проаналізуйте заняття за схемою (див. дод. Г).

8. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 456-470, 337-347.

2. Ревуцька О.В. Збагачення лексичного запасу молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення у процесі засвоєння совотворчих засобів: Монографія. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2007. – С. 111-158.

2. Написати фронтальне логопедичне заняття з корекції мовлення у школярів з ЗНМ.

3. Написати індивідуальне логопедичне заняття з корекції вимовного боку мовлення у школярів з ЗНМ.

4. Скласти перспективний план з корекції ЗНМ у школярів.

РОЗДІЛ VI. ПОРУШЕННЯ ПИСЬМА ТА ЧИТАННЯ.

VI. 1. Характеристика порушень читання та причин, що їх обумовлюють.

Заняття 6.1.1 (практичне).

Тема. Особливості опанування читанням дітьми з типовим психофізичним розвитком.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання: про поетапність і послідовність оволодіння навичкою читання; про процеси і функції пізнавальної діяльності, від рівня розвитку яких залежить ступінь готовності дітей до оволодіння навичкою читання; про спільні і відмінні особливості читання дитини, у якої ще не повністю автоматизована ця навичка і дорослої людини.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвати поетапність оволодіння дітьми навичкою читання.
- 2) Охарактеризувати перший етап оволодіння навичкою читання дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння навичкою читання на першому етапі.
- 3) Охарактеризувати другий етап оволодіння навичкою читання дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння навичкою читання на другому етапі.
- 4) Охарактеризувати третій етап оволодіння навичкою читання дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння навичкою читання на третьому етапі.
- 5) Охарактеризувати четвертий етап оволодіння навичкою читання дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння навичкою читання на четвертому етапі.
- 6) Назвати спільні особливості читання дитини та дорослої людини.
- 7) Назвати відмінні особливості читання дитини та дорослої людини.

2. Практичне завдання.

Заповніть таблицю.

Таблиця 1

Характеристика процесу оволодіння навичкою читання дітьми.

Етапи оволодіння навичкою читання	Навички, що розвиваються у дітей на кожному етапі	Психічні процеси і функції, що забезпечують оволодіння дитиною навичкою читання на
-----------------------------------	---	--

		кожному з етапів

3. Аналіз виконання практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 619-627.
2. Лалаєва Р.И. Нарушения чтения и пути их коррекции у младших школьников: Учебное пособие. – СПб.: Союз, 1998. – С. 4-14.
3. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников: Учебное пособие. – М.: ВЛАДОС, 1997 – С. 10-20.
4. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С.Волковой и В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333

Заняття 6.1.2 (практичне).

Тема. Специфіка порушень читання у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про класифікації дислексій (алексії), характерні для дітей з порушеннями читання типи труднощів та причини їх виникнення.

План практичного заняття.

1.Усне опитування.

- 1) Розкрити історію розвитку класифікації дислексій.
- 2) Назвати форми дислексій.
- 3) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з фонематичною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 4) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з семантичною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 5) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з аграматичною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 6) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з оптичною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 7) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з тактильною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 8) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння читанням у дітей з мнестичною формою дислексії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.

2. Практичне завдання.

Заповніть таблицю.

Таблиця 1

Характеристика форм дислексій.

Форми дислексій	Типи труднощів при оволодінні навичкою читання	Причини, що обумовлюють визначений тип труднощів при оволодіння навичкою читання

3. Аналіз виконання практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

Лалаєва Р.И. Нарушения чтения и пути их коррекции у младших школьников: Учебное пособие. – СПб.: Союз, 1998. – С. 14-105 .

Логопедия под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 459-470.

Логопедія: підручник / з ред. М.К. еремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 674-705.

Хрестоматія по логопедії (извлечения и тексты) / под ред. Л.С.Волковой и В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

Заняття 6.1.3 (лабораторне).

Тема. Обстеження особливостей читання у дітей з дислексією та причин, що обумовлюють це порушення.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи, прийоми обстеження читання та тих базових психічних процесів і функцій, що забезпечують його успішне засвоєння. Навчити їх самостійно, користуючись відповідною літературою, підбирати завдання. Сформувати у них вміння використовувати діагностичні завдання з метою дослідження читання у дітей та причин, що обумовлюють його порушення. Навчити студентів аналізувати зібрані при обстеженні дітей матеріали.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть прийоми і методи обстеження читання у школярів.
- 2) Охарактеризуйте особливості обстеження читання у дітей 1-го, 2-го, 3-го класів і старших учнів.
- 3) Назвіть ті процеси і функції пізнавальної діяльності, при порушенні яких у дітей можуть виникати труднощі в процесі засвоєння читання.

4) Назвіть прийоми та методи обстеження базових, для засвоєння читання, процесів і функцій пізнавальної діяльності.

5) Охарактеризуйте особливості розвитку базових, для засвоєння читання, процесів і функцій пізнавальної діяльності при типовому розвитку.

6) Охарактеризуйте особливості обстеження базових, для засвоєння читання, процесів і функцій пізнавальної діяльності у дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку.

2. Практичне завдання.

- Використовуючи науково-методичну літературу підберіть завдання для обстеження читання у школярів 1-го, 2-го, 3-го класів.

- Використовуючи науково-методичну літературу підберіть завдання для обстеження причин, що обумовлюють порушення читання у дітей.

3. Практичне завдання.

Використовуючи підібрані завдання обстежте читання у школярів 1-го, 2-го, 3-го класів чи у старших учнів (за самостійним вибором).

Використовуючи підібрані завдання обстежте базові для засвоєння читання, процеси і функції пізнавальної діяльності у дошкільнят чи дітей молодшого шкільного віку (за самостійним вибором).

4. Результати проведеного обстеження зафіксуйте у карточці. Проведіть аналіз зібраних матеріалів. Напишіть діагноз і ваш прогноз, щодо корекції виявленого порушення.

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001. – С. 159-189.

Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 692-705.

Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 93-102.

2. Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений / под ред. Г.В. Чиркиной. – 4-е изд., доп. – М.: АРКТИ, 2005. – С. 159-189.

2. Підібрати завдання та дидактичний матеріал для обстеження психічних процесів і функцій у дітей дошкільного віку.

3. Підібрати завдання та дидактичний матеріал для обстеження читання у молодших школярів.

VI. 2. Попередження і виправлення порушень читання у дітей

Заняття 6.2.1 (лабораторне).

Тема. Прийоми та методи формування читання у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про прийоми і методи формування у дітей читання. Сформувати вміння підбирати прийоми для вивчення букв, зв'язного читання складів, цілісного читання слів, зв'язного і швидкого читання текстів. Навчити студентів проводити з дітьми завдання, ігри для формування у них навички читання.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть послідовність формування читання у дітей.
- 2) Назвіть прийоми і методи вивчення з дітьми букв. Охарактеризуйте особливості їх застосування на практиці.
- 3) Назвіть прийоми і методи навчання дітей злитному читанню складів. Охарактеризуйте особливості їх застосування на практиці.
- 4) Назвіть прийоми і методи навчання дітей цілісному і точному читанню слів. Охарактеризуйте особливості їх застосування на практиці.
- 5) Назвіть прийоми і методи навчання дітей чіткому, точному і плавному читанню текстів. Охарактеризуйте особливості їх застосування на практиці.
- 6) Назвіть прийоми і методи навчання дітей швидкому читанню текстів. Охарактеризуйте особливості їх застосування на практиці.

2. Практичне завдання.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть завдання для формування у дітей знання букв. Знайдіть у букварях дидактичний матеріал, який сприяє запам'ятовуванню дітьми букв. Систематизуйте його по групах.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми для формування у дітей вміння злитно читати склади (зворотні, прямі відкриті, прямі закриті, прямі відкриті зі збігом приголосних). Знайдіть у букварях такі завдання і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми для формування у дітей точності читання. Знайдіть у букварях завдання для формування точності читання і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми формування швидкості читання. Знайдіть у букварях завдання для формування швидкості читання і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми формування розуміння змісту прочитаного. Знайдіть у букварях завдання для формування розуміння змісту прочитаного і систематизуйте їх.

3. Ділова гра.

Організуйте і проведіть роботу з формування навички читання використавши підібрані завдання у вигляді ділової гри. Виберіть будь який етап формування читання. Обґрунтуйте і докажіть правильність вибору прийомів для формування читання на цьому етапі, відповідність вибраного шляху з конкретним порушенням мовлення, яке спостерігається у дитини.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Вавіна Л.С., Малярчук А.Я. Вчимося правильно читати: Букварик. – К.: Література ЛТД, 2006. – 128 с.
2. Голуб Н.М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник. – Ч.1. – Вид. 1-е. – К.: Слово, 2014. – 378 с.
2. Дяченко К.Г. Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – С. 11-307.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К.Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 705-768.
4. Тарасун В.В. Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2004. – 348 с.
5. Савченко М.А. Вчимося говорити й читати. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 1997. – 200 с.

2. Підібрати завдання та дидактичний матеріал для формування читання у дітей з порушеннями мовлення.

Заняття 6.2.2 (лабораторне).

Тема. Методика організації і проведення логопедичної роботи з попередження труднощів у оволодінні читанням.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи організації і проведення логопедичної роботи з попередження труднощів у оволодінні читанням. Сформувати вміння визначати і використовувати в процесі логопедичної корекції методи і прийоми, необхідні для попередження різного типу труднощів при опануванні дітьми з ПМР читанням. Навчити студентів складати логопедичні заняття з попередження труднощів у оволодінні навичками читання і проводити їх.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть етапи формування читання у дітей.
- 2) Назвіть психічні процеси і функції, які забезпечують засвоєння навички читання на кожному з етапів її формування.

3) Охарактеризуйте прийоми і методи розвитку базових для засвоєння читання психічних процесів і функцій.

4) Охарактеризуйте прийоми і методи підготовки дітей з ПМР до засвоєння навички читання.

5) Охарактеризуйте індивідуальні особливості підготовки дітей з ПМР до засвоєння читання (залежно від наявності у них індивідуальних особливостей пізнавальної сфери).

2. Практичні завдання.

Скласти фронтальне заняття для дітей з ПМР старшого дошкільного віку з формування у них готовності до засвоєння читання. Чітко вказати вік дітей, для яких складене заняття, рівень недорозвитку у них мовлення та етап роботи з ними.

Скласти індивідуальне заняття для дітей з ПМР старшого дошкільного віку з попередження у них труднощів засвоєння читання. Чітко вказати вік дитини, дати коротку характеристику пізнавальної сфери дитини, для якої пропонується складене заняття.

3. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття з дитиною (роль дитини можуть грати студенти групи) з попередження у неї труднощів при засвоєнні читання.

Проведіть фронтальне заняття з групою дітей (роль дітей можуть грати студенти групи) з формування у них готовності до засвоєння читання.

4. Аналіз змісту проведених занять (в усній чи письмовій формах).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МиМ", 1997. – С. 140-176.

2. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 459-470.

3. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 705-768.

4. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. – М.: Академия, 2002. – С. 113-156.

5. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – С. 115-152.

6. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С.Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333

2. Робота для самостійного опрацювання:

1. Скласти фронтальне заняття для формування у дітей з ПМР готовності до засвоєння читання та індивідуальне заняття з дітьми з ПМР

старшого дошкільного віку з попередження у них труднощів засвоєння читання. Провести виправлення помилок, виявлених при аналізі текстів та особливостей проведення занять.

Форма звіту: здати в письмовому вигляді.

Заняття 6.2.3 (лабораторне).

Тема. Методика організації і проведення логопедичної роботи з корекції порушень читання у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи організації і проведення логопедичної роботи з корекції труднощів у оволодінні читанням. Сформувані вміння визначати і використовувати в процесі логопедичної корекції методи і прийоми, необхідні для подолання різного типу труднощів при опануванні дітьми з ПМР читанням. Навчити студентів складати логопедичні заняття з подолання труднощів у оволодінні навичками читання і проводити їх.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень читання у дітей з оптичною формою дислексії.
- 2) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення читання оптичного типу.
- 3) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень читання у дітей з фонематичною формою дислексії.
- 4) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення читання фонематичного типу.
- 5) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень читання у дітей з аграматичною формою дислексії.
- 6) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення читання аграматичного типу.
- 7) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень читання у дітей з амнестичною формою дислексії.
- 8) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення читання амнестичного типу.
- 9) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень читання у дітей з семантичною формою дислексії.
- 10) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення читання семантичного типу.

2. Практичні завдання.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть завдання для корекції порушень читання оптичного, фонематичного, аграматичного, амнестичного та семантичного типів (одного з запропонованих типів за вибором студента).

Складіть фронтальне логопедичне заняття з включенням прийомів корекції однієї з форм дислексії у дітей.

Складіть конспект уроку читання для спеціального закладу загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення з включенням прийомів корекції однієї з форм дислексії.

3. Ділова гра.

Проведіть логопедичне заняття (урок) з включенням прийомів корекції однієї з форм дислексії у дітей (з групою, де роль дітей можуть грати студенти).

4. Аналіз змісту проведених студентами занять (можна вусній чи в письмовій формах).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МіМ", 1997. – С. 140-176.
2. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 459-470.
3. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 706-768.
4. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте: Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. – М.: Академия, 2002. – С. 113-156.
5. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – С. 115-152.
6. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333

VII. ПОРУШЕННЯ ПИСЬМА.

VII.1. Характеристика порушень письма та причин, що їх обумовлюють.

Заняття 7.1.1 (практичне).

Тема. Особливості опанування письмом дітьми з типовим розвитком.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання: про поетапність і послідовність оволодіння навичкою письма; про процеси і функції пізнавальної діяльності, від рівня розвитку яких залежить ступінь готовності дітей до оволодіння навичкою письма; про спільні і відмінні особливості письма дитини, у якої ще не повністю автоматизована ця навичка і дорослої людини.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвати поетапність оволодіння дітьми навичкою письма.
- 2) Охарактеризувати перший етап оволодіння навичкою письма дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння нею на першому етапі.
- 3) Охарактеризувати другий етап оволодіння навичкою письма дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння нею на другому етапі.
- 4) Охарактеризувати третій етап оволодіння навичкою письма дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння нею на третьому етапі.
- 5) Охарактеризувати четвертий етап оволодіння навичкою письма дітьми. Вказати на ті психічні процеси і функції, рівень розвитку яких визначає стан готовності дитини до оволодіння нею на четвертому етапі.
- 6) Назвати спільні особливості письма дитини та дорослої людини.
- 7) Назвати відмінні особливості письма дитини та дорослої людини.

2. Практичне завдання.

Заповніть таблицю.

Таблиця 1

Характеристика процесу оволодіння навичкою читання дітьми.

Етапи оволодіння навичкою письма	Навички, що розвиваються у дітей на кожному етапі	Психічні процеси і функції, що забезпечують оволодіння дитиною навичкою письма на кожному з етапів

3. Аналіз виконання практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МиМ", 1997. – С. 6-21.
2. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 471-481.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 619-627.
4. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 8-21.
5. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников: Учебное пособие. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 10-20.
6. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

Заняття 7.1.2 (практичне).

Тема. Специфіка порушень письма у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про класифікації дисграфій (аграфії), характерні для дітей з порушеннями письма типи труднощів та причини їх виникнення.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Розкрити історію розвитку класифікації дисграфій.
- 2) Назвати форми дисграфій.
- 3) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння письмом у дітей з артикуляторно-акустичною формою дисграфії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 4) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння письмом у дітей з акустичною формою дисграфії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 5) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння письмом у дітей з аграматичною формою дисграфії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 6) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння письмом у дітей з оптичною формою дисграфії. Вказати на причини, що їх обумовлюють.
- 7) Охарактеризувати характерні типи труднощів, що виникають у процесі оволодіння письмом у дітей з дисграфією, обумовленою порушенням різних форм мовного аналізу і синтезу. Вказати на причини, що їх обумовлюють.

2. Практичне завдання.

Заповніть таблицю.

Таблиця 1

Характеристика форм дисграфій.

Форми дисграфій	Типи труднощів при оволодінні навичкою письма	Причини, що обумовлюють визначений тип труднощів при оволодінні навичкою письма

3. Аналіз виконання практичного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Голуб Н.М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник. – К.: Слово, 2014. – 378 с.
2. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МиМ", 1997. – С. 6-37.
3. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 471-481.
4. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 627-674.
5. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников. – М.: ВЛАДОС, 1997 – С. 20-41.
6. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

Заняття 7.1.3 (лабораторне).

Тема. Обстеження письма дітей з дисграфією та причин, що обумовлюють його порушення.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи, прийоми обстеження письма та тих базових психічних процесів і функцій, що забезпечують його успішне засвоєння. Навчити їх самостійно, користуючись відповідною літературою, підбирати завдання. Сформувати у них вміння використовувати діагностичні завдання з метою дослідження письма у дітей та причин, що обумовлюють його порушення. Навчити студентів аналізувати зібрані при обстеженні дітей матеріали.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть прийоми і методи обстеження письма у школярів.

- 2) Охарактеризуйте особливості обстеження письма у дітей 1-го, 2-го, 3-го класів і старших учнів.
- 3) Назвіть ті процеси і функції пізнавальної діяльності, при порушенні яких у дітей можуть виникати труднощі в процесі засвоєння письма.
- 4) Назвіть прийоми та методи обстеження базових для засвоєння письма процесів і функцій пізнавальної діяльності.
- 5) Охарактеризуйте особливості розвитку базових для засвоєння письма процесів і функцій пізнавальної діяльності при типовому розвитку.
- 6) Охарактеризуйте особливості обстеження базових для засвоєння письма процесів і функцій пізнавальної діяльності у дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку.

2. Практичне завдання.

Використовуючи науково-методичну літературу підберіть завдання для обстеження письма у школярів 1-го, 2-го, 3-го класів.

Використовуючи науково-методичну літературу підберіть завдання для обстеження причин, що обумовлюють порушення письма у дітей.

3. Практичне завдання.

Використовуючи підібрані завдання обстежте письмо у школярів 1-го, 2-го, 3-го класів чи у старших учнів (за самостійним вибором).

Використовуючи підібрані завдання обстежте базові, для засвоєння письма, процеси і функції пізнавальної діяльності у дошкільнят чи дітей молодшого шкільного віку (за самостійним вибором).

4. Результати проведеного обстеження зафіксуйте у карточці. Проведіть аналіз зібраних матеріалів. Напишіть діагноз і ваш прогноз щодо корекції виявленого порушення.

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. методические рекомендации. – СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2001. – 240с.
2. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МиМ", 1997. – С. 99-139.
3. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 692-705.
4. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей: Дидактичний матеріал. – К.: Літера ЛТД, 2003. – С. 93-102.
4. Методы обследования речи детей: Пособие по диагностике речевых нарушений / под ред. Г.В.Чиркиной. – 4-е изд., доп. – М.: АРКТИ, 2005. – С 61-85, 159-189.
5. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого

розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 24-38.

6. Ремажевська В.М., Пічугіна Т.В., Маруніч Л.А. Обстеження готовності дітей до навчання грамоти та ранньої діагностики і попередження розладів писемного мовлення. – Львів, 2000.

VII.2. Попередження і виправлення порушень письма у дітей

Заняття 7.2.1 (лабораторне).

Тема. Прийоми та методи формування письма у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про прийоми і методи формування у дітей письма. Сформувати вміння підбирати прийоми для вивчення зображення графем, письма графем, звукосполучень, слів, списування, письма під диктовку, творчого письма. Навчити студентів проводити ігри для формування у них навички письма та застосовувати інші форми роботи.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть послідовність формування навички письма у дітей.
- 2) Назвіть прийоми і методи підготовки руки дитини до письма. Охарактеризуйте особливості застосування їх на практиці.
- 3) Назвіть прийоми і методи формування вміння писати графемами та їх сполучення.
- 4) Назвіть прийоми і методи формування вміння списувати слова і тексти.
- 5) Назвіть прийоми і методи формування вміння писати під диктовку.
- 6) Охарактеризуйте методику формування у дітей самостійного письма.

2. Практичне завдання.

Користуючись спеціальними науково-методичними посібниками підберіть завдання для підготовки руки дитини до письма графем. Знайдіть у зошитах з друкованою основою дидактичний матеріал, який готує руку дитини до письма графем. Систематизуйте його по групах.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть завдання для формування у дітей вміння писати графемами і їх сполучення. Знайдіть у прописах такі завдання і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми для формування у дітей вміння орієнтуватися на сторінці зошита. Знайдіть у прописах завдання для розвитку просторового орієнтування і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми формування вміння списувати слова і тексти. Знайдіть у зошитах з друкованою основою такі завдання і систематизуйте їх.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми формування вміння писати під диктовку. Підберіть слова, речення і тексти для письма під диктовку для дітей 1-го, 2-го, 3-го, 4-го класів.

Користуючись науково-методичними посібниками підберіть прийоми формування вміння творчого письма. Підберіть теми для творчого письма для учнів 3-го, 4-го класів і старших дітей.

3. Ділова гра.

Організуйте і проведіть роботу з формування письма використавши підібрані завдання у вигляді ділової гри. Виберіть будь який етап формування письма. Обґрунтуйте і докажіть правильність вибору прийомів для формування письма на даному етапі, відповідність вибраного шляху з конкретним порушенням мовлення, яке спостерігається у дитини.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Голуб Н.М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник. – К.: Слово, 2014. – 378 с.
2. Дяченко К.Г. Інновації в корекції писемного мовлення молодших школярів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – С. 11-307.
3. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МиМ", 1997. – С. 6-37.
4. Логопедія: підручник / з ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 705-768 .
5. В.В.Тарасун Логодидактика. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – К.: Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2004. – 348 с.
6. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 39-128.
7. Садовникова И.Н. Нарушения письменной речи и их преодоление у младших школьников: Учебное пособие. – М.: ВЛАДОС, 1997 – С. 10-20.
8. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

Заняття 7.2.2 (лабораторне).

Тема. Методика організації і проведення логопедичної роботи з попередження труднощів оволодіння письмом.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи організації і проведення логопедичної роботи з попередження труднощів оволодіння письмом. Сформувані вміння визначати і використовувати в процесі логопедичної корекції методи і прийоми, необхідні для попередження різного типу труднощів при опануванні дітьми з ПМР письмом. Навчити студентів складати логопедичні заняття з попередження труднощів оволодіння навичками письма і проводити їх.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть етапи формування письма у дітей.
- 2) Назвіть психічні процеси і функції, які забезпечують засвоєння навички письма на кожному з етапів її формування.
- 3) Охарактеризуйте прийоми і методи розвитку базових для засвоєння письма психічних процесів і функцій.
- 4) Охарактеризуйте прийоми і методи підготовки дітей з ПМР до засвоєння навички письма.
- 5) Охарактеризуйте індивідуальні особливості підготовки дітей з ПМР до засвоєння письма (залежно від наявності у них індивідуальних особливостей пізнавальної сфери).

2. Практичні завдання.

Скласти фронтальне заняття для дітей з ПМР старшого дошкільного віку з формування у них готовності до засвоєння письма. Чітко вказати вік дітей, для яких складене заняття, рівень недорозвитку у них мовлення та етап роботи з ними.

Скласти індивідуальне заняття для дітей з ПМР старшого дошкільного віку з попередження у них труднощів засвоєння письма. Чітко вказати вік дитини, дати коротку характеристику пізнавальної сфери дитини, для якої пропонується складене заняття.

3. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття з дитиною (роль дитини можуть грати студенти групи) з попередження у неї труднощів при засвоєнні письма.

Проведіть фронтальне заняття з групою дітей (роль дітей можуть грати студенти групи) з формування у них готовності до засвоєння письма.

4. Аналіз змісту проведених занять (в усній чи письмовій формах).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Голуб Н.М. Дидактичний матеріал з корекції та розвитку писемного мовлення учнів молодшого шкільного віку: навчально-методичний посібник. – К.: Слово, 2014. – 378 с.

2. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МіМ", 1997. – С. 140-176.
3. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 459-470.
4. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 705-768 .
5. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання: Навчально-методичний посібник. – К.: ДІА, 2016. – С. 158-186.
6. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. – М.: Академия, 2002. – С. 113-156.
7. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – С. 115-152.
8. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

2. Робота для самостійного опрацювання:

Скласти: фронтальне заняття для формування у дітей з ПМР готовності до засвоєння письма; індивідуальне заняття з дитиною з ПМР старшого дошкільного віку з попередження у неї труднощів засвоєння письма. Зробити виправлення помилок, виявлених при аналізі текстів та особливостей проведення занять.

Форма звіту: здати в письмовому вигляді.

Заняття 7.2.3 (лабораторне).

Тема. Методика організації і проведення логопедичної роботи з корекції порушень письма у дітей.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про методи організації і проведення логопедичної роботи з корекції труднощів в оволодінні письмом. Сформувати вміння визначати і використовувати в процесі логопедичної корекції методи і прийоми, необхідні для подолання різного типу труднощів при опануванні дітьми з ПМР письмом. Навчити студентів складати логопедичні заняття з корекції труднощів у оволодінні навичками письма і проводити їх.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень письма у дітей з оптичною формою дисграфії.
- 2) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення письма оптичного типу.

- 3) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень письма у дітей з акустичною дисграфією (на основі порушень фонемного розпізнавання).
- 4) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення письма акустичного, кінестетичного та фонематичного типу.
- 5) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень письма у дітей з дисграфією на основі різних форм мовного аналізу та синтезу.
- 6) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення фонематичного та мовного аналізу і синтезу.
- 7) Назвіть напрямки організації процесу корекції порушень письма у дітей з аграматичною формою дисграфії.
- 8) Назвіть та охарактеризуйте прийоми корекції порушення письма аграматичного типу.

2. Практичні завдання.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть завдання для корекції порушень письма оптичного, акустичного, кінестетичного, фонематичного, аграматичного типів, а також для корекції у дітей порушень фонематичного та мовного аналізу та синтезу (одного з запропонованих типів за вибором студента).

Складіть фронтальне логопедичне заняття з включенням прийомів корекції однієї з форм дисграфії у дітей.

Складіть конспект уроку письма для спеціального закладу загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення з включенням прийомів корекції у дітей однієї з форм дисграфії.

3. Ділова гра.

Проведіть логопедичне заняття (урок) з включенням прийомів корекції однієї з форм дисграфії у дітей (з групою дітей, роль дітей можуть грати студенти).

4. Аналіз змісту проведених студентами занять (можна в усній або в письмовій формах).

5. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей. – СПб.: Издательский дом "МіМ", 1997. – С. 140-176.
2. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 459-470.
3. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 705-768.
4. Семенович А.В. Нейропсихологическая диагностика и коррекция в детском возрасте. – М.: Академия, 2002. – С. 113-156.

5. Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое сопровождение обучения. – М.: ТЦ Сфера, 2003. – С. 115-152.
6. Чередніченко Н.В., Горбачова Д.М. Формування фонетико-графічної грамотності у молодших школярів із порушеннями мовленнєвого розвитку в умовах корекційного навчання. – К.: ДІА, 2016. – С. 39-126.
7. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 326-333.

РОЗДІЛ VIII. ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ.

Заняття 8.1 (практичне).

Тема. Особливості організації логопедичної роботи у спеціальній логопедичній групі закладу дошкільної освіти.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про обладнання логопедичного кабінета закладі дошкільної освіти, специфіку ведення необхідної документації, види наочності для роботи з дошкільниками. Навчити їх складати графік роботи, перспективні плани, заповнювати картки стану мовлення дитини, вести зошити для індивідуальної роботи з дітьми, журнал обліку відвідування дітей, організувати спільну з вихователем і батьками корекційну роботу по виправленню порушень мовлення у дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Описати, яким чином повинен бути оформлений логопедичний кабінет. Перерахувати, яке обладнання має бути у ньому.
- 2) Охарактеризувати процес відбору дітей у логопедичні групи (на яких підставах їх зараховують, хто дає направлення у логопедичну групу, яка документація при цьому оформляється).
- 3) Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом дітей з порушеннями мовлення у спеціальній логопедичній групі закладу дошкільної освіти. Яка документація при цьому оформляється.
- 4) Охарактеризувати документацію, яку повинен вести логопед логопедичної групи закладу дошкільної освіти.

2. Практичні завдання.

Оформіть тонкий зошит у вигляді журналу обліку відвідування дошкільниками логопедичних занять.

Складіть і запишіть фрагмент перспективного плану по розвитку зв'язного мовлення у дітей (на вибір – молодшої, середньої, старшої груп).

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошиті індивідуальної роботи з дітьми.

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошитах взаємозв'язку з вихователями та батьками.

3. Аналіз виконання практичних завдань.

4. Розв'яжіть практичну задачу (на вибір).

А) У логопедичній групі троє дітей з фонетичним недорозвитком мовлення, п'ятеро – з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення і четверо – з I і II рівнем ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда у такій логопедичній групі.

Б) У логопедичній групі п'ятеро дітей з фонетичним недорозвитком мовлення, п'ятеро – з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення і двоє – з I і II рівнем ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда у такій логопедичній групі.

В) У логопедичній групі п'ятеро дітей з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення, четверо – з III рівнем ЗНМ і троє – з I і II рівнем ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда у такій логопедичній групі.

5. Аналіз виконаних практичних задач.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В.Тарасун, Л.О.Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – С. 154-177.

2. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення загального недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка) / Козлока В.А., Максименко В.С. – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Васил Сухомлинського, 2005. – С. 16-39.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 822-842.

4. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда закладу дошкільної освіти. – 2-е видання. – Херсон: Вид. група «Основа», 2013. – С. 158-213.

2. Скласти перспективний план з розвитку мовлення (один на вибір – для дітей молодшої, середньої, старшої груп).

Заняття 8.2 (практичне).

Тема. Особливості організації логопедичної роботи в умовах закладу загальної середньої освіти.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про обладнання логопедичного кабінета у закладі загальної середньої освіти, специфіку ведення необхідної документації, види наочності для роботи зі школярами. Навчити їх складати графік роботи, перспективні плани, заповнювати картки стану мовлення дитини, вести зошити для індивідуальної роботи з дітьми, журнал обліку відвідування дітей, організувати спільну з вчителями і батьками корекційну роботу з виправлення порушень мовлення у дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Описати, яким чином повинен бути оформлений логопедичний кабінет у закладі загальної середньої освіти. Перерахувати, яке обладнання повинно бути у ньому.
- 2) Охарактеризувати процес відбору дітей для навчання на логопункті (на яких підставах їх зараховують, яка документація при цьому оформляється).
- 3) Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом дітей з порушеннями мовлення. Яка документація при цьому оформляється?
- 4) Охарактеризувати документацію, яку повинен вести шкільний логопед.

2. Практичні завдання.

Оформіть тонкий зошит у вигляді журналу обліку відвідування школярами логопедичних занять.

Складіть і запишіть фрагмент перспективного плану з корекції труднощів у навчанні у дітей з порушеннями мовлення (на вибір – для 1-го, 2-го і 3-го класів).

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошиті індивідуальної роботи з дітьми.

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошитах взаємозв'язку з вчителями та батьками.

3. Аналіз виконання практичних завдань.

4. Розв'яжіть практичну задачу (на вибір).

А) На логопункті за списком 64 дитини. З них 20 дітей з фонетичним недорозвитком мовлення, 36 – з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення, а 8 дітей – з н/в ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда з урахуванням того, що діти з фонетико-фонематичним і н/в ЗНМ навчаються у 1, 2 і 3-му класах.

Б) На логопункті за списком 58 дітей. З них 15 дітей з фонетичним недорозвитком мовлення, 25 – з фонетико-фонематичним недорозвитком мовлення, а 18 дітей – з н/в ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда з урахуванням того, що діти з фонетико-фонематичним і н/в ЗНМ навчаються у 1, 2 і 3-му класах.

5. Аналіз виконаних практичних задач.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М.Омельченко, В.В.Тарасун, Л.О.Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416 с. – С. 154-177.
2. Диагностика нарушений речи у детей и организация логопедической работы в условиях дошкольного образовательного учреждения: Сб. методических рекомендаций. – СПб.: Детство-пресс, 2001. – 240с.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 822-842.

2. Скласти перспективний план корекційної роботи з дітьми з труднощами у навчанні (один на вибір – для дітей 1-го, 2-го і 3-го класів).

Заняття 8.3.1 (практичне).

Тема. Особливості організації логопедичної роботи в умовах спеціального закладу загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про обладнання логопедичного кабінета у спеціальному закладі загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення, специфіку ведення необхідної документації, види наочності для роботи зі школярами. Навчити їх складати графік роботи, перспективні плани, заповнювати картки стану мовлення дитини, вести зошити для індивідуальної роботи з дітьми, журнал обліку відвідування дітей, організувати спільну з вчителями і батьками корекційну роботу з виправлення порушень мовлення у дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Описати, яким чином повинен бути оформлений логопедичний кабінет у спеціальному закладі загальної середньої освіти. Перерахувати, яке обладнання повинно бути у ньому.
- 2) Охарактеризувати процес відбору дітей для навчання у спеціальному закладі загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення (на яких підставах їх зараховують, яка документація при цьому оформляється).
- 3) Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом дітей з порушеннями мовлення. Яка документація при цьому оформляється?
- 4) Охарактеризувати документацію, яку повинен вести логопед у спеціальному закладі загальної середньої освіти.

2. Практичні завдання.

Оформіть тонкий зошит у вигляді журналу обліку відвідування школярами логопедичних занять.

Складіть і запишіть фрагмент перспективного плану по розвитку зв'язного мовлення у дітей з порушеннями мовлення (на вибір – для 1-го, 2-го і 3-го класів).

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошиті індивідуальної роботи з дітьми.

Продемонструйте, яким чином ведуться записи у зошитах взаємозв'язку з вчителями та батьками.

3. Аналіз виконання практичних завдань.

4. Розв'яжіть практичну задачу (на вибір).

А) У 1-му класі троє дітей з III рівнем ЗНМ, п'ятеро – II рівнем ЗНМ і четверо – з I рівне ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда з дітьми такого класу.

Б) У 2-му класі п'ятеро дітей з II рівнем ЗНМ, а семеро – з III рівнем ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда з дітьми такого класу.

В) У 3-му класі одинадцять дітей – з III рівнем ЗНМ і дитина – з II рівнем ЗНМ. Складіть графік роботи логопеда з дітьми такого класу.

5. Аналіз виконаних практичних задач.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416с.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 822-842.

2. Скласти перспективний план логопедичної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення (один на вибір – для дітей 1-го, 2-го і 3-го класів).

Заняття 8.3.2 (лабораторне).

Тема. Організація логопедичної роботи у спеціальному та загальноосвітньому закладі загальної середньої освіти.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про положення про логопедичні пункти, перелік документації, яка повинна бути на логопункті, сформувані вміння її вести, організувати правильно робочий час, відведений на проведення логопедичної роботи з дітьми. Навчити студентів складати перспективні плани.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

1) Охарактеризувати, яким повинне бути оформлення логопедичного кабінету.

2) Охарактеризувати дидактичні посібники, які повинні знаходитися на логопедичному пункті для забезпечення навчально-корекційного процесу з дітьми з порушеннями мовлення.

3) Дати перелік документації, яка повинна бути на логопедичному пункті.

4) Охарактеризувати особливості складання графіків роботи логопедом у закладі загальної середньої освіти, спеціальному закладі загальної

середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення та у закладі дошкільної освіти.

5) Охарактеризувати особливості ведення журналу логопедами у різних навчальних закладах.

6) Назвати напрямки фронтального планування логопедичної роботи у закладі дошкільної освіти. Вказати на залежності їх від навчальної програми та особливостей недорозвитку мовлення у дошкільнят.

7) Назвати напрямки фронтального планування роботи у школі. Вказати на залежності їх від навчальної програми та особливостей недорозвитку мовлення у школярів.

8) Охарактеризувати особливості ведення індивідуального планування логопедичної роботи з дітьми з порушеннями мовлення.

9) Охарактеризувати особливості ведення зошитів взаємозв'язку з батьками та вихователями.

2. Практичні завдання.

Проаналізувати графіки роботи логопедів закладу загальної середньої освіти та закладу загальної дошкільної освіти.

Проаналізувати журнал ведення обліку дітей та карточки розвитку мовлення у дітей на одному з логопедичних пунктів.

Проаналізувати дидактичний матеріал зібраний на одному з логопедичних пунктів.

Проаналізувати зошити взаємозв'язку логопеда з батьками та вихователями на одному з логопедичних пунктів.

Проаналізувати перспективні плани розроблені логопедами та представлені у науково-методичних джерелах.

Проаналізувати зошити з планами індивідуальної корекційної роботи з дітьми.

3. Практичне завдання.

На підставі аналізу зібраної на логопункті документації скласти звіт і подати його у письмовій формі.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Вступ до спеціальності: Логопедія (Текст): навчальний посібник / І.М. Омельченко, В.В. Тарасун, Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2011. – 416с.

2. Навчально-методичний посібник: Фронтальна робота з усунення загального недорозвинення мовлення у дошкільників (лексико-граматична ланка) / Козлока В.А., Максименко В.С. – Кіровоград: Видавництво КОІППО імені Васил Сухомлинського, 2005. – С. 16-39.

3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 822-842.

4. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда закладу дошкільної освіти. – 2-е видання. – Херсон: Вид. група «Основа», 2013. – С. 8-124, 158-213.

ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ТА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ (магістратура)

РОЗДІЛ I. Порушення темпу і ритму мовлення

I.1. Клінічна і психологічна характеристика дітей з порушеннями темпу і ритму мовлення

Заняття 1.1.1 (практичне).

Тема. Клінічна і психологічна характеристика дітей з тахілалією і брадилалією.

Кількість годин

Мета. Закріпити у студентів знання про причини виникнення, симптоматику тахілалії та брадилалії. Поглибити розуміння сутності понять “тахілалія”, “парафразія”, “мовленнєві ітерації”, “баттаризм”, “полтерн”, “брадилалія”. Навчити розрізняти тахілалію і заїкання.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Охарактеризуйте тахілалію у дітей. Дайте визначення поняття “тахілалія”.
- 2) Опишіть симптоми баттаризму. Дайте визначення поняття “баттаризм”.
- 3) Вкажіть на особливості прояву полтерну. Дайте визначення поняття “полтерн”.
- 4) Розкрийте особливості мовленнєвих ітерацій. Дайте визначення поняття “мовленнєва ітерація”.
- 5) Назвіть причини виникнення тахілалії у дітей.

2. Практичне завдання.

Складіть порівняльну характеристику дітей із тахілалією та заїканням. Дані внесіть у таблицю.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика дітей з тахілалією і заїканням.

Параметри для порівняння	Заїкання	Тахілалія
Причини виникнення		
Мовленнєва симптоматика		
Особливості моторного розвитку		
Особливості дихання		
Особливості емоційно-вольової сфери		

5. Аналіз виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности “Логопедия” – М.: В.Секачѳв, 1998. – С 50-115.
2. Логопедія: підручник / з ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-ге. – К.: Слово, 2017. – С. 471-505.
3. Хомская Е.Д. Нейропсихология: Учебник для вузов. 3-е изд. – С Пб.: Питер, 2003. – С. 306-361.
4. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивѳрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 536-538.

Заняття 1.1.2 (практичне).

Тема. Клінічна і психологічна характеристика дітей з заїканням.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості психічного розвитку дітей, що заїкаються, про причини виникнення у них судом у мовленні, симптоматику та механізми протікання цього порушення мовлення. Сформуванати вміння проводити порівняльний аналіз цих дітей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть, які ви знаєте форми заїкання. Що лежить в основі такого підходу до класифікування людей з заїканням?
- 2) Назвіть причини, що обумовлюють виникнення невротичного заїкання.
- 3) Назвіть причини, що обумовлюють виникнення неврозоподібного заїкання.
- 4) Охарактеризуйте типи судом при заїканні.
- 5) Охарактеризуйте симптоми, що вказують на наявність тонічних та клонічних судом в області дихального, вокального та артикуляційного апаратів.
- 6) Охарактеризуйте механізми виникнення і протікання заїкання.
- 7) Скажіть, які супровідні рухи можуть супроводжувати мовлення людей із заїканням. Що може бути причиною їх появи?
- 8) Скажіть, для дітей з якою формою заїкання можуть бути характерними супровідні неврологічні синдроми. Назвіть і охарактеризуйте їх.
- 9) Охарактеризуйте особливості психічного розвитку дітей, що заїкаються (емоційно-вольової сфери, пізнавальної сфери, особливості письма, специфіку розвитку усіх сторін мовлення).

2. Практичне завдання

Складіть порівняльну характеристику людей з невротичним і неврозоподібним заїканням. Запишіть її у таблицю.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика людей з невротичним і неврозоподібним заїканням.

Параметри для порівняння	Невротичне заїкання	Неврозоподібне заїкання
--------------------------	---------------------	-------------------------

Особливості мовлення		
Типи судом в мовленні		
Супровідні рухи в процесі мовлення		
Супровідні неврологічні синдроми		
Супровідні порушення мовлення		
Характерні риси психологічного портрету		

5. Аналіз виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности “Логопедия” – М.: В.Секачѳв, 1998. – С. 50-115.
2. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001р. – С. 6-16.
3. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 471-505.
4. Хомская Е.Д. Нейропсихология: Учебник для вузов. 3-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – С. 306-361.
5. Хрестоматия по логопедии (извлечения и тексты) / под ред. Л.С. Волковой, В.И. Селивёрстова. – М.: ВЛАДОС, 1997. – С. 356-549.
6. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: Навчально-методичний посібник. – Кам’янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – С. 5-8.

Заняття 1.1.1 (лабораторне).

Тема. Методика виявлення порушень темпу і ритму мовлення та причин, що їх зумовлюють.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості обстеження мовлення у дітей та дорослих з заїканням, про параметри, на які слід звертати увагу при обстеженні. Навчити студентів підбирати методики для обстеження різних форм мовлення у дітей та дорослих з заїканням. Сформуванати вміння аналізувати типи помилок, які виникають у дітей та дорослих в процесі усного мовлення виділити ті, що характеризують наявність у них заїкання.

План лабораторного заняття.

1. Питання для усного опитування.

- 1) Назвати форми мовлення, які обстежують у дітей та дорослих при заїканні.
- 2) Назвати параметри, на які слід звертати уваги при обстеженні у дітей усного мовлення.
- 3) Назвати супровідні рухи, які можуть спостерігатися у дітей та дорослих в процесі мовлення.
- 4) Назвати особливості дихання, які можуть виявлятися при заїканні в процесі мовлення.
- 5) Охарактеризувати судоми при заїканні, яким чином вони виявляються в процесі мовлення.

2. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження автоматизованого мовлення у дошкільнят, у молодших школярів, дорослих та підлітків. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток темпу та ритму мовлення при заїканні.

Підібрати завдання для обстеження повторного мовлення у дошкільнят, у молодших школярів, дорослих та підлітків. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток темпу та ритму мовлення при заїканні.

Підібрати завдання для обстеження самостійного мовлення у дошкільнят, у молодших школярів, дорослих та підлітків. Назвати критерії якості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток темпу та ритму мовлення при заїканні.

3. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання продемонструйте особливості проведення, за їхньою допомогою, обстеження ритму мовлення у дошкільнят, молодших школярів, підлітків та дорослих.

4. Обстеження дітей та дорослих з заїканням.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку темпу та ритму мовлення у дошкільнят з заїканням.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку темпу та ритму мовлення у молодших школярів з заїканням.

Використовуючи підібрані завдання визначте стан розвитку темпу та ритму мовлення у дорослих з заїканням.

5. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів [4, С. 507-514].

6. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження темпу та ритму мовлення у дітей та дорослих з заїканням).

7. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Л.И. Белякова, Е.А. Дьякова Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Логопедия». – М.: В.Секачев, 1998. – С. 116-130.
2. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001р. – С. 17-19.
3. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 278-303.
4. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 471-505.
5. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 1994. – С. 186-206.
6. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – С. 8-15.

2. Підібрати мовленнєвий та дидактичний матеріал для проведення обстеження мовлення у дітей та дорослих з заїканням [3, 6].

I.2. Виправлення порушень темпу і ритму мовлення

Заняття 1.2.1 (лабораторне).

Тема. Комплексний лікувально-педагогічний метод подолання заїкання.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при заїканні. Навчити поетапно формувати систему корекційного впливу при заїканні з урахуванням вікових особливостей дітей чи дорослих, ступеня порушення мовлення при заїканні та причин (органічних чи функціональних), що його обумовили. Навчити складати та проводити логопедичне заняття з подолання заїкання.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть напрямки проведення лікування при заїканні. Яка мета кожного з напрямків проведення лікування?
- 2) Назвіть напрямки проведення психологічної корекції при заїканні. Яка мета кожного з напрямків проведення психологічної корекції?
- 3) Назвіть напрямки проведення логопедичної корекції при заїканні. Яка мета кожного з напрямків проведення логопедичної роботи?
- 4) Назвіть етапи проведення логопедичної корекції порушень ритму мовлення при заїканні.

5) Назвіть мету кожного з етапів корекції та охарактеризуйте зміст логопедичного впливу на кожному з етапів роботи з метою подолання заїкання.

6) Охарактеризуйте структуру логопедичного заняття по подоланню заїкання у дітей.

2. Практичні завдання.

Опираючись на схему визначте мету кожного з напрямків логопедичної роботи на кожному з етапів корекції заїкання.

Етапи	Напрямки						
	Релаксація	Дихальні вправи	Вправи для розвитку артикуляційної та дрібної моторики пальців рук	Автоматизовані форми мовлення	Повторні форми мовлення	Читання і письмо	Самостійні форми мовлення
Мовчання							
Шепітного мовлення							
Відповіді на запитання							
Постановки запитання							
Діалогічного мовлення							
Монологічного мовлення							

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття з подолання заїкання. Вікову категорію та етап корекції заїкання визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завданя

3. Ділова гра.

Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з заїканням. Ролі змінюються).

4. Демонстрація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять, спрямованих на корекцію заїкання.

5. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Л.И. Белякова, Е.А. Дьякова Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Логопедия». – М.: В.Секачев, 1998. – С. 130-179, 189-206.
2. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001. – С 19-21.
3. Корекція заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. / Укл. А.Й. Белая, Л.Ю. Коблик, О.Б. Мартинюк за ред. Н.С. Гаврилової. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. – С. 4-60.
4. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 278-303.
5. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 506-574.
6. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 1994. – С. 57-69, 160-178.
7. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – С. 108-136.

2. Скласти логопедичне заняття з подолання заїкання. Вікову категорію та етап корекції заїкання визначте самостійно.

Заняття 1.2.2 (лабораторне).

Тема. Методика логопедичної роботи при тахілалії.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при тахілалії. Навчити поетапно формувати систему корекційного впливу при тахілалії з урахуванням вікових особливостей дітей, особливостей порушення у них темпу мовлення та умов навчання і проживання. Навчити складати та проводити логопедичне заняття з подолання тахілалії.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Охарактеризуйте в загальному особливості організації життєдіяльності дітей з тахілалією.
- 2) Назвіть напрямки проведення психологічної корекції при тахілалії. Яка мета кожного з напрямків проведення психологічної корекції?
- 3) Назвіть напрямки проведення логопедичної корекції при тахілалії. Яка мета кожного з напрямків проведення логопедичної роботи?

- 4) Назвіть етапи проведення логопедичної корекції порушень темпу мовлення при тахілалії.
- 5) Назвіть мету кожного з етапів корекції та охарактеризуйте зміст логопедичного впливу на кожному з етапів роботи з метою подолання тахілалії.
- 6) Охарактеризуйте структуру логопедичного заняття з подолання тахілалії у дітей.

2. Практичні завдання.

Опираючись на схему визначте мету кожного з напрямків логопедичної роботи на кожному з етапів корекції тахілалії.

Етапи	Напрямки формування					
	Слухово го сприйма ння	Слухо- моторних координа цій	Логічного мислення	Супровід ного мовлення	Планування внутрішньо го мовлення	Лексичного та граматично го боків мовлення
I						
II						
III						
IV						
V						

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття з подолання тахілалії. Вікову категорію та етап корекції тахілалії визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Ділова гра.

Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з тахілалією. Ролі змінюються).

4. Демонстрація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять, спрямованих на корекцію тахілалії.

5. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 275-277.

2. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 471-505.
3. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 1994 – 200с. – С. 10-13.

2. Скласти логопедичне заняття з подолання тахілалії. Вікову категорію та етап корекції заїкання визначте самостійно.

Заняття 1.2.3 (лабораторне).

Тема. Методика логопедичної роботи при брадилалії.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при брадилалії. Навчити поетапно формувати систему корекційного впливу при брадилалії з урахуванням вікових особливостей дітей, специфіки їх психічного розвитку та умов навчання і проживання. Навчити складати та проводити логопедичне заняття з подолання брадилалії.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Охарактеризуйте в загальному особливості організації життєдіяльності дітей з брадилалією.
- 2) Назвіть напрямки проведення психологічної корекції при брадилалії. Яка мета кожного з напрямків проведення психологічної корекції?
- 3) Назвіть напрямки проведення логопедичної корекції при брадилалії. Яка мета кожного з напрямків проведення логопедичної роботи?
- 4) Назвіть етапи проведення логопедичної корекції порушень темпу мовлення при брадилалії.
- 5) Назвіть мету кожного з етапів корекції та охарактеризуйте зміст логопедичного впливу на кожному з етапів роботи з метою подолання брадилалії.
- 6) Охарактеризуйте структуру логопедичного заняття з подолання брадилалії у дітей.

2. Практичні завдання.

Опираючись на схему визначте мету кожного з напрямків корекційної роботи на кожному з етапів корекції брадилалії.

Етапи корекції	Напрямки корекції		
	психокорекція	корекція брадикінезії	корекція брадилалії
I етап			
II етап			
III етап			
IV етап			
V етап			

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття по подоланню брадилалії. Вікову категорію та етап корекції брадилалії визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих учням для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час, відведений на виконання завдання

3. Ділова гра.

Проведіть фронтальне заняття в групі (для проведення фронтального заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншим – дітей з брадилалією. Ролі змінюються).

4. Демонстрація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять, спрямованих на корекцію брадилалії.

5. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедия / под ред. Л.С.Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 268-274.

2. Логопедия: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 471-505.

3. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 1994 – С. 9-13.

2. Скласти логопедичне заняття з подолання брадилалії. Вікову категорію та етап корекції визначте самостійно.

Заняття 1.2.4 (лабораторне).

Тема. Прийоми і методи виправлення порушень темпу і ритму мовлення у дітей.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про прийоми і методи, які використовуються з метою усунення порушень темпу і ритму мовлення. Навчити підбирати їх, використовуючи спеціальні науково-методичні джерела та адаптовувати для роботи з дітьми чи дорослими відповідно до віку та діагнозу (заїкання, тахілалія, брадилалія). Сформувати вміння використовувати прийоми і методи корекції порушень темпу і ритму мовлення у роботі з дітьми і дорослими.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

1) Назвіть групи прийомів і методів, які застосовуються у роботі з дітьми та дорослими з заїканням.

2) Назвіть групи прийомів і методів, які застосовуються у роботі з дітьми з тахілалією.

- 3) Назвіть групи прийомів і методів, які застосовуються у роботі з дітьми з брадилалією.
- 4) Назвіть та опишіть прийоми і методи релаксації. При корекції яких порушень мовлення вони використовуються? Охарактеризуйте відмінності у їх застосуванні в процесі корекції порушень мовлення у дорослих і дітей.
- 5) Назвіть та опишіть прийоми і методи формування фізіологічного дихання. При корекції яких порушень мовлення вони використовуються? Охарактеризуйте відмінності у їх застосуванні в процесі корекції порушень мовлення у дорослих і дітей.
- 6) Назвіть та опишіть прийоми і методи мовленнєвого дихання. При корекції яких порушень мовлення вони використовуються? Охарактеризуйте відмінності у їх застосуванні в процесі корекції порушень мовлення у дорослих і дітей.
- 7) Назвіть та опишіть прийоми і методи формування плавного мовлення. При корекції яких порушень мовлення вони використовуються? Охарактеризуйте відмінності у їх застосуванні в процесі корекції порушень мовлення у дорослих і дітей.
- 8) Назвіть та опишіть прийоми і методи нормалізації темпу мовлення. При корекції яких порушень мовлення вони використовуються? Охарактеризуйте відмінності у їх застосуванні в процесі корекції порушень мовлення у дорослих і дітей.
- 9) Назвіть та охарактеризуйте прийоми логоритміки. На якому з етапів корекції порушень темпу і ритму мовлення їх доцільно застосовувати?
- 10) Сформулюйте правила для формування плавного мовлення.

2. Практичні завдання.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу релаксаційних вправ для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ для розвитку дрібної моторики пальців рук для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ для розвитку фізіологічного дихання для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ для розвитку мовленнєвого дихання для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ для формування супровідних мовленню рухів для роботи з молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ логоритміки для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами (на вибір). Поділіть їх на групи відповідно до мети їх застосування. Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ для формування плавного усного мовлення для роботи з дошкільнятами, молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

Використовуючи науково-методичні джерела підберіть групу вправ з читанням, які використовуються з метою формування ритму і темпу мовлення для роботи з молодшими школярами, підлітками чи дорослими (на вибір). Розташуйте їх ієрархічно, відповідно до ступеня зростання труднощів.

3. Демонстрація відеоматеріалів.

4. Ділова гра.

Проведіть корекційну роботу із застосуванням вибраної групи прийомів з колегами (студентами), з дітьми чи з дорослими з порушеннями темпу і ритму мовлення.

5. Аналіз якості виконаних практичних та теоретичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Белякова Л.И., Дьякова Е.А. Заикание. Учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности «Логопедия». – М.: В.Секачев, 1998. – С. 130-179, 189-206.
2. Гуцал Л.Л. Миронова С.П. Теоретичні аспекти та методика подолання заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. – Хмельницький: Поділля, 2001. – С. 21-75.
3. Корекція заїкання у молодших школярів: Навчально-методичний посібник. / Укл. А.Й. Белая, Л.Ю. Коблик, О.Б. Мартинюк за ред. Н.С. Гаврилової. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2014. – С. 10-60.
4. Логопедия / под ред. Л.С. Волковой. – 5-е изд. – М.: ВЛАДОС, 2004. – С. 278-303.
5. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 506-574.

6. Селивёрстов В.И. Заикание у детей. – М.: ВЛАДОС, 1994 – С. 57- 69, 160-178.
7. Федорович Л.О. Формування мовленнєвого дихання у дітей з порушеннями мовлення / автор-укладач Л.О. Федорович. – Кременчук: Християнська Зоря, 2010. – С. 31-62, 80-89.
8. Чорна О.П. Психолого-педагогічна діагностика та корекція заїкання у дітей: Навчально-методичний посібник. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2013. – С. 15-60.

2. Підібрати групи прийомів і методів для проведення корекційної роботи при: заїканні, брадилалії чи тахілалії (на вибір). Вікову категорію теж вибрати самостійно.

РОЗДІЛ II. АФАЗІЯ

II. 1. Клінічна і психологічна характеристика хворих з афазією

Заняття 2.1.1 (практичне).

Тема. Клінічна характеристика хворих з афазією.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про теорію системної динамічної локалізації вищих психічних функцій, про основні принципи будови кори головного мозку, про локальні ураження різних відділів кори головного мозку і їх вплив на психічну сферу людини.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Охарактеризуйте рівневу функціональну будову головного мозку.
- 2) Назвіть частини, з яких складається головний мозок, покажіть їх на рисунку. Охарактеризуйте функції, які вони виконують.
- 3) Назвіть долі, з яких складається кора головного мозку, покажіть їх на рисунку. Охарактеризуйте функції, які вони виконують.
- 4) Охарактеризуйте будову нової кори головного мозку (специфіку будови шарів мозку, відділів мозку і їх функціональне значення).
- 5) Охарактеризуйте системи мозку, які забезпечують його діяльність.
- 6) Охарактеризуйте структурно-функціональну модель роботи мозку як субстрату психічних процесів (за О. Лурія).
- 7) Дайте визначення поняття “афазія”.
- 8) Назвіть форми афазії. Вкажіть, яким чином їх об’єднують між собою і чому?
- 9) Назвіть місця ураження кори головного мозку при різних формах афазії.
- 10) Охарактеризуйте причини виникнення афазії у людей.

2. Практичне завдання.

Складіть структурну схему, в якій відобразить будову і функції різних відділів головного мозку.

Доповніть структурну схему назвами різних форм афазії так, щоб було зрозуміло, при ураженні яких відділів мозку вони виникають і які функції при цьому порушуються.

3. Аналіз змісту виконаного завдання.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 347-368.

2. Пахомова Н.Г. Нейропсихолінгвістика: навч. посіб. для студ. спец. 7.01010501, 8. 01010501 «Корекційна освіта». – Полтава: ТОВ «АСМІ», 2013. – С. 49-109.
3. Хомская Е.Д. Нейропсихология. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – С. 110-114.
4. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 10-46.
5. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЄКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 10-161.

Заняття 2.1.2 (практичне).

Тема. Структура і механізми порушення процесів і функцій пізнавальної діяльності і емоційно-вольової сфери при різних формах афазії.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про структуру недорозвитку психічної діяльності при різних формах афазії і механізми протікання цього захворювання у людей.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з еферентною моторною афазією.
- 2) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з еферентною моторною афазією.
- 3) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з динамічною афазією.
- 4) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з динамічною афазією.
- 5) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з аферентною моторною афазією.
- 6) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з аферентною моторною афазією.
- 7) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з семантичною афазією.
- 8) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з семантичною моторною афазією.
- 9) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з акустико-гностичною афазією.
- 10) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з акустико-гностичною афазією.
- 11) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з акустико-мнестичною афазією.
- 12) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з акустико-мнестичною афазією.

13) Охарактеризуйте особливості пізнавальної сфери хворих з амnestичною афазією.

14) Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери хворих з амnestичною афазією.

2. Практичне завдання.

Складіть характеристику хворих з афазією (на вибір – з еферентною моторною афазією, динамічною, аферентною моторною, семантичною, акустико-гностичною, акустико-мнестичною, амnestичною) і запишіть її у таблицю.

Таблиця 1

Характеристика особливостей психічної сфери хворих з еферентною моторною афазією

Параметри характеристики психічної сфери	Симптоми, що характеризують порушення
Первинно порушені психічні процеси і функції	
Порушення моторної сфери	
Порушення сприймання	
Порушення пам'яті	
Порушення мислення	
Порушення мовлення	
Особливості емоційно-вольової сфери	

5. Аналіз виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 347-368.

2. Хомская Е.Д. Нейропсихология. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2003. – С. 10-114.

3. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 10-46.

4. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 10-161.

Заняття 2.1.3 (практичне).

Тема. Особливості порушень усного, писемного мовлення, поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про характерні особливості усного, писемного мовлення понять числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією, про симптоми, які вказують на наявність цих порушень, спільні та відмінні особливості прояву цих порушень у людей з різними формами афазії.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з еферентною моторною афазією.
- 2) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з еферентною моторною афазією.
- 3) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з еферентною моторною афазією.
- 4) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з динамічною афазією.
- 5) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з динамічною афазією.
- 6) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з динамічною афазією.
- 7) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з аферентною моторною афазією.
- 8) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з аферентною моторною афазією.
- 9) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з аферентною моторною афазією
- 10) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з семантичною афазією.
- 11) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з семантичною афазією.
- 12) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з семантичною афазією
- 13) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з акустико-гностичною афазією.
- 14) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з акустико-гностичною афазією.
- 15) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з акустико-мнестичною афазією.
- 16) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з акустико-мнестичною афазією.
- 17) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з акустико-мнестичною афазією.
- 18) Охарактеризуйте особливості імпресивного і експресивного мовлення хворих з амнестичною афазією.

19) Охарактеризуйте особливості письма і читання хворих з амнестичною афазією.

20) Охарактеризуйте особливості поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з амнестичною афазією

2. Практичне завдання.

Складіть характеристику особливостей мовлення, письма, читання, числа, рахунку, обчислювальних операцій хворих з афазією (на вибір – з еферентною моторною афазією, динамічною, аферентною моторною, семантичною, акустико-гностичною, акустико-мнестичною, амнестичною) і запишіть її у таблицю.

Таблиця 1

Характеристика особливостей мовлення, письма, читання, числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з еферентною моторною афазією

Параметри характеристики психічної сфери	Симптоми, що характеризують порушення
Особливості імпресивного мовлення	
Особливості експресивного мовлення	
Особливості читання	
Особливості письма	
Особливості поняття числа	
Особливості рахунку	
Особливості обчислювальних операцій	

3. Аналіз виконаних практичних завдань.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 347-368.
2. Хомская Е.Д. Нейропсихология. – 3 изд. – СПб.: Питер, 2003. – С. 10-114.
3. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 10-46.
4. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 10-161.

Заняття 2.1.4 (практичне).

Тема. Обстеження порушень усного, писемного мовлення, понять числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про характерні особливості усного, писемного мовлення, про поняття числа, рахунку, обчислювальних операцій у хворих з афазією, про симптоми, які вказують на наявність цих порушень, спільні та відмінні особливості їх прояву у людей з різними формами афазії. Навчити підбирати і застосовувати методики для обстеження вищих психічних функцій у хворих з афазією.

План практичного заняття.

1. Усне опитування.

- 1) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих еферентної моторної форми афазії.
- 2) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих динамічної форми афазії.
- 3) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих аферентної моторної форми афазії.
- 4) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих семантичної форми афазії.
- 5) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих акустико-гностичної форми афазії.
- 6) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих акустико-мнестичної форми афазії.
- 7) Назвіть симптоми, які виявляються при обстеженні усного мовлення, читання, письма, числа, рахунку обчислювальних операцій і які вказуватимуть на наявність у хворих амнестичної форми афазії.

2. Практичне завдання.

Підберіть методики дослідження розуміння мовлення у хворих з афазією.

Підберіть методики дослідження експресивного мовлення у хворих з афазією.

Підберіть дидактичний матеріал для дослідження читання у хворих з афазією. Назвіть методи дослідження читання у цієї категорії людей.

Підберіть дидактичний матеріал для дослідження у хворих з афазією письма. Назвіть методи дослідження письма у цієї категорії людей.

Підберіть дидактичний матеріал для дослідження у хворих з афазією уявлень про числа. Назвіть методи дослідження поняття числа у цієї категорії людей.

Підберіть дидактичний матеріал для дослідження у хворих з афазією рахунку. Назвіть методи дослідження рахунку у цієї категорії людей.

Підберіть дидактичний матеріал для дослідження у хворих з афазією обчислювальних операцій. Назвіть методи дослідження обчислювальних операцій у цієї категорії людей.

3. Продемонструйте особливості застосування цих методик для дослідження хворих з афазією.

4. Підсумок заняття.

Попередня підготовка.

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 369-371.

2. Хомская Е.Д. Нейропсихология. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2003. - С. 10-114.

3. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 151-192.

4. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 10-161.

2. Підберіть методики для обстеження мовлення, письма, читання і математичних знань та умінь у хворих з афазією.

Заняття 2.1.4 (лабораторне).

Тема. Обстеження мовлення у хворих з афазією.

Кількість годин

Мета. Закріпити знання студентів про особливості обстеження різних боків мовлення у хворих з афазією та причин, що обумовлюють порушення у них мовлення. Навчити студентів підбирати методики для обстеження імпресивного і експресивного боків мовлення, письма та читання, математики. Сформувати вміння аналізувати типи помилок, які виникають у хворих з афазією в процесі усного та писемного мовлення. Навчити підбирати методики та обстежувати у хворих з афазією базові для сприймання та реалізації мовлення психічні процеси: фонематичні процеси, різні види праксису, слухмоторні координації, різні види сприймання та пам'яті.

План лабораторного заняття.

1. Практичні завдання.

Підібрати завдання для обстеження кінестетичного праксису у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу.

Підібрати завдання для обстеження кінетичного праксису у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу.

Підібрати завдання для обстеження просторового праксису у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження зоровопредметного та зорово-просторового сприймання. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу.

Підібрати завдання і вербальний матеріал для обстеження фонематичного сприймання, уявлення, аналізу та синтезу у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток цього психічного процесу.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння мовлення у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток розуміння мовлення у хворих з афазією.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження словникового запасу у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток словника.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження розуміння граматичного значення іменників, прикметників, дієслів у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток розуміння граматичного і морфологічного значення слів.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження зв'язного мовлення у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток зв'язного мовлення.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження читання у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток читання.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження письма у хворих з афазією. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на типовий чи порушений розвиток письма.

Підібрати завдання і дидактичний матеріал для обстеження уявлення про число, виконання обчислювальних операцій, розв'язання арифметичних задач. Назвати особливості виконання завдань, що вказують на їх порушення.

2. Ділова гра.

Використовуючи підібрані завдання проведіть за їхньою допомогою обстеження розуміння мовлення у хворих з афазією. Форму афазії при якій будете проводити обстеження виберіть самостійно.

Використовуючи підібрані завдання проведіть за їхньою допомогою обстеження експресивного мовлення у хворих з афазією. Форму афазії, при якій будете проводити обстеження, виберіть самостійно.

Використовуючи підібрані завдання проведіть, за їхньою допомогою, обстеження письма у хворих з афазією. Форму афазії, при якій будете проводити обстеження, виберіть самостійно.

Використовуючи підібрані завдання проведіть, за їхньою допомогою, обстеження читання у хворих з афазією. Форму афазії при, якій будете проводити обстеження, виберіть самостійно.

Використовуючи підібрані завдання проведіть, за їхньою допомогою, обстеження числа, обчислювальних операцій, розв'язання арифметичних задач у хворих з афазією. Форму афазії, при якій будете проводити обстеження, виберіть самостійно.

Використовуючи підібрані завдання проведіть, за їхньою допомогою, обстеження базових, для сприймання та відтворення мовлення психічних процесів. Форму афазії, при якій будете проводити обстеження, виберіть самостійно.

3. Обстеження хворих з афазією.

Використовуючи підібрані завдання обстежте хворого з афазією.

4. Оформіть результати обстеження у вигляді протоколів [3, С. 139-143].

5. Аналіз змісту виконаних практичних завдань (протоколів обстеження хворих з афазією).

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 369-371.
2. Лурия А.Р. Высшие корковые функции человека. – СПб.: Питер, 2008. – С. 342-518.
3. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 135-151.

2. Підібрати мовленнєвий та дидактичний матеріал для обстеження психічної сфери у хворих з афазією [3].

II. 2. Виправлення порушень мовлення у хворих з афазією.

Заняття 2.2.1 (лабораторне).

Тема. Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з еферентною моторною та динамічною формами афазій.

Кількість годин

Мета. Формувати у студентів знання про прийоми і методи, які використовуються з метою усунення порушень мовлення у хворих з лобними ураженнями кори головного мозку. Навчити підбирати їх, використовуючи спеціальні науково-методичні джерела та адаптовувати для роботи з дітьми чи дорослими відповідно до віку та діагнозу (еферентна моторна чи динамічна афазія). Формувати вміння підбирати вправи та практично застосовувати їх з метою корекції порушень мовлення у хворих з даними формами афазій.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Дайте визначення поняттям: “метод”, “прийом”, “вправа”.
- 2) Охарактеризувати метод супровідно-відображеного мовлення, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 3) Охарактеризувати метод доповнення фрази до цілого, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 4) Охарактеризувати метод активного виділення окремих слів з автоматизованих рядів, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 5) Охарактеризувати метод свідомого звуко-буквенного аналізу структури слова, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 6) Охарактеризувати метод класифікації флексій, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 7) Охарактеризувати метод семантичних зв'язків слова, прийоми та особливості його застосування для корекції еферентної моторної афазії.
- 8) Назвати невербальні методи активізації словника дієслів.
- 9) Охарактеризувати метод малювання та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 10) Охарактеризувати метод пантоніми та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 11) Охарактеризувати метод міміки і жестів та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 12) Охарактеризувати метод ходьби під музику та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 13) Охарактеризувати настільні ігри та особливості їх застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 14) Назвати вербальні методи активізації словника дієслів.
- 15) Охарактеризувати метод вербальних асоціацій та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.

- 16) Охарактеризувати метод діалога та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 17) Охарактеризувати метод інтонацій та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 18) Охарактеризувати метод ритміко-інтонаційної структури фрази та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 19) Охарактеризувати предметно-функціональний метод та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 20) Охарактеризувати метод багатозначності слів та прийоми його застосування з метою корекції динамічної форми афазії.
- 21) Охарактеризувати метод доповнення фрази словом та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 22) Охарактеризувати метод фішок та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 23) Охарактеризувати метод поділу сюжету малюнка на частини та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 24) Охарактеризувати метод вербального позначення частин тексту та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 25) Охарактеризувати метод закінчення розповіді та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 26) Охарактеризувати метод планування розповіді та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.
- 27) Охарактеризувати метод складання плану переказу та особливості його застосування для корекції динамічної форми афазії.

2. Практичні завдання.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для розгальмування у хворих з еферентною моторною афазією мовленнєвих процесів у період недовільного їх протікання (активізації мовленнєвих стереотипів).

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення у хворих з еферентною моторною афазією процесу активного відображення контуру слів, вимови слів.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення у хворих з еферентною моторною афазією предикативності мовлення.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для корекції у хворих з еферентною моторною афазією експресивного аграматизму.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення у хворих з еферентною моторною афазією зв'язного фразового мовлення.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для розгальмування мовлення у хворих з динамічною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення предикативності мовлення у хворих з динамічною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для встановлення широких зв'язків між словами у хворих з динамічною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення схеми цілої фрази у хворих з динамічною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для формування планування мовлення у хворих з динамічною афазією.

3. Демонстрація відеоматеріалів.

4. Ділова гра.

Проведіть корекційну роботу із застосуванням вибраної групи вправ з колегами (студентами), з дітьми чи з дорослими з афазією.

5. Аналіз якості виконаних практичних та теоретичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.

2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 88-100.

3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачев, 2001. – С. 301-321.

2. Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекси вправ для корекції порушень мовлення при еферентній моторній та динамічній афазії і дидактичний матеріал.

Заняття 2.2.2 (лабораторне).

Тема. Система організації і проведення корекційно-відновлювальної роботи при еферентній моторній та динамічній афазії.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при еферентній моторній та динамічній формах афазії. Навчити визначати кінцеву та проміжні цілі корекційно-відновлювальної роботи при даних формах афазії з урахуванням глибини порушення лобної ділі кори головного мозку у хворих, специфіки їх психічного розвитку. Навчити складати та проводити логопедичне заняття з подолання еферентної моторної та динамічної форм афазії.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при еферентній моторній формі афазії.
- 2) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при еферентній моторній формі афазії.
- 3) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при еферентній моторній афазії.
- 4) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при динамічній формі афазії.
- 5) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при динамічній формі афазії.
- 6) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при динамічній формі афазії.

2. Практичне завдання.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при еферентній моторній афазії.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при динамічній афазії.

3. Практичне завдання.

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття по подоланню еферентної моторної чи динамічної афазії. Етап корекційно-відновлювальної роботи визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завданя

4. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття (для проведення заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншому – хворого з афазією. Ролі змінюються. При можливості організовують практичну роботу з хворими в умовах стаціонару).

5. Демонстація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять з афазіками.

6. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

7. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.

2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 55-64, 88-100.

3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 301-321, 347-250.

2. Скласти логопедичне заняття для корекції еферентної моторної або динамічної форми афазії.

Заняття 2.2.3 (лабораторне).

Тема. Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з аферентною моторною та семантичною формами афазій.

Кількість годин

Мета. Формувати у студентів знання про прийоми і методи, які використовуються з метою усунення порушень мовлення у хворих з тїм'яно-потиличними ураженнями кори головного мозку. Навчити підбирати їх використовуючи спеціальні науково-методичні джерела та адаптовувати для роботи з дітьми чи дорослими відповідно до віку та діагнозу (аферентна моторна чи семантична афазія). Формувати вміння підбирати вправи та практично застосовувати їх з метою корекції порушень мовлення у хворих з даними формами афазій.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

1) Охарактеризувати метод супровідно-відображеного мовлення, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

2) Назвіть невербальні методи активізації слів.

3) Охарактеризувати метод малювання, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

4) Охарактеризувати метод гри та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

5) Охарактеризувати метод включення у побутові ситуації та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

6) Охарактеризувати оптико-тактильний метод виконання рухів органами мовлення, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

7) Охарактеризувати метод смислової стимуляції слова, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

8) Охарактеризувати метод відстукування ритміко-складової структури слова, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

9) Охарактеризувати метод звуко-буквенного аналізу структури слова, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.

- 10) Охарактеризувати метод імітації поз артикуляційного апарату, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.
- 11) Охарактеризувати метод виділення звука зі слова, прийоми та особливості його застосування для корекції аферентної моторної афазії.
- 12) Охарактеризувати метод довільного малювання, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 13) Охарактеризувати метод активного конструювання фігур, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 14) Охарактеризувати метод малювання схем з мовленнєвим супроводом, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 15) Охарактеризувати метод предмета у просторі, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 16) Охарактеризувати метод дефіциту, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 17) Охарактеризувати метод встановлення зв'язків у реченні, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.
- 18) Охарактеризувати метод постановки відповідних запитань до кожного слова всередині фрази, прийоми та особливості його застосування для корекції семантичної афазії.

2. Практичні завдання.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для розгальмування у хворих з аферентною моторною афазією мовленнєвих процесів у період недовільного їх протікання (активізації мовленнєвих стереотипів).

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для ожвавлення і збагачення смислових зв'язків слова у хворих з аферентною моторною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення вимови цілого слова у хворих з аферентною моторною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для здійснення звуко-складового аналізу слова у хворих з аферентною моторною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення кінестетичних схем артикуляцій у хворих з аферентною моторною афазією.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для формування навичу впізнавання геометричних форм та їхніх ознак у хворих з семантичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для формування навичку усвідомлення внутрішньої схеми тіла у хворих з семантичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для розвитку розуміння логіко-граматичних структур у хворих з семантичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення усвідомленого аналізу відношень і зв'язків між словами у фразі у хворих з семантичною формою афазії.

3. Демонстрація відеоматеріалів.

4. Ділова гра.

Проведіть корекційну роботу із застосуванням вибраної групи вправ з колегами (студентами), з дітьми чи з дорослими з афазією.

5. Аналіз якості виконаних практичних та теоретичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.
2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 101-106, 119-129.
3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 259- 300, 325-334.

2. Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекси вправ для корекції порушень мовлення при аферентній моторній та семантичній афазії і дидактичний матеріал.

Заняття 2.2.4 (лабораторне).

Тема. Система організації і проведення корекційно-відновлювальної роботи при аферентній моторній та семантичній формах афазії.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при аферентній моторній та семантичній формах афазії. Навчити визначати кінцеву та проміжні цілі корекційно-відновлювальної роботи при даних формах афазії з урахуванням глибини порушення тім'яно-потиличних доль кори головного мозку у хворих, специфіки їх психічного розвитку. Навчити складати та проводити логопедичне заняття з подолання аферентної моторної та семантичної форм афазії .

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при аферентній моторній формі афазії.
- 2) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при аферентній моторній формі афазії.
- 3) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при аферентній моторній афазії.
- 4) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при семантичній формі афазії.
- 5) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при семантичній формі афазії.
- 6) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при семантичній формі афазії.

2. Практичне завдання.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при аферентній моторній афазії.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при семантичній афазії.

3. Практичне завдання.

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття по подоланню аферентної моторної чи семантичної афазії. Етап корекційно-відновлювальної роботи визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

4. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття (для проведення заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншому – хворого з афазією. Ролі змінюються. При можливості організують практичну роботу з хворими в умовах стаціонару).

5. Демонстрація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять з афазіками.

6. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

7. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.

2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 101-106, 119-129.

3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 259- 300, 325-334.

2. Скласти логопедичне заняття для корекції аферентної моторної чи семантичної форми афазії.

Заняття 2.2.5 (лабораторне).

Тема. Методи і прийоми виправлення порушень мовлення у хворих з акустико-гностичною та амнестичною формами афазій.

Кількість годин

Мета. Формувати у студентів знання про прийоми і методи, які використовуються з метою усунення порушень мовлення у хворих з ураженнями скроневих доль кори головного мозку. Навчити підбирати їх, використовуючи спеціальні науково-методичні джерела та адаптовувати для роботи з дітьми чи дорослими відповідно до віку та діагнозу (акустико-гностична (сенсорна) чи акустико-мнестична афазія). Формувати вміння підбирати вправи та практично застосовувати їх з метою корекції порушень мовлення у хворих з даними формами афазій.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

- 1) Назвіть невербальні методи переключення уваги з мовлення на різні види діяльності.
- 2) Охарактеризуйте метод малювання, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 3) Охарактеризуйте метод конструктивної діяльності, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 4) Охарактеризуйте метод настольної гри, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 5) Охарактеризуйте метод класифікації, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 6) Охарактеризуйте метод “четвертий зайвий”, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 7) Назвіть методи невербальної діяльності, з якою метою їх застосовують.
- 8) Охарактеризуйте метод спілкування з допомогою малювання, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 9) Охарактеризуйте метод спілкування з допомогою піктограм, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.

- 10) Охарактеризуйте метод спілкування з допомогою жестів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 11) Охарактеризуйте метод музикотерапії, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 12) Охарактеризуйте метод міміки, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 13) Назвіть вербально-невербальні методи розгальмування кори головного мозку, які використовуються з метою зосередження уваги на значенні слова у процесі відновлювальної роботи при акустико-гностичній афазії.
- 14) Охарактеризуйте метод виконання дій за інструкцією, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 15) Охарактеризуйте метод коментування дій, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 16) Охарактеризуйте метод введення в контекст, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 17) Охарактеризуйте метод інтонації, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 18) Охарактеризуйте метод міміко-інтонаційний, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 19) Охарактеризуйте метод класифікації предметів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 20) Охарактеризуйте метод введення звука в систему зв'язків, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 21) Охарактеризуйте метод фішок, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 22) Охарактеризуйте метод озвученого читання, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 23) Охарактеризуйте метод звуко-буквенного аналізу, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-гностичної афазії.
- 24) Охарактеризуйте метод малювання предметів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.
- 25) Охарактеризуйте метод класифікації предметів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.
- 26) Охарактеризуйте метод конструювання предметів з частин, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.
- 27) Охарактеризуйте метод порівняння предметів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.
- 28) Охарактеризуйте метод знаходження помилок у зображеннях, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

29) Охарактеризуйте метод розбивки слів (речень) на частини, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

30) Охарактеризуйте метод реконструкції тексту, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

31) Охарактеризуйте метод класифікації, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

32) Охарактеризуйте метод багатозначності слів, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

33) Охарактеризуйте метод складання і запису речень (текстів) за опорними словами, прийоми та особливості його застосування для корекції акустико-мнестичної афазії.

2. Практичні завдання.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для встановлення контакту з хворим з акустико-гностичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для зосередження уваги хворих з акустико-гностичною формою афазією на діяльності і загальмування у них непродуктивних форм мовлення.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для формування у хворих з акустико-гностичною афазією вміння слухати і чути.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для виділення окремих слів з мовлення хворих з акустико-гностичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення диференційованого і константного сприймання звуків мовлення у хворих з акустико-гностичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлювання загального впізнавання тексту у хворих з акустико-гностичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для формування у хворих з акустико-гностичною формою афазії вміння співвідносити графічне зображення слова зі звуковим.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення зорово-предметних образів у хворих з акустико-мнестичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для впізнавання і називання предметів у хворих з акустико-мнестичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення розуміння зв'язного мовлення у хворих з акустико-мнестичною формою афазії.

Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекс вправ для відновлення розуміння значення слів у хворих з акустико-мнестичною формою афазії.

3. Демонстрація відеоматеріалів.

4. Ділова гра.

Проведіть корекційну роботу із застосуванням вибраної групи впра з колегами (студентами), з дітьми чи з дорослими з афазією.

5. Аналіз якості виконаних практичних та теоретичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.

2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 106-119.

3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЕКСМО-Пресс, В. Секачѳв, 2001. – С. 243-258, 335-346.

2. Опираючись на науково-методичні джерела підібрати комплекси вправ для корекції порушень мовлення при акустико-гностичній та акустико-мнестичній афазії і дидактичний матеріал.

Заняття 2.2.6 (лабораторне).

Тема. Система організації і проведення корекційно-відновлювальної роботи при акустико-мнестичній і амнестичній афазіях.

Кількість годин

Мета. Сформувати у студентів знання про систему організації та проведення корекційної роботи при акустико-гностичній та акустико-мнестичній формах афазії. Навчити визначати кінцеву та проміжні цілі корекційно-відновлювальної роботи при даних формах афазії з урахуванням глибини порушення скроневої долі кори головного мозку у хворих, специфіки їх психічного розвитку. Навчити складати та проводити логопедичне заняття по подоланню акустико-гностичної та акустико-мнестичної форм афазії.

План лабораторного заняття.

1. Усне опитування студентів.

1) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при акустико-гностичній формі афазії.

- 2) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при акустико-гностичній формі афазії.
- 3) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при акустико-гностичній афазії.
- 4) Назвіть етапи корекційно-відновлювальної роботи при акустико-мнестичній формі афазії.
- 5) Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювальної роботи при акустико-мнестичній формі афазії.
- 6) Назвіть мету кожного з етапів корекційно-відновлювальної роботи при акустико-мнестичній формі афазії.

2. Практичне завдання.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при акустико-гностичній афазії.

Опираючись на схему (додаток Ж) скласти модель корекційно-відновлювальної роботи при акустико-мнестичній афазії.

Опираючись на схему складіть план логопедичного заняття по подоланню акустико-гностичної чи акустико-мнестичної афазії. Етап корекційно-відновлювальної роботи визначте самостійно.

Тема:

Мета:

Хід заняття:

№ п/п	Зміст вправ та завдань поданих для виконання.	Дидактичний матеріал в	Час відведений на виконання завдання

3. Ділова гра.

Проведіть індивідуальне заняття (для проведення заняття пропонують одному студенту грати роль логопеда, а іншому – хворого з афазією. Ролі змінюються. При можливості організують практичну роботу з хворими в умовах стаціонару).

4. Демонстація відеоматеріалів зі зразками логопедичних занять з афазіками.

5. Аналіз якості виконаних практичних завдань.

6. Підсумок заняття.

Попередня підготовка:

1. Проаналізувати наукові та методичні джерела:

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. – Вид. 4-те. – К.: Слово, 2017. – С. 372-401.
2. Цветкова Л.С. Афазия и восстановительное обучение. – М.: Просвещение, 1988. – С. 106-119.

3. Шохор-Троцкая (Бурлакова) М.К. Стратегия и тактика восстановления речи. – М.: Изд-во ЄКСМО-Пресс, В. Секачѐв, 2001. – С. 243-258, 335-346.

2. Скласти логопедичне заняття для корекції акустико-гностичної чи акустико-мнестичної форми афазії.

VI. ПЕРЕВІРКА СТАНУ ЗАСОЄНИХ СТУДЕНТАМИ ЗНАНЬ

Пояснювальна записка

Для перевірки стану засвоєння студентами знань нами було сформовано 719 запитань до 18 змістових модулів. Переважна більшість запитань сформульована таким чином, що на них необхідно дати коротку відповідь, назвати психічний процес, симптом чи дати визначення. Проте є такі, які потребують і розгорнутої відповіді, переважно це питання практичного характеру.

Для перевірки знань у студентів на сучасному етапі може застосовуватися система тестових теоретичних та практичних завдань, які використовуються під час проведення практичних та лабораторних занять, поточних і підсумкових контрольних робіт, у процесі опитування; аналізу особливостей виконання практичних завдань (результатів діагностики, особливостей проведення занять), аналізу змісту логопедичних занять тощо. За результатами якості виконання навчальних завдань ставиться оцінка в межах 12 балів.

Сума набраних впродовж семестру оцінок переводиться у бальну систему за допомогою спеціальної формули:

$(0,05 \times r/c + 0,4) \times \text{ВПК} = \text{К-ть балів набраних впродовж семестру чи на екзамені.}$

У формулі: r/c = сумі оцінок по кожному занятті / кількість оцінок набраних впродовж семестру; ВПК – вага питомого контролю, яка на сучасному етапі у відповідності до пропорцій розподіляється на підсумкову поточну оцінку – що не може перевищувати 60 балів і підсумкову екзаменаційну оцінку, що дорівнює 40 балам.

Позитивними при поточному контролі вважаються оцінки від 4 до 12 балів. Якщо студент не готовий до заняття, відсутній на занятті – ставиться 0 балів. Якщо він недостатньо підготовлений (оцінка в межах від 1 до 3 балів) то як результат теж ставиться оцінка 0.

Якщо студент не підготувався до екзамену, або не з'явився без поважних причин навпроти його прізвища у відомості викладач ставить штрафний бал (-1).

Модульна контрольна робота позитивно оцінюється (від 4 до 12 балів) лише тоді, коли виконана більше, ніж на 60%.

VI. ПИТАННЯ ДО ЗМІСТОВИХ МОДУЛІВ

ЛОГОПЕДІЯ ЯК НАУКА

1. Дайте визначення предмету логопедії.
2. Назвіть мету логопедії як науки.
3. Назвіть специфічні принципи логопедії як науки.
4. Назвіть принципи аналізу мовленнєвого дефекту у дітей.
5. Назвіть загально-дидактичні принципи, які використовує логопедія як наука.
4. Охарактеризуйте принцип розвитку дитини.
5. Охарактеризуйте принцип системного підходу до аналізу порушень мовлення у дітей.
6. Охарактеризуйте принцип зв'язку мовлення з іншими психічними процесами.
7. Охарактеризуйте онтогенетичний принцип.
8. Охарактеризуйте принцип комплексності.
9. Охарактеризуйте принцип діяльнісного підходу.
10. Назвіть загально-дидактичні принципи логопедії як науки.
11. Охарактеризуйте принцип науковості.
12. Охарактеризуйте принцип систематичності і послідовності.
13. Охарактеризуйте принцип доступності.
14. Охарактеризуйте принцип наочності.
15. Охарактеризуйте принцип міцності.
16. Охарактеризуйте принцип виховного характеру навчання.
17. Охарактеризуйте принцип свідомості та активності навчання.
18. Охарактеризуйте принцип індивідуального підходу у навчанні.
19. Охарактеризуйте принцип диференційованого підходу у навчанні.
20. Дайте визначення термінам “мова”, “мовлення”, “мовленнєва діяльність”.
21. Назвіть види мовлення та основні їхні підвиди.
22. Дайте визначення терміну “діалогічне мовлення”.
23. Дайте визначення терміну “монологічне мовлення”.
24. Дайте визначення терміну “писемне мовлення”.
25. Назвіть форми мовлення.
26. Дайте визначення терміну “зовнішнє мовлення”. Яким терміном його можна замінити?
27. Дайте визначення терміну “внутрішнє мовлення”. Яким терміном його можна замінити?
28. Опишіть структуру логопедії.
29. Назвіть завдання логопедії як науки.
30. Охарактеризуйте поняття “мовленнєва норма”.
31. Які терміни вживають для позначення відхилення від мовленнєвої норми? Які з них більш коректні і можуть використовуватися при

спілкуванні з батьками, а які підходять для спілкування у професійних колах логопедів, медиків, педагогів, психологів?

ЕТИОЛОГІЯ ВИНИКНЕННЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

1. Назвіть функціональні причини виникнення порушень мовлення у дітей.
2. Охарактеризуйте соціально-психологічні причини виникнення порушень мовлення у дітей.
3. Охарактеризуйте соціальні умови виховання та годування дитини, в яких формується неправильна звичка, що веде до вад мовлення.
4. Назвіть захворювання, які ведуть до виникнення порушень мовлення.
5. Які випадки ми відносимо до перинатальної патології?
6. Які випадки ми відносимо до постнатальної патології?
7. Назвіть шкідливі фактори для внутрішньочеревного розвитку дитини.
8. Назвіть екзогенно-органічні причини виникнення вад мовлення у дітей та дорослих.
9. Охарактеризуйте спадкові причини виникнення мовленнєвих порушень.
10. Охарактеризуйте периферійні органічні причини виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих (за М. Хватцевим).
11. Охарактеризуйте центральні органічні причини виникнення порушень мовлення у дітей та дорослих (за М. Хватцевим).
12. Назвіть та охарактеризуйте психо-неврологічні причини виникнення порушень мовлення.
13. Назвіть причини, які одночасно можуть розглядатися як умови, за яких порушення мовлення лише проявляється чи ускладнюється.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

1. Назвіть периферійні відділи мовленнєвого апарату.
2. Назвіть групи м'язів, що забезпечують вдих і видих.
3. Назвіть основні особливості фізіологічного дихання.
4. Назвіть основні особливості мовленнєвого дихання.
5. Назвіть порушення мовлення, при яких порушується дихання.
6. Опишіть будову голосового (фонаційного) апарату.
7. Опишіть міоеластичну теорію, що пояснює функціонування голосових зв'язок.
8. Опишіть теорію Юсона, що пояснює функціонування голосових зв'язок.
9. Назвіть порушення мовлення, при яких порушується голос.
10. Скажіть, на які групи поділяються звуки мовлення у зв'язку з участю голосових зв'язок у їхньому утворенні?
11. Назвіть пасивні органи артикуляції.

12. Вкажіть, які частини артикуляційного апарату відносяться до надставної труби. Яку функцію вона виконує?
13. Назвіть активні органи артикуляції.
14. Яку функцію виконують пасивні та активні органи артикуляції?
15. Охарактеризуйте валик Пассавана. Вкажіть на місце його знаходження.
16. Яку функцію виконує валик Пассавана?
17. Назвіть порушення мовлення, при яких спостерігається недостатність участі валика Пассавана в мовленні.
18. Назвіть порушення мовлення, які виникають при порушенні діяльності артикуляційного апарату.
19. Назвіть частини провідної ланки мовленнєвого апарату.
20. Назвіть пари черепно-мозкових нервів, які забезпечують функцію мовлення.
21. Назвіть утворення в області екстрапірамідної системи, які беруть участь у забезпеченні функції мовлення.
22. Охарактеризуйте функціональне призначення екстрапірамідної системи.
23. Опишіть функціональне призначення пірамідної системи у забезпеченні функції мовлення у людини.
24. Опишіть мозочкову систему.
25. Охарактеризуйте функціональне призначення мозочка у забезпеченні функції мовлення.
26. Назвіть порушення мовлення, які виникають при ураженні провідної ланки мовленнєвого апарату.
27. Назвіть, з яких частин складається слухова аналізаторна система.
28. Дайте визначення термінам “фонетичний слух” та “фонематичний слух”.
29. Скажіть, яким чином порушується слух у дітей з ураженнями в області периферійної звукопровідної ланки слухової аналізаторної системи?
30. Скажіть, яким чином порушується слух у дітей з ураженнями в області периферійної звукосприймальної ланки слухової аналізаторної системи?
31. Скажіть, яким чином порушується слух у дітей з ураженнями в області центральної звукопровідної ланки слухової аналізаторної системи?
32. Скажіть, яким чином порушується слух у дітей з ураженнями в області скроневої долі кори головного мозку?
33. Охарактеризуйте значення слуху для утворення та функціонування мовлення у людини.
34. Скажіть, зі скількох півкуль складається мозок?
35. Охарактеризуйте функції, які виконує домінуюча півкуля мозку.

36. Охарактеризуйте, які функції виконує недомінантна півкуля мозку.
37. Назвіть доли, які входять у склад кори головного мозку.
38. Охарактеризуйте функції, які виконує скронева доля кори головного мозку.
39. Охарактеризуйте функції, які виконує лобна доля кори головного мозку.
40. Охарактеризуйте функції, які виконує тім'яна доля кори головного мозку.
41. Охарактеризуйте функції, які виконує потилична доля кори головного мозку.
42. Назвіть порушення мовлення, які виникають при ураженні кори головного мозку.
43. Назвіть функціональні блоки, що забезпечують у людини функцію мовлення.
44. Вкажіть на місце знаходження першого функціонального блоку.
45. Охарактеризуйте основні закономірності розвитку першого функціонального блоку.
46. Охарактеризуйте функціональне призначення першого функціонального блоку.
47. Вкажіть на місце знаходження другого функціонального блоку. Охарактеризуйте основні закономірності розвитку другого та третього функціонального блоків.
48. Вкажіть на місце знаходження третього функціонального блоку.
49. Охарактеризуйте функціональне призначення другого функціонального блоку.
50. Охарактеризуйте функціональне призначення третього функціонального блоку.
51. Опишіть клініко-педагогічну класифікацію порушень мовлення
52. Дайте визначення терміну "дислалія".
53. Дайте визначення терміну "ринолалія".
54. Дайте визначення терміну "дизартрія".
55. Дайте визначення терміну "анартрія".
56. Дайте визначення терміну "ринофонія".
57. Дайте визначення терміну "афонія".
58. Дайте визначення терміну "дисфонія".
59. Дайте визначення терміну "брадилалія".
60. Дайте визначення терміну "тахілалія".
61. Дайте визначення терміну "заїкання".
62. Дайте визначення терміну "алалія".
63. Дайте визначення терміну "складна дислалія".
64. Дайте визначення терміну "афазія".
65. Дайте визначення терміну "алексія".
66. Дайте визначення терміну "дислексія".

67. Дайте визначення терміну “аграфія”.
68. Дайте визначення терміну “дисграфія”.
69. Опишіть схематично психолого-педагогічну класифікацію порушень мовлення у дітей (за Р.Є.Левіною).
70. Опишіть схематично сучасну психолого-педагогічну класифікацію порушень мовлення у дітей.
71. Дайте визначення терміну “фонетичний недорозвиток мовлення”.
72. Назвіть, при яких порушеннях мовлення спостерігається фонетичний рівень недорозвитку мовлення.
73. Дайте визначення терміну “фонетико-фонематичний недорозвиток мовлення”.
74. Назвіть, при яких порушеннях мовлення спостерігається фонетико-фонематичний рівень недорозвитку мовлення.
75. Дайте визначення терміну “лексико-граматичний недорозвиток мовлення”.
76. Назвіть, при яких порушеннях мовлення спостерігається лексико-граматичний недорозвиток мовлення.
77. Дайте визначення терміну “загальний недорозвиток мовлення (первинний)”.
78. Назвіть, при яких порушеннях мовлення спостерігається первинний загальний недорозвиток мовлення.
79. Скажіть, скільки рівнів первинного загального недорозвитку мовлення виділяють.
80. Дайте визначення терміну “загальний недорозвиток мовлення (вторинний)”.
81. Назвіть, при яких порушеннях психічного розвитку спостерігається вторинний загальний недорозвиток мовлення.
82. Скажіть, скільки рівнів вторинного загального недорозвитку мовлення виділяють.

ПОРУШЕННЯ ФОНЕТИЧНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ

1. Назвіть клінічні форми дислалії.
2. Назвіть причини виникнення функціональної дислалії.
3. Назвіть причини виникнення органічної дислалії.
4. Назвіть клінічні форми ринолалії.
5. Назвіть причини виникнення закритої форми ринолалії.
6. Назвіть причини виникнення відкритої форми ринолалії.
7. Назвіть причини виникнення змішаної форми ринолалії.
8. Назвіть органічні причини виникнення ринолалії.
9. Назвіть функціональні причини виникнення ринолалії.
10. Назвіть спільні симптоми характерні для відкритої, закритої та змішаної форм ринолалії.

11. Назвіть симптоми, якими відрізняються відкрита, закрита та змішана форми ринолалії.
12. Назвіть клінічні форми дизартрії, виділені на підставі місця локалізації порушення.
13. Назвіть симптоми, характерні для бульбарної дизартрії.
14. Назвіть симптоми, характерні для екстрапірамідної форми дизартрії.
15. Назвіть симптоми, характерні для псевдобульбарної форми дизартрії.
16. Назвіть симптоми, характерні для мозочкової форми дизартрії.
17. Назвіть симптоми, характерні для кіркової форми дизартрії.
18. Назвіть симптоми, характерні для стертої форми дизартрії.
19. Назвіть причини бульбарної дизартрії.
20. Назвіть причини псевдобульбарної дизартрії.
21. Назвіть причини екстрапірамідної дизартрії.
22. Назвіть причини стертої форми дизартрії.
23. Назвіть причини мозочкової дизартрії.
24. Назвіть причини кіркової дизартрії.
25. Охарактеризуйте симптоматику млявого параліча чи парезу. При яких формах дизартрії він зустрічається?
26. Охарактеризуйте симптоматику спастичного параліча чи парезу. При яких формах дизартрії він зустрічається?
27. Назвіть та охарактеризуйте різні види гіперкінезів. При яких формах дизартрії вони зустрічаються?
28. Опишіть симптоми, які вказують на наявність дистонії в м'язах органів артикуляції. При яких формах дизартрії вона зустрічається?
29. Дайте визначення термінам "ротацизм", "пара ротацизм".
30. Дайте визначення термінам "ламбдацизм", "параламбдацизм".
31. Дайте визначення термінам "йотацизм", "парайотацизм".
32. Дайте визначення термінам "шиплячий стигматизм", "парасигматизм".
33. Дайте визначення термінам "свистячий стигматизм", "парасигматизм".
34. Дайте визначення термінам "капацизм", "гамацизм", "хітизм".
35. Дайте визначення терміну "теттизм".
36. Назвіть артикуляційні ознаки, за якими класифікують порушення вимови фонем.
37. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з акустико-фонематичним типом дислалії.
38. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з артикуляційно-фонематичним типом дислалії.
39. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з артикуляційно-фонетичним типом дислалії.
40. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з закритою формою ринолалії.

41. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з відкритою формою ринолалії.
42. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей зі змішаною формою ринолалії.
43. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей зі стертою формою дизартрії.
44. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з екстрапірамідною формою дизартрії.
45. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з бульбарною формою дизартрії.
46. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з псевдобульбарною формою дизартрії.
47. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з мозочковою формою дизартрії.
48. Назвіть порушення звуковимови, характерні для дітей з кірковою формою дизартрії.
49. Охарактеризуйте опозиційні порушення фонетичного боку мовлення.
50. Охарактеризуйте диз'юнктні порушення фонетичного боку мовлення.
51. Охарактеризуйте антропофонічні порушення фонетичного боку мовлення.
52. Охарактеризуйте фонологічні порушення фонетичного боку мовлення.
53. Опишіть завдання для проведення загальної бесіди з дітьми.
54. Опишіть завдання для обстеження вимови фонем.
55. Опишіть завдання для обстеження фізичного слуху.
56. Опишіть завдання для обстеження моторики губ.
57. Опишіть завдання для обстеження моторики нижньої щелепи.
58. Опишіть завдання для обстеження моторики язика.
59. Опишіть завдання для обстеження моторики м'якого піднебіння та язичка.
60. Опишіть завдання для обстеження вдоху.
61. Опишіть завдання для обстеження видиху.
62. Опишіть завдання для обстеження кінетичного праксису.
63. Опишіть завдання для обстеження кінестетичного праксису.
64. Опишіть завдання для обстеження фонематичного сприймання.
65. Опишіть завдання для обстеження фонематичного уявлення.
66. Опишіть завдання для обстеження фонематичного аналізу та синтезу.
67. Назвіть послідовність обстеження вимови звуків мовлення.
68. Опишіть завдання для обстеження ізольованої та відображеної вимови звуків мовлення.
69. Опишіть завдання для обстеження самостійної вимови звуків мовлення.
70. Назвіть послідовність обстеження артикуляційної моторики.

- 71.Опишіть завдання для обстеження моторики нижньої щелепи.
- 72.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень будови зубо-щелепної системи.
- 73.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень рухливості нижньої щелепи.
- 74.Опишіть завдання для обстеження моторики м'язів губ та щік.
- 75.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень будови губ.
- 76.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень рухливості м'язів губ та щік.
- 77.Опишіть завдання для обстеження моторики язика.
- 78.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень будови язика.
- 79.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень рухливості язика.
- 80.Опишіть завдання для обстеження моторики м'язів м'якого піднебіння і язичка.
- 81.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень будови м'якого, твердого піднебіння і язичка.
- 82.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень рухливості м'якого піднебіння і язичка.
- 83.Назвіть симптоми, які вказують на наявність недорозвитку кінестетичного праксису.
- 84.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень кінетичного праксису.
- 85.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень фонематичного сприймання.
- 86.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень фонематичного уявлення.
- 87.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень фонематичного аналізу.
- 88.Назвіть симптоми, які вказують на наявність порушень фонематичного синтезу.

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ФОНЕТИЧНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ

1. Правильна артикуляція звука -а-.
2. Підготовча робота до постановки звука -а-.
3. Автоматизація звука -а-.
4. Правильна артикуляція звука -о-.
5. Правильна артикуляція звука -у-.
6. Підготовча робота до постановки звуків -о-, -у-
7. Автоматизація звука -о-.
8. Автоматизація звука -у-.
9. Правильна артикуляція звука -е-.
- 10.Правильна артикуляція звука -і-.

11. Правильна артикуляція звука -и-.
12. Постановка звука -е-.
13. Постановка звуків -і-.
14. Постановка звука -и-.
15. Автоматизація звука -е-.
16. Автоматизація звука -і-.
17. Автоматизація звука -и-.
18. Підготовча робота до постановки звуків -е-, -і-.
19. Підготовча робота до постановки звука -и-.
20. Підготовча робота до постановки звуків -п-, -б-, -м-.
21. Постановка звука -п-.
22. Постановка звука -б-.
23. Постановка звука -м-.
24. Автоматизація звук -п-.
25. Автоматизація звука -б-.
26. Автоматизація звука -м-.
27. Підготовча робота до постановки звуків -т-, -д-, -н-.
28. Постановка звука -т-.
29. Постановка звука -д-.
30. Постановка звука -н-.
31. Автоматизація звук -т-.
32. Автоматизація звука -д-.
33. Автоматизація звука -н-.
34. Постановка зівуків -т`-, -д`-, -н`-.
35. Автоматизація звуків -т`-, -д`-, -н`-.
36. Постановка звуків -ф-, -в-.
37. Автоматизація звуків -ф-, -в-.
38. Підготовча робота до постановки звуків -х-, -г-, -к-, -г`-.
39. Постановка звуків -х-, -г-.
40. Автоматизація звуків -х-, -г-.
41. Постановка звуків -к-, -г`-.
42. Автоматизація звуків -к-, -г`-.
43. Підготовча робота до постановки звуків -с-, -з-, -ц-, -дз-.
44. Постановка та автоматизація звуків -с`-, -з`-, -ц`-, -дз`-.
45. Підготовча робота до постановки звуків -ш-, -ж-, -ч-, -дж-.
46. Постановка звуків -с-, -з-.
47. Автоматизація звуків -с-, -з-.
48. Постановка звуків -ц-, -дз-.
49. Автоматизація звуків -ц-, -дз-.
50. Постановка звуків -ш-, -ж-.
51. Автоматизація звуків -ш-, -ж-.
52. Постановка звуків -ч-, -дж-.
53. Автоматизація звуків -ч-, -дж-.

54. Постановка звука -й-.
55. Автоматизація звука -й-.
56. Постановка звуків -л-, -л`-.
57. Автоматизація звуків -л-, -л`-.
58. Постановка звуків -р-, -р`-.
59. Автоматизація звуків -р-, -р`-.
60. Назвіть поетапність корекції фонетичного боку мовлення у дітей.
61. Назвіть поетапність постановки звуків мовлення.
62. Назвіть поетапність формування фонематичного контролю у дітей дошкільного віку.
63. Назвіть послідовність формування фонематичного контролю у дітей шкільного віку.
64. Охарактеризуйте засоби для підготовки органів артикуляції до постановки звуків.
65. Назвіть основні групи прийомів проведення логопедичного масажу.
66. Назвіть правила проведення логопедичного масажу при наявності підвищеного тону м'язів.
67. Назвіть правила проведення логопедичного масажу при наявності зниженого тону м'язів.
68. Охарактеризуйте умови проведення логопедичного масажу.
69. Вкажіть, на які групи поділяють артикуляційні вправи, які використовуються для корекції та розвитку артикуляційної моторики.
70. Назвіть основні групи вправ для розвитку мовленнєвого дихання у дітей.
71. Назвіть послідовність постановки звуків мовлення у дітей.
72. Назвіть основні групи прийомів постановки звуків мовлення у дітей.
73. Охарактеризуйте прийоми постановки звуків від інших звуків мовлення.
74. Охарактеризуйте прийоми постановки звуків шляхом застосування артикуляційних вправ.
75. Охарактеризуйте прийоми постановки звуків шляхом демонстрації правильної артикуляції.
76. Охарактеризуйте прийоми постановки звуків механічним способом.
77. Опишіть зонди для постановки звуків.
78. Охарактеризуйте ігрові, емоційно-стимулюючі прийоми для постановки звуків мовлення зі створенням образних ситуацій.
79. Назвіть послідовність автоматизації голосних звуків мовлення.
80. Назвіть послідовність автоматизації простих за артикуляцією приголосних звуків мовлення.
81. Назвіть послідовність автоматизації складних за артикуляцією приголосних звуків мовлення.
82. Опишіть нетрадиційні послідовності автоматизації звуків мовлення. У яких випадках їх використовують.

ФОНЕМАТИЧНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ

1. Особливості розвитку фонематичного сприймання у дітей з типовим розвитком.
2. Особливості розвитку слухової уваги у дітей з типовим розвитком.
3. Особливості розвитку фонематичної уваги у дітей з типовим розвитком.
4. Особливості розвитку фонематичного аналізу і синтезу у дітей з типовим розвитком.
5. Дайте визначення, що таке “фонематичне сприймання”.
6. Дайте визначення, що таке “фонематичне уявлення”.
7. Дайте визначення, що таке “фонематичний аналіз”.
8. Дайте визначення, що таке “фонематичний синтез”.
9. Дайте визначення, що таке “кінестетичний праксис”.
10. Дайте визначення, що таке “кінетичний праксис”.
11. Дайте визначення, що таке “слухо-мовленнєва пам'ять”.
12. Назвіть та охарактеризуйте методики для дослідження фонематичного сприймання.
13. Назвіть та охарактеризуйте методики для дослідження фонематичного уявлення.
14. Назвіть та охарактеризуйте методики для дослідження фонематичного аналізу та синтезу.
15. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на первинне порушення фонематичного сприймання.
16. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на вторинне порушення фонематичного сприймання.
17. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення фонематичного уявлення.
18. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення фонематичного аналізу.
19. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення фонематичного синтезу.
20. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення кінестетичного праксису. Вкажіть, яким чином недорозвинення цього психічного процесу впливає на стан розвитку фонематичного сприймання, уявлення, аналізу та синтезу.
21. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення кінетичного праксису. Вкажіть, яким чином недорозвинення цього психічного процесу впливає на стан розвитку фонематичного сприймання, уявлення, аналізу та синтезу.
22. Назвіть та охарактеризуйте симптоми, які вказують на порушення слухо-мовленнєвої пам'яті.

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ ФОНЕМАТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ У ДІТЕЙ

1. Назвіть послідовність корекції порушень фонематичних процесів у дітей.
2. Назвіть послідовність формування слухового та фонематичного сприймання у дошкільнят віком 4-5 років.
3. Назвіть послідовність формування фонематичних диференціацій, аналізу і синтезу у дошкільнят віком 5-6 років.
4. Назвіть послідовність корекції фонематичних диференціацій, аналізу і синтезу і молодших школярів віком 6-7 років.
5. Охарактеризуйте прийоми розвитку у дітей слухової уваги.
6. Охарактеризуйте прийоми розвитку у дітей фонематичної уваги.
7. Охарактеризуйте прийоми корекції слухового сприймання.
8. Охарактеризуйте прийоми корекції слухо-моторних координацій, розвитку відчуття ритму мовлення.
9. Охарактеризуйте прийоми розвитку у дітей уявлення про фонему.
10. Охарактеризуйте прийоми формування у дітей дошкільного віку навиків фонематичного аналізу.
11. Охарактеризуйте прийоми формування у молодших школярів навиків фонематичного аналізу.
12. Охарактеризуйте прийоми формування у дітей дошкільного віку навиків фонематичного синтезу.
13. Охарактеризуйте прийоми формування у молодших школярів навиків фонематичного синтезу.
14. Охарактеризуйте прийоми розвитку у дітей слухо-мовленнєвої пам'яті.
15. Охарактеризуйте прийоми корекції у дітей кінестетичного праксису.
16. Охарактеризуйте прийоми корекцій у дітей кінетичного праксису.

ПОРУШЕННЯ ГОЛОСУ

1. Назвіть особливості фізіологічного та мовленнєвого дихання. Чим вони відрізняються між собою?
2. Опишіть будову голосового (фонаційного) апарату. Розкрийте, яку роль відіграє голос у мовленні.
3. Опишіть міоеластичну теорію та теорію Юсона, що пояснюють функціонування голосових складок.
4. Назвіть порушення мовлення, при яких первинно порушується голос та ті, при яких він порушується вторинно.
5. Вкажіть, які частини артикуляційного апарату відносяться до надставної труби. Яку функцію вона виконує?
6. Скажіть, від чого залежить сила, висота і тембр голосу. Поясніть механізм їх формування.
7. Розкрийте значення слуху в процесі формування голосу. Як знижений слух відображається на якостях голосу? Яке значення струменя повітря в

процесі голосоутворенні?

8. Розкажіть, в якому віці відбуваються зміни голосу. Поясніть, яким чином і у якій послідовності відбуваються ці зміни.

9. Дайте визначення таким термінам: “афонія”, “дисфонія”, “фонастенія”, “ринофонія”.

10. Назвіть причини виникнення порушень мовлення у дітей, підлітків та дорослих.

11. Охарактеризуйте особливості мовлення та емоційно-вольової сфери у людей з гіпертонусною дисфонією.

12. Охарактеризуйте особливості мовлення та емоційно-вольової сфери у людей з гіпотонусною дисфонією.

13. Охарактеризуйте особливості мовлення та емоційно-вольової сфери у людей з афонією.

14. Охарактеризуйте особливості мовлення та емоційно-вольової сфери у людей з фонастенією.

15. Опишіть завдання для обстеження мовленнєвого дихання. Назвіть критерії якості виконання завдання, які вказують на нормальний чи порушений розвиток мовленнєвого дихання.

16. Опишіть завдання для обстеження сили голосу. Назвіть критерії якості виконання завдання, які вказують на нормальний чи порушений розвиток сили голосу.

17. Опишіть завдання для обстеження голосових модуляцій в процесі мовлення. Назвіть критерії якості виконання завдання, які вказують на нормальний чи порушений їх розвиток.

18. Опишіть завдання для обстеження висоти і діапазону голосу. Назвіть критерії якості виконання завдання, які вказують на нормальний чи порушений розвиток висоти і діапазону голосу.

19. Опишіть завдання для корекції дихання у дітей та дорослих з вадами голосу. Охарактеризуйте особливості застосування їх на практиці.

20. Опишіть завдання для корекції сили голосу у дітей та дорослих з вадами голосу. Охарактеризуйте особливості застосування їх на практиці.

21. Опишіть завдання для корекції висоти і діапазону голосу у дітей та дорослих з вадами голосу. Охарактеризуйте особливості застосування їх на практиці.

22. Опишіть завдання для корекції голосових модуляцій в процесі мовлення у дітей та дорослих з вадами голосу. Охарактеризуйте особливості застосування їх на практиці.

ЗАГАЛЬНЕ НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ

1. Назвати клінічні причини виникнення у дітей первинного тяжкого порушення мовлення, інтелектуальних порушень, емоційно-вольової сфери, порушень слуху, зору.

2. Назвати клінічні причини виникнення у дітей з тяжкими порушеннями мовлення ЗНМ.
3. Назвати психологічні причини виникнення у дітей з інтелектуальними порушеннями ЗНМ.
4. Назвати психологічні причини виникнення у дітей з порушеннями слуху ЗНМ.
5. Назвати психологічні причини виникнення у дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери ЗНМ.
6. Назвати психологічні причини виникнення у дітей з порушеннями зору ЗНМ.
7. Назвіть супровідні синдроми, що можуть ускладнювати розвиток дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
8. Назвіть порушення мовлення, які можуть ускладнювати ЗНМ у дітей.
8. Дати визначення термінам “алалія”, “сенсорна алалія”, “моторна алалія”.
9. Дати визначення термінам “складна дислалія”, “ринолалія”, “дизаратрія”.
10. Охарактеризуйте поняття: “рівень недорозвитку мовлення”, “структура недорозвинення психічних процесів і функцій”.
11. Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з I рівнем його недорозвинення.
12. Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з II рівнем його недорозвинення.
13. Охарактеризуйте особливості мовлення дітей з III рівнем його недорозвинення.
14. Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей з загальним недорозвитком кінетичного типу.
15. Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей з загальним недорозвиненням кінестетичного типу.
16. Охарактеризуйте специфіку порушень процесів і функцій пізнавальної діяльності у дітей з загальним недорозвиненням обумовленим недорозвитком мнестичного типу.
17. Охарактеризуйте особливості психічного розвитку дітей з моторною алалією.
18. Охарактеризуйте особливості психічного розвитку дітей з сенсорною алалією.
19. Опишіть завдання для дослідження у дітей з I рівнем ЗНМ пасивного словника.
20. Опишіть завдання для дослідження у дітей з I рівнем ЗНМ активного словника.

21. Опишіть завдання для дослідження розуміння дітьми з I рівнем ЗНМ зв'язного мовлення.
22. Опишіть завдання для дослідження у дітей з I рівнем ЗНМ вміння вимовляти перші елементарні фрази, речення.
23. Назвіть особливості виконання дітьми з I рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.
24. Охарактеризуйте мовленнєві і немовленнєві симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ I рівня.
25. Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ (обумовленим порушенням інтелекту, слуху, зору) при наявності у них I рівня недорозвитку мовлення.
26. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ активного та пасивного словника іменників.
27. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ активного та пасивного словника дієслів.
28. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ активного та пасивного словника прикметників.
29. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ розуміння категорії числа.
30. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ розуміння зв'язного мовлення.
31. Опишіть завдання для дослідження у дітей з II рівнем ЗНМ вміння спілкуватися реченнями.
32. Назвіть особливості виконання дітьми з II рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.
33. Охарактеризуйте мовленнєві симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ II рівня.
34. Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ, обумовленим порушенням інтелекту при наявності у них II рівня недорозвитку мовлення.
35. Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ слуху при наявності у них II рівня недорозвитку мовлення.
36. Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ зору при наявності у них II рівня недорозвитку мовлення.
37. Опишіть завдання для дослідження у дітей з III рівнем ЗНМ категорії числа.
38. Опишіть завдання для дослідження у дітей з III рівнем ЗНМ категорії роду.
39. Опишіть завдання для дослідження у дітей з III рівнем ЗНМ категорії відмінку.

40. Опишіть завдання для дослідження у дітей з III рівнем ЗНМ вміння конструювати речення та послідовно логічно висловлювати власну думку, оформляти зв'язне висловлювання.
41. Назвіть особливості виконання дітьми з III рівнем ЗНМ завдань на дослідження у них імпресивного та експресивного мовлення.
42. Охарактеризуйте мовленнєві симптоми, що вказують на наявність у дитини ЗНМ III рівня.
43. Вкажіть на ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з вторинним ЗНМ, обумовленим порушенням інтелекту при наявності у них III рівня недорозвитку мовлення.
44. Розкрийте сутність понять "загальний недорозвиток мовлення" і "затримка розвитку мовлення".
45. Назвіть ті симптоми, що дозволяють диференціювати дітей з первинним ЗНМ від дітей з затримкою мовленнєвого розвитку (ЗМР).
46. Опишіть завдання, які можна використовувати для стимуляції у дітей з I рівнем ЗНМ мовлення.
47. Назвіть напрямки формування словника у дітей з I рівнем ЗНМ.
48. Назвіть напрямки формування словника у дітей з II рівнем ЗНМ.
49. Назвіть напрямки формування словника у дітей з III рівнем ЗНМ.
50. Опишіть завдання для розвитку та корекції словника у дошкільнят з ЗНМ.
51. Назвіть напрямки формування зв'язного мовлення у дітей з III рівнем ЗНМ.
52. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ I рівня речення.
53. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ II рівня речення.
54. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ III рівня речення.
55. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ II та III рівнів морфологічної системи мовлення.
56. Опишіть завдання для формування у дошкільників з ЗНМ розуміння прийменників. При якому рівні недорозвитку мовлення можна їх застосовувати?
57. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ вміння узгоджувати слова в реченні у числі. При якому рівні недорозвитку мовлення можна їх застосовувати?
58. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ вміння узгоджувати слова в реченні у роді. При якому рівні недорозвитку мовлення можна їх застосовувати?
59. Опишіть завдання для формування у дітей дошкільного віку з ЗНМ вміння узгоджувати слова в реченні у відмінку. При якому рівні недорозвитку мовлення можна їх застосовувати?

60. Назвіть етапи формування мовлення у дошкільнят з ЗНМ у відповідності до моделі, запропонованої Н. Жуковою, Є. Мاستюковою, Т. Філічевою.
61. Назвіть етапи формування мовлення у дошкільнят з ЗНМ у відповідності до моделі, запропонованої Л. Єфіменковою.
62. Назвіть етапи формування мовлення у дітей з моторною алалією у відповідності до моделі, запропонованої Є. Соботович.
63. Охарактеризуйте структуру проведення фронтального логопедичного заняття по стимуляції у дітей з I рівнем ЗНМ мовлення.
64. Охарактеризуйте структуру проведення фронтального логопедичного заняття по розвитку та корекції у дошкільнят з II рівнем ЗНМ мовлення.
65. Охарактеризуйте структуру проведення фронтального логопедичного заняття по розвитку та корекції у дошкільнят з III рівнем ЗНМ мовлення.
66. Охарактеризуйте особливості організації індивідуальної логопедичної роботи з дітьми з I рівнем ЗНМ.
67. Охарактеризуйте особливості організації індивідуальної логопедичної роботи з дітьми II рівнем ЗНМ.
68. Охарактеризуйте особливості організації індивідуальної логопедичної роботи з дітьми III рівнем ЗНМ.
69. Охарактеризувати особливості мовлення дітей з нерізко вираженим (у подальшому – н/в, або IV рівнем ЗНМ).
70. Опишіть завдання для корекції фонематичних процесів у школярів з н/в ЗНМ.
71. Опишіть завдання для корекції лексичного боку мовлення у дітей з н/в ЗНМ.
72. Опишіть завдання для формування вміння правильно будувати речення, які використовуються при логопедичній роботі з школярами з н/в ЗНМ.
73. Опишіть завдання для формування морфологічної системи мовлення у школярів з н/в ЗНМ.
74. Опишіть завдання для формування у дітей розуміння граматичного значення слів та вміння узгоджувати слова в реченні у роді, числі і відмінку.
75. Охарактеризуйте структуру фронтального заняття, яке проводиться в умовах шкільного логопункту.
76. Назвіть основні цілі першого етапу корекції IV рівня ЗНМ у школярів.
77. Назвіть основні цілі другого етапу корекції IV ЗНМ у школярів.
78. Назвіть основні цілі третього етапу корекції IV ЗНМ у школярів.
79. Охарактеризуйте специфіку роботи з дітьми з ЗНМ по формуванню у них звуковимови.

80. Назвіть послідовність формування лексичного боку мовлення у дошкільнят з ЗНМ III рівня у відповідності до моделі, запропонованої Л. Трофименко.

81. Назвіть послідовність формування граматичного боку мовлення у дошкільнят з ЗНМ III рівня у відповідності до моделі, запропонованої Л. Трофименко.

ПОРУШЕННЯ ПИСЬМА ТА ЧИТАННЯ

1. Дайте визначення поняттю “дислексія”.
2. Дайте визначення поняттю “дисграфія”.
3. Дайте визначення поняттю “дизорфографія”.
4. Назвіть етапи формування навички читання у дітей.
5. Назвіть етапи формування навички письма у дітей.
6. Назвіть форми дислексії за класифікацією, створеною під керівництвом Р. Лалаєвої.
7. Назвіть форми дисграфії за класифікацією, створеною під керівництвом Р. Лалаєвої.
8. Назвіть групи помилок при дисграфії за Є. Соботович, О. Гопіченко.
9. Назвіть помилки фонематичного типу.
10. Назвіть причини виникнення фонематичного типу помилок у дітей.
11. Назвіть графічні та оптико-просторові типи помилок.
12. Назвіть причини виникнення графічних та оптико-просторових помилок.
13. Назвіть лексико-граматичні типи помилок.
14. Назвіть причини виникнення лексико-граматичних типів помилок.
15. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей артикуляційно-акустичної дисграфії.
16. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей дисграфії на основі порушень фонемного розпізнавання.
17. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей дисграфії внаслідок порушення мовного аналізу та синтезу.
18. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей оптичної дисграфії.
19. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей аграматичної дисграфії.
20. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей дизорфографії.
21. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей оптичної дислексії.
22. Назвіть причини виникнення оптичної дислексії.
23. Назвіть причини виникнення семантичної дислексії.
24. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей семантичної дислексії.

25. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей мнестичної дислексії.
26. Назвіть причини виникнення мнестичної дислексії.
27. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей фонематичної дислексії.
28. Назвіть причини виникнення фонематичної дислексії.
29. Назвіть симптоми, які вказують на наявність у дітей аграматичної дислексії.
30. Назвіть причини виникнення аграматичної дислексії.
31. Опишіть умови проведення обстеження читання у молодших школярів.
32. Опишіть умови проведення обстеження письма у молодших школярів.
33. Назвіть і коротко охарактеризуйте завдання для обстеження читання у першокласників.
34. Назвіть і коротко охарактеризуйте завдання для обстеження письма у першокласників.
35. Назвіть і коротко охарактеризуйте завдання для обстеження читання у другокласників та старших учнів.
36. Назвіть і коротко охарактеризуйте завдання для обстеження письма у другокласників та старших учнів.
37. Назвіть етапи корекції фонематичного типу помилок на письмі та при читанні у дітей.
38. Назвіть етапи формування у дітей фонематичного аналізу.
39. Назвіть напрямки роботи з подолання порушень оптико-просторових уявлень у дітей.
40. Назвіть напрямки роботи по формуванню дрібної моторики пальців рук та зорово-моторної координації.
41. Назвіть напрямки корекції та розвитку граматичної будови мовлення у дітей.
42. Назвіть напрямки роботи над збагаченням словникового запасу.
43. Назвіть напрямки роботи над реченням.
44. Назвіть напрямки роботи над морфологічним та синтаксичним аналізом і синтезом.
45. Охарактеризуйте методику поскладового формування читання (В. Зайцева).
46. Охарактеризуйте методику глобального формування навиків читання.
47. Охарактеризуйте методику формування читання у старших дошкільників з порушеннями мовлення Г. Каше.
48. Назвіть поетапність роботи, спрямовану на подолання семантичного типу труднощів у дітей при читанні.
49. Охарактеризуйте завдання для розвитку фонематичного сприймання у дітей.

50. Охарактеризуйте завдання для розвитку зорово-просторового сприймання.
51. Охарактеризуйте завдання для розвитку фонематичного уявлення.
52. Охарактеризуйте завдання для розвитку фонематичного аналізу.
53. Охарактеризуйте завдання для розвитку фонематичного синтезу.
54. Охарактеризуйте завдання для розвитку морфологічного аналізу.
55. Охарактеризуйте завдання для розвитку словника похідних слів.
56. Охарактеризуйте завдання для формування граматичної словозміни.
57. Охарактеризуйте завдання для формування диференціацій частин мови.
58. Охарактеризуйте завдання для формування вміння правильно узгоджувати слова в реченні.
59. Охарактеризуйте завдання для поширення чи скорочення речень.
60. Охарактеризуйте завдання для формування зв'язку слів у реченні.
61. Назвіть вправи для розвитку у дитини просторової орієнтації.
62. Назвіть вправи для розвитку у дитини дрібної моторики пальців рук.
63. Назвіть вправи для розвитку у дитини кінетичної організації довільних рухів.
64. Назвіть вправи для розвитку у дитини зорово-моторної координації.

ЗАЇКАННЯ

1. Дайте визначення терміну: "заїкання".
2. Назвіть групи причин, що обумовлюють заїкання.
3. Назвіть функціональні причини виникнення заїкання..
4. Назвіть екзогенно-органічні причини виникнення заїкання.
5. Назвіть типи судом, що виникають у дітей з заїканням в процесі мовлення.
6. Охарактеризуйте тонічну судому.
7. Охарактеризуйте клонічну судому.
8. Назвіть місця виникнення судом клонічного та тонічного типу при заїканні.
9. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судом тонічного типу, що виникає на рівні артикуляційного апарату.
10. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судом клонічного типу, що виникає на рівні артикуляційного апарату.
11. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судом тонічного типу, що виникає на рівні фонаційного апарату.
12. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судом клонічного типу, що виникає на рівні фонаційного апарату.

13. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судоми тонічного типу, що виникає на рівні дихального апарату.
14. Опишіть симптоми, що спостерігаються в мовленні при заїканні при наявності судоми клонічного типу, що виникає на рівні дихального апарату.
15. Назвіть, якого типу супровідні рухи можуть спостерігатися при заїканні.
16. Вкажіть місце виникнення супровідних рухів при заїканні.
17. Назвіть види заїкання.
18. Назвіть причини виникнення невротичного заїкання.
19. Назвіть причини виникнення неврозоподібного заїкання.
20. Які симптоми в мовленні вказують на наявність невротичного заїкання?
21. Які симптоми в мовленні вказують на наявність неврозоподібного заїкання?
22. Які супровідні рухи більш характерні для невротичного заїкання?
23. Які супровідні рухи більш характерні для неврозоподібного заїкання?
24. Які неврологічні синдроми вказують на наявність неврозоподібного заїкання?
25. Які особливості емоційно-вольової сфери характерні для невротичного заїкання?
26. Назвіть ступені порушення темпу і ритму мовлення при заїканні.
27. Охарактеризуйте мовленнєві симптоми заїкання легкого ступеня.
28. Охарактеризуйте мовленнєві симптоми заїкання помірною ступеня.
29. Охарактеризуйте мовленнєві симптоми заїкання тяжкого ступеня.
30. Назвіть напрямки обстеження мовлення при заїканні.
31. Опишіть завдання для обстеження автоматизованих форм мовлення у дітей з заїканням.
32. Опишіть завдання для обстеження автоматизованих форм мовлення у дорослих з заїканням.
33. Опишіть завдання для обстеження читання у дітей з заїканням.
34. Опишіть завдання для обстеження читання у дорослих з заїканням.
35. Опишіть завдання для обстеження самостійних форм мовлення у дітей.
36. Опишіть завдання для обстеження самостійних форм мовлення у дорослих..
37. Назвіть параметри, за якими здійснюється аналіз мовлення у дітей та у дорослих з заїканням.
38. Назвіть параметри, за якими здійснюється аналіз не мовленнєвих симптомів, які виникають при заїканні в процесі мовлення.
39. Назвіть напрямки обстеження причин, що обумовлюють виникнення заїкання.

40. Назвіть поетапність логопедичної корекції заїкання у дітей за методикою Н. Чевельової.
41. Назвіть поетапність корекції заїкання у дітей в сучасному комплексному підході.
42. Назвіть напрямки, у яких може здійснюватися корекція при заїканні.
43. Назвіть послідовність корекції та розвитку немовленнєвого та мовленнєвого дихання.
44. Опишіть завдання для розвитку та корекції фізіологічного дихання при заїканні.
45. Опишіть завдання для розвитку та корекції мовленнєвого дихання при заїканні.
46. Назвіть допоміжні прийоми, що застосовуються для корекції дихання при заїканні.
47. Назвіть напрямки корекції артикуляційної моторики при заїканні.
48. Назвіть послідовність формування плавного мовлення при заїканні.
49. Назвіть правила плавного мовлення.
50. Назвіть допоміжні корекційні прийоми, які застосовують для формування плавного мовлення.
51. Назвіть прийоми релаксації, які застосовують у корекційному процесі для подолання заїкання.
52. Назвіть прийоми, що застосовуються для підготовки дітей до формування вміння розслаблятися.
53. Опишіть методи сугестії та аутосугестії, що застосовуються у корекційному процесі для подолання заїкання.
54. Назвіть нетрадиційні підходи подолання заїкання.
55. Назвіть традиційні підходи подолання заїкання.

ПОРУШЕННЯ ТЕМПУ МОВЛЕННЯ

1. Дайте визначення терміну “тахіталія”.
2. Дайте визначення терміну “брадилалія”.
3. Дайте визначення терміну “мовленнєві іттерації”.
4. Дайте визначення терміну “полтерн”.
5. Дайте визначення терміну “парафразія”.
6. Назвіть симптоми, що вказують на наявність тахіталії.
7. Назвіть симптоми, що вказують на наявність брадилалії.
8. Охарактеризуйте причини виникнення тахіталії.
9. Охарактеризуйте причини виникнення брадилалії.
10. Назвіть та охарактеризуйте етапи корекції тахіталії.
11. Назвіть та охарактеризуйте напрямки корекції тахіталії.
12. Назвіть та охарактеризуйте етапи корекції брадилалії.
13. Назвіть та охарактеризуйте напрямки корекції брадилалії.
14. Охарактеризуйте шляхи формування вміння притримуватися режиму дня.

15. Охарактеризуйте прийоми, методи та завдання для розвитку дихання у дітей з тахілалією та брадилалією.
16. Охарактеризуйте прийоми, методи та завдання для нормалізації темпу мовлення у дітей з тахілалією та брадилалією.
17. Охарактеризуйте прийоми, методи та завдання для розвитку відчуття темпу та ритму у дітей з тахілалією та брадилалією.

КЛІНІЧНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ХВОРИХ З АФАЗІЄЮ

1. Дайте визначення терміну “афазія”.
2. Назвіть моторні форми афазії.
3. Назвіть сенсорні форми афазії.
4. Назвіть форми афазії, при яких первинно порушується парадигматична система мовлення.
5. Назвіть форми афазії, при яких порушується синтагматична система мовлення.
6. Назвіть функціональне призначення різних півкуль та кожної долі кори головного мозку.
7. Назвіть рівні психічної сфери у людини (за О. Лурія).
8. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при еферентній моторній афазії.
9. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при динамічній афазії.
10. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при аферентній моторній афазії.
11. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при семантичній афазії.
12. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при акустико-гностичній афазії.
13. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при акустико-мнестичній афазії.
14. Назвіть місце локалізації порушення у корі головного мозку при мнестичній афазії.
15. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при еферентній моторній афазії.
16. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при динамічній афазії.
17. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при аферентній моторній афазії.
18. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при семантичній афазії.
19. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при акустико-гностичній афазії.

20. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при акустико-мнестичній афазії.
21. Назвіть психічний процес, який первинно порушується при мнестичній афазії.
22. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при еферентній моторній афазії.
23. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при динамічній афазії.
24. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при аферентній моторній афазії.
25. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при семантичній афазії.
26. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при акустико-гностичній афазії.
27. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при акустико-мнестичній афазії.
28. Назвіть пізнавальні процеси та функції, які вторинно порушуються при мнестичній афазії.
29. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при еферентній моторній афазії.
30. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при динамічній афазії.
31. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при аферентній моторній афазії.
32. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при семантичній афазії.
33. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при акустико-гностичній афазії.
34. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при акустико-мнестичній афазії.
35. Охарактеризуйте особливості емоційно-вольової сфери при мнестичній афазії.
36. Охарактеризуйте особливості усного мовлення при еферентній моторній афазії.
37. Охарактеризуйте особливості усного мовлення динамічній афазії.
38. Охарактеризуйте особливості усного мовлення аферентній моторній афазії.
39. Охарактеризуйте особливості усного мовлення семантичній афазії.
40. Охарактеризуйте особливості усного мовлення акустико-гностичній афазії.
41. Охарактеризуйте особливості усного мовлення акустико-мнестичній афазії.
42. Охарактеризуйте особливості усного мовлення мнестичній афазії.

43. Охарактеризуйте особливості письма при еферентній моторній афазії.
44. Охарактеризуйте особливості письма динамічній афазії.
45. Охарактеризуйте особливості письма аферентній моторній афазії.
46. Охарактеризуйте особливості письма семантичній афазії.
47. Охарактеризуйте особливості письма акустико-гностичній афазії.
48. Охарактеризуйте особливості письма акустико-мнестичній афазії.
49. Охарактеризуйте особливості письма мнестичній афазії.
50. Охарактеризуйте особливості читання при еферентній моторній афазії.
51. Охарактеризуйте особливості читання при динамічній афазії.
52. Охарактеризуйте особливості читання при аферентній моторній афазії.
53. Охарактеризуйте особливості читання при семантичній афазії.
54. Охарактеризуйте особливості читання при акустико-гностичній афазії.
55. Охарактеризуйте особливості читання при акустико-мнестичній афазії.
56. Охарактеризуйте особливості читання при мнестичній афазії.
57. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при еферентній моторній афазії.
58. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при динамічній афазії.
59. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при аферентній моторній афазії.
60. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при семантичній афазії.
61. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при акустико-гностичній афазії.
62. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при акустико-мнестичній афазії.
63. Охарактеризуйте особливості лічби та рахунку при мнестичній афазії.

ОБСТЕЖЕННЯ ПСИХІЧНОЇ СФЕРИ У ХВОРИХ З АФАЗІЄЮ

1. Назвіть поетапність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з афазією.
2. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з еферентною моторною афазією.
3. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з динамічною афазією.
4. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з аферентною моторною афазією.
5. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з семантичною афазією .

6. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з акустико-гностичною афазією.
7. Назвіть послідовність обстеження психічних процесів і функцій у хворих з акустико-мнестичною афазією.
8. Охарактеризуйте прийоми обстеження зорового сприймання у хворих з афазією.
9. Охарактеризуйте прийоми обстеження слухового сприймання у хворих з афазією.
10. Охарактеризуйте прийоми обстеження фонематичного сприймання у хворих з афазією.
11. Охарактеризуйте прийоми обстеження кінетичного праксису у хворих з афазією.
12. Охарактеризуйте прийоми обстеження кінестетичного праксису у хворих з афазією.
13. Охарактеризуйте прийоми обстеження просторового праксису у хворих з афазією.
14. Охарактеризуйте прийоми обстеження слухо-мовленнєвої пам'яті у хворих з афазією.
15. Охарактеризуйте прийоми обстеження зорово-мовленнєвої пам'яті у хворих з афазією.
16. Охарактеризуйте прийоми обстеження зорово-просторової пам'яті у хворих з афазією.
17. Охарактеризуйте прийоми обстеження логічного мислення у хворих з афазією.
18. Охарактеризуйте прийоми обстеження просторового інтелекту у хворих з афазією.
19. Охарактеризуйте прийоми обстеження розуміння значення слів хворих з афазією.
20. Охарактеризуйте прийоми обстеження активного словникового запасу у хворих з афазією.
21. Охарактеризуйте прийоми обстеження розуміння морфологічного значення слів хворих з афазією.
22. Охарактеризуйте прийоми обстеження точності вживання морфем у мовленні у хворих з афазією.
23. Охарактеризуйте прийоми обстеження розуміння граматичних мовленнєвих конструкцій у хворих з афазією.
24. Охарактеризуйте прийоми обстеження вміння граматично правильно узгоджувати слова у фразах у хворих з афазією.
25. Охарактеризуйте прийоми обстеження зв'язного мовлення у хворих з афазією.
26. Охарактеризуйте прийоми обстеження письма у хворих з афазією.
27. Охарактеризуйте прийоми обстеження читання у хворих з афазією.
28. Охарактеризуйте прийоми обстеження уявлення про число у хворих з

афазією.

29. Охарактеризуйте прийоми обстеження лічби та рахунку у хворих з афазією.

30. Охарактеризуйте арифметичну задачу як засіб обстеження психічної сфери у хворих з афазією.

КОРЕКЦІЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У ХВОРИХ З АФАЗІЄЮ

1. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з еферентною моторною афазією.

2. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з динамічною афазією.

3. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з аферентною моторною афазією.

4. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з семантичною афазією.

5. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з акустико-гностичною афазією.

6. Назвіть поетапність корекційно-відновлювального навчання у хворих з акустико-мнестичною афазією.

7. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при акустико-мнестичній афазії.

8. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при акустико-гностичній афазії.

9. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при семантичній афазії.

10. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при аферентній моторній афазії.

11. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при еферентній моторній афазії.

12. Назвіть кінцеву мету корекційно-відновлювального навчання при динамічній афазії.

13. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при акустико-мнестичній афазії.

14. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при акустико-гностичній афазії.

15. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при семантичній афазії.

16. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при аферентній моторній афазії.

17. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при еферентній моторній афазії.

18. Назвіть кінцеву мету кожного з етапів корекційно-відновлювального навчання при динамічній афазії.

19. Назвіть та охарактеризуйте невербальні прийоми та методи розгальмування кори головного мозку. При яких формах афазії їх застосовують і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
20. Назвіть та охарактеризуйте невербально-вербальні прийоми та методи розгальмування кори головного мозку. При яких формах афазії їх застосовують і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
21. Назвіть та охарактеризуйте вербальні прийоми та методи розгальмування кори головного мозку. При яких формах афазії їх застосовують і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
22. Назвіть та охарактеризуйте прийоми та методи переключення свідомості людини з вербального компоненту мовленнєвого спілкування на невербальний (смісловий). При яких формах афазії їх застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
23. Назвіть та охарактеризуйте метод фішок. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
24. Назвіть та охарактеризуйте метод побудови смислових рядів слів. При яких формах афазії їх застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
25. Назвіть та охарактеризуйте метод введення в контекст. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
26. Назвіть та охарактеризуйте методи планування і мотивації предметної та мовленнєвої діяльності. При яких формах афазії їх застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
27. Назвіть та охарактеризуйте метод імітації поз артикуляційного апарату. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
28. Назвіть та охарактеризуйте метод виділення звука зі слова. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
29. Назвіть та охарактеризуйте метод класифікації слів. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?
30. Назвіть та охарактеризуйте метод розкладання слів. При яких формах афазії його застосовують, з якою метою і на якому з етапів корекційно-відновлювального навчання?

ОРГАНІЗАЦІЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ РОБОТИ

1. Описати, яким чином повинен бути оформлений логопедичний кабінет. Перерахувати, яке обладнання повинно бути у ньому.
2. Охарактеризувати процес відбору дітей у дошкільні логопедичні групи. На яких підставах їх зараховують, хто дає направлення у логопедичну групу, яка документація при цьому оформляється?
3. Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом дітей з порушеннями мовлення у спеціальній логопедичній групі закладу дошкільної освіти. Яка документація при цьому оформляється?
4. Охарактеризувати документацію, яку повинен вести логопед логопедичної групи закладу дошкільної освіти.
5. Охарактеризувати процес відбору дітей для навчання на логопункті при школі. На яких підставах їх зараховують, яка документація при цьому оформляється?
6. Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом школярів з порушеннями мовлення. Яка документація при цьому оформляється?
7. Охарактеризувати документацію, яку повинен вести шкільний логопед?
8. Охарактеризувати процес відбору дітей для навчання у спеціальному закладу загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення. На яких підставах їх зараховують, яка документація при цьому оформляється?
9. Охарактеризувати періоди проведення обстеження логопедом дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Яка документація при цьому оформляється?
10. Охарактеризувати документацію, яку повинен вести логопед у спеціальному закладу загальної середньої освіти.
11. Охарактеризувати дидактичні посібники, які повинні знаходитися на логопедичному пункті в закладі дошкільної освіти для забезпечення навчально-корекційного процесу з дітьми з порушеннями мовлення.
12. Охарактеризувати дидактичні посібники, які повинні знаходитися на логопедичному пункті в школі для забезпечення навчально-корекційного процесу з дітьми з порушеннями мовлення.
13. Дати перелік документації, яка повинна бути на шкільному логопедичному пункті.
14. Охарактеризувати особливості складання графіка роботи логопедом у закладу загальної середньої освіти, спеціальному закладі загальної середньої освіти для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.
15. Охарактеризувати особливості складання графіка роботи логопедом у закладі дошкільної освіти.
16. Охарактеризуйте особливості ведення журналу логопедами у різних закладах освіти.

17. Назвати напрямки планування фронтальної логопедичної роботи у закладі дошкільної освіти. Вказати на залежності їх від навчальної програми та особливостей недорозвитку мовлення у дошкільнят.
18. Назвати напрямки планування фронтальної логопедичної роботи у школі. Вказати на залежності їх від навчальної програми та особливостей недорозвитку мовлення у школярів.
19. Охарактеризувати особливості ведення плану індивідуальної логопедичної роботи з дітьми з порушеннями мовлення.
20. Охарактеризувати особливості ведення зошитів взаємозв'язку з батьками та вихователями.
21. Охарактеризувати положення про логопедичні пункти.
22. Вказати на специфіку організації логопедичної допомоги в медичних закладах.
23. Охарактеризуйте специфіку ведення документації на логопедичному пункті при медичному закладі.

VIII. ВИМОГИ ДО НАПИСАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ЛОГОПЕДІЇ

Курсову роботу з логопедії студенти пишуть на четвертому курсі бакалаврата, після того, як вони прослухали навчальну дисципліну “Логопедія”. До написання курсової роботи викладач ставить ряд вимог, яких повинні дотримуватися студенти під час її написання.

Курсова робота повинна мати чітку структуру, яка включає вступ, теоретичну частину (I розділ), практичну частину (II розділ), висновки і список використаних джерел, а також, за необхідністю, додатки.

У вступі потрібно коротко визначити актуальність вибраної проблеми дослідження, вказати, хто з науковців працював над її вивченням, яким чином це позначилось на сучасній науці і практиці, яке значення мають визначені питання для практики роботи логопеда, вчителя закладів загальної та спеціальної середньої освіти, вихователів закладів дошкільної освіти тощо. Також у вступі важливо чітко представити мету, об’єкт, предмет та завдання дослідження.

У першому розділі необхідно зробити науково-теоретичний аналіз наявних досліджень у галузі логопедії, спеціальної логопсихології, спеціальної педагогіки, загальної психології та педагогіки тощо з даного питання. Одним з варіантів подачі вибраного науково-теоретичного матеріалу може бути порівняльний аналіз. Для більшої чіткості при розкритті питань розділ доцільно поділити на параграфи – в середньому на 2-3. Не потрібно дуже дробити матеріал на багато – 4, 5, 6 і більше параграфів – оскільки це не стільки сприяє формуванню вміння аналітично підходити до викладу власної думки, скільки вказує на більшою мірою реферативне відтворення. В свою чергу, кожен параграф може мати свій чіткий план викладу, який можна виділяти жирним шрифтом або підкреслювати по тексту. В кінці кожного параграфу має бути коротенький висновок обсягом 1-2 абзаци, який не виділяється словом “висновок”, а пишеться з абзацу і може починатися словами “отже”, “отож”, “таким чином” тощо.

Другий розділ також рекомендується поділити в середньому на 2-3 параграфи. Спочатку необхідно обґрунтувати, чому для проведення обстеження або формування навички, знання, психічного процесу чи функції використовується конкретний інструментарій, хто запропонував ним користуватися, яким чином він був використаний, які ще, окрім запропонованих, методики використовувалися свого часу у роботі з досліджуваною категорією дітей, підлітків чи дорослих. Також потрібно коротко охарактеризувати саму методику чи методики, вибрані для обстеження чи проведення роботи з дитиною, чи складанні уроків, заняття, перспективних плани тощо для організації і проведення навчання, представити схему чи модель, за якою у наступному параграфі

буде проаналізовано зібраний матеріал. Необхідно пам'ятати, що весь діагностичний інструментарій чи матеріал, використаний для формування, протоколи дослідження тощо у повному обсязі виносяться у додатки. В останньому параграфі другого розділу необхідно представити характеристики досліджуваного процесу чи функції, знання чи навички або опис динаміки їх розвитку, а також результати аналізу зібраних в результаті практичного дослідження матеріалів. Для курсової роботи достатньо буває практично розглянути проблему особливостей розвитку на прикладі однієї чи двох дітей, специфіки формування – на прикладі однієї групи дітей, умов організації – на прикладі аналізу досвіду роботи одного логопункту, керівника закладу чи конкретного логопеда. За бажанням того, хто виконує дипломну роботу, кількість досліджуваних може бути більшою. В кінці останнього параграфу другого розділу також повинен бути короткий висновок, який пишеться з абзацу, і, як і в попередніх випадках, починається словами “отже”, “таким чином” тощо.

У загальному слід зазначити, що кожен розділ повинен починатися з нової сторінки, а параграфи, в межах розділу, повинні відділятися лише назвою і проміжком в один або два інтервали. Тобто, кожен наступний параграф може починатися на тій же сторінці, що і попередній.

Загальний висновок пишеться з нової сторінки і у роботі позначається одним словом “Висновок”. У ньому повинні бути коротко представлені результати аналізу спочатку науково-теоретичних досліджень, а потім практичних, проведених тим, хто виконує дипломну роботу, досліджень. У висновку повинні бути відображені завдання, які даються у вступі.

Після висновку, з нового рядка, подається список використаних для написання роботи джерел у загальній кількості не менше десяти найменувань. Назви повинні розташовуватись удвох варіантах: за алфавітним порядком, або по мірі їхнього використання у тексті курсової роботи і бути оформлені у відповідності з сучасними філологічними вимогами до їх написання.

Додатки повинні відділятися від роботи словом “Додатки” і починатися з нової сторінки. Їх може бути декілька і тоді вони нумеруються буквами алфавіту. Наприклад: “Додаток А”. Кожен наступний додаток, за бажанням автора, може або продовжуватися на тій же сторінці, або починатися з нової.

У цілому, в процесі планування викладу проблеми дослідження необхідно пам'ятати, що, якщо метою розкриття теми є вивчення особливостей розвитку чогось, то теоретична і практична частини мають спрямовуватися на аналіз клінічних, психолого-педагогічних характеристик дітей з порушеннями мовлення. Якщо метою роботи є

формування у дітей з порушеннями мовлення конкретної функції навички, знання тощо то у роботі більшою мірою дається педагогічний аналіз поставленої проблеми, характеризують методики формування і практично досліджується процес формування. Якщо ж метою дослідження є особливості організації діяльності, умов організації – то у теоретичній і практичній частинах роботи у більшій мірі характеризують особливості планування діяльності логопеда, учнів, дошкільників чи керівників.

Курсову роботу пишуть від руки або друкують на комп'ютері. Загальний обсяг курсової роботи без додатків – в середньому 25-30 сторінок друкованого тексту. Текст на комп'ютері потрібно друкувати з 14 шрифтом з інтервалом у 1,5, залишаючи поля таких розмірів: лівий – 20-30 мм, правий 10 –15 мм, верхній – 20 мм, нижній – 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка чорного кольору середньої жирності, щільність тексту однакова. Заголовки структурних частин курсової роботи друкують великими літерами симетрично до тексту. Їх можна також виділяти жирним шрифтом. Крапки в кінці заголовків не ставляться. Якщо заголовок складається з двох і більше речень – їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком і текстом повинна бути в 2-3 інтервали. Кожну нову структурну частину роботи (ЗМІСТ, ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ, ВСТУП, РОЗДІЛИ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ) починають з нової сторінки. У випадках, коли кожен параграф в межах одного розділу продовжують на тій же сторінці, що і закінчився попередній, їх виділяють лише заголовком в 2-3 інтервали.

Тему курсової роботи можна вибрати з переліку, який наводиться нижче, або запропонувати самому. У випадку, коли студент сам пропонує назву теми – він повинен уточнити назву з керівником для того, щоб вона відповідала змісту самої дисципліни.

Титульна сторінка у курсовій роботі повинна бути набрана на комп'ютері і відповідно оформлена (див. дод. 3). Титульний лист не повинен обводитися рамкою і прикрашатися рисунками, узорами тощо.

Оцінка за результатами написання курсової роботи ставиться у балах. Параметри оцінювання нами відображені в таблиці 1.

Таблиця 1

Параметри і оцінка результату написання курсової роботи.

№	Параметри оцінювання якості написання курсової роботи	Оцінка
1.	Написання курсової роботи відповідно до зазначених термінів.	+ 5 балів
2.	Самостійність при роботі з теоретичним матеріалом та при проведенні практичного дослідження.	+ 5 балів
3.	Точність, логічність, послідовність пунктів плану курсової роботи (план правильно, доступно, зрозуміло відображає послідовність викладу матеріалу в межах визначеної при дослідженні теми).	+ 5 балів
4.	Правильність формулювання пунктів плану (назва пункту плану	+ 5 балів

	відповідає змісту викладеного матеріалу).	
5.	Правильність вибору наукових джерел (наукові джерела відповідають змісту курсової роботи в цілому та названих пунктів плану) та правильність їх оформлення.	+ 7 балів
6.	Використання останніх наукових напрацювань при написанні курсової роботи.	+ 5 балів
7.	Повнота розкриття заявлених питань.	+ 28 балів
8.	Вагомість і значимість текстового матеріалу за результатами аналізу теоретичних джерел.	+ 10 балів
9.	Вагомість і значимість текстового матеріалу за результатами аналізу практичного дослідження.	
10.	Забитість курсової роботи зайвою і другорядною інформацією	- 10 балів
11.	Чіткість і логічна послідовність при розкритті питань.	+ 10 балів
12.	Вагомість і правильність формулювання висновків, сформованих за результатами теоретичного і практичного дослідження.	+ 10 балів
13.	Відповідність обсягу курсової роботи вимогам.	+ 10 балів
Підсумкова кількість балів:		100 балів

Таблиця 2

Критерії і оцінка результату написання курсової роботи.

№	Критерії оцінювання якості написання курсової роботи	Оцінка
1.	Написання курсової роботи відповідає зазначеному терміну, або випереджає його.	+ 5 балів
	Курсова здана з запізненням на декілька днів (до тижня) .	+ 4 бали
	Курсова робота здана зі значним запізненням (більше тижня), але у період до захисту курсової роботи.	+ 3 бали
	Курсова робота здана після офіційного терміну проведення захисту курсових робіт	0 балів
2.	Самостійність при роботі з теоретичним матеріалом та при проведенні практичного дослідження.	+ 5 балів
3.	Точність, логічна послідовність пунктів плану курсової роботи (план правильно, доступно, зрозуміло відображає послідовність викладу матеріалу в межах визначеної при дослідженні теми).	+ 5 балів
4.	Правильність формулювання пунктів плану (назва пункту плану відповідає змісту викладеного матеріалу).	+ 5 балів
5.	Правильність вибору наукових джерел (наукові джерела відповідають змісту курсової роботи в цілому та названих пунктів плану) та правильність їх оформлення.	+ 7 балів
6.	Використання останніх наукових напрацювань при написанні курсової роботи.	+ 5 балів
7.	Повнота розкриття заявлених питань.	+ 28 балів
8.	Вагомість і значимість текстового матеріалу за результатами аналізу теоретичних джерел.	+ 10 балів
9.	Вагомість і значимість текстового матеріалу за результатами аналізу практичного дослідження.	
10.	Забитість курсової роботи зайвою і другорядною інформацією	- 10 балів
11.	Чіткість і логічна послідовність при розкритті питань.	+ 10 балів
12.	Вагомість і правильність формулювання висновків сформованих за результатами теоретичного і практичного дослідження.	+ 10 балів

13.	Відповідність обсягу курсової роботи вимогам.	+ 10 балів
Підсумкова кількість балів:		100 балів

ІХ. ДОДАТКИ

Додаток А*¹

КАРТКА ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Дата обстеження _____

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДИТИНУ

Прізвище, ім'я _____ Вік _____ Дата народження _____
Рідна мова _____ Час вступу до групи _____
(класу)

Відомості про батьків:

Мати: рік народження _____ рідна мова _____ ким працює _____

освіта _____ чи є професійні шкідливі впливи (якщо є, вказати які) _____

чи є ще діти (вказати стать і вік) _____

Батько: рік народження _____ рідна мова _____ ким працює _____ освіта _____ чи є професійні шкідливі впливи (якщо є, вказати які) _____

Чи проживає дитина з обома батьками _____ батьки розлучені (вказати, який вік був у дитини під час розлучення) _____ живе лише з матір'ю, батьком _____ виховується в дитячому будинку (адреса) _____

Домашня адреса дитини _____

Домашні умови: число членів сім'ї _____ кількість кімнат _____ наявність окремої кімнати для дитини _____

Захворювання в сім'ї, з урахуванням хвороб найближчих родичів: порушення слуху (у кого, з якого віку) _____ алергія _____ епілепсія _____

алкоголізм _____ краснуха _____

венеричні захворювання _____ розумова _____ відсталість _____

інші відхилення розвитку _____

порушення мовлення _____ ендокринні порушення _____

чи стоять на обліку у психоневролога, психіатра (діти, батько, мати, гайближчі родичі) _____

¹ Астапов В.В. Введение в дефектологию с основами нейро- и патопсихологии. – М. : Международная педагогическая академия, 1994. – 216 с.

Наявність у сім'ї: лівизни _____ яскраво
виражених інших здібностей _____

Чи були в сім'ї випадки самогубства _____
Захворювання дитини: вірусні (4-6 разів в рік до 3-х років) _____ в
3 – 7 років _____ після 7 років _____.
Дитячі інфекції (вказати, в якому віці) вітрянка _____ кір
_____ скарлатина _____ краснуха
_____ епідемічний паротит _____
менінгоенцефаліт _____ інші (вказати які)

Стан зору _____ Стан слуху _____
Захворювання ЛОР органів: гланди, аденоїди _____
ангіни (як часто) _____ тонзиліти (хронічні тонзиліти) _____

Травми голови (вказати вік) _____ чи перебував при цьому
на стаціонарі (період) _____ з яким діагнозом _____

Інші захворювання _____

Чи буває зростання температури без видимих причин _____

Чи змінюється АТ _____

Наявність судом (вік, частота, при яких обставинах) _____

Чи перебуває на диспансерному обліку (де, у кого, з яким діагнозом) _____

Сон дитини (тривржний, зміна ритму сну, спокійний, тривалість сну) _____

Енурез (емпокрес) _____

ВІДОМОСТІ ПРО ПРОТІКАННЯ ВАГІТНОСТІ.

Дитина бажана (небажанна) _____ вік матері під час вагітності
_____ яка по рахунку вагітність _____ які пологи
_____ кількість абортів _____ як протікала вагітність:
нормально _____ тошнота _____ рвота _____ підвищення
АТ _____ ОРЗ _____ краснуха _____ грип _____ прийом
ліків _____ психічна травма _____ професійні шкідливі впливи
_____ травми плоду _____
куріння _____ вживання _____ алкоголю
_____ токсикоманія _____ можливість
запліднення _____ в _____ стані _____ алкогольного _____ сп'яніння

Які були пологи (своєчасні, передчасні, стрімкі, затяжні, сухі) _____

вага при народженні _____ чи застосовувались (стимуляція, видавлювання, вакуум-екстракція, накладання щипців, кесарів розтин, поворот за ніжку) _____

Дитина народилась (переношена, недоношена, своєчасно) _____
закричала зразу (ні) _____ чи були судоми (як довго) _____
особливості при народженні (асфіксія, пологова травма, гематома на голові, обкращення пуповини навкруги шиї, лежала вперед головою, ягодицями) _____

ПЕРШИЙ РІК ЖИТТЯ.

Спокійний _____ неспокійний _____ часте зригування _____ грудне кормління до _____

Психомоторний розвиток: тримає голову з _____ самостійно сидить з _____ ходить з _____ слідує за переміщення предметів очима з _____ хватає предмети з _____ впізнає матір з _____ Розвиток мовлення: гуління з _____ перші слова з _____ фрази з _____
Загальна активність на першому році життя (рухливий, загальмований, спокійний, неспокійний, пасивний, допитливий) _____

Маніпулює предметами з _____ ігри "заховай" та інші з _____
Страхи дитини (вказати які) _____

Чим хворів на першому році життя _____

ЧИ БУВАЄ У ДИТИНИ

Стомленість і слабкість (по можливості вказати причину) _____

_____ підвищення потовиділення
_____ як переносить поїздки в транспорті

чи буває головокружіння _____ чи виникає почуття нехватки повітря _____

чи відчуває болі: в животі _____ тошноту _____ відчуття взуття живота _____ жаліється на головні болі _____ чи виникають алергійні реакції і на що _____

чи бувають втрати свідомості _____ нічний енурез (рідко, часто, інколи) _____ чи відчуває тривожність, дратівливість, пригніченість, агресивність, нестриманість, плаксивість, страх, різкі зміну настрою, схильність до усамітнення (вказати, що) _____

ПСИХОЛОГО-СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС ДИТИНИ

Психологічний клімат у сім'ї _____ чи бувають конфлікти _____ яке ставлення до дитини _____

Відвідування дошкільної установи (якої, з якого віку) _____ як проходила адаптація _____ чи є друзі _____ які стосунки з дітьми в групі _____ що любить робити _____ в які ігри любить гратися _____ особливості пізнавальної і емоційно-вольової сфери _____

Перебування в школі: з якого віку пішов до школи _____ адаптація до шкільних умов _____ успішність _____ які предмети подобаються, які викликають труднощі _____

ставлення до навчання _____ стосунки з однолітками _____ з педагогами _____ чи виникають конфлікти (які, з ким) _____

ставлення батьків до шкільних занять дитини _____

ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

Ставлення до себе _____

Ставлення до інших людей _____

Стосунки з однолітками _____

Ставлення до справи _____

СХЕМА АНАЛІЗУ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВИМОВИ У ДІТЕЙ ЗВУКІВ

НАПРЯМКИ АНАЛІЗУ ЯКОСТІ ВИКОНАННЯ ЗАВДАННЯ	СПЕЦИФІКА ВИМОВНОГО БОКУ МОВЛЕННЯ ДИТИНИ
Відсутні у вимові звуки	Записати відсутні звуки
Спотворена вимова звуків	Записати спотворені звуки і характер спотворення
Заміна одних звуків мовлення іншими	Записати звуки, які замінюються в мовленні
Взаємозаміни звуків	Записати звуки, які взаємозаміняються в мовленні
Порушена функція мовлення (ізолювана, відображена чи самостійна вимова звуків порушена, труднощі при вимові звуків у збігах приголосних)	Записати, у яких випадках порушені у вимові звуки вимовляються правильно, а коли залишається ще їх неправильна вимова
Мономорфне порушення звуковимови	Записати порушені у вимові звуки
Поліморфне порушення звуковимови	Записати порушені у вимові звуки
Пропуски звуків при збігах приголосних (помилки при переключенні з вимови одного звука на інший, складний за артикуляцією, простий за артикуляцією)	Записати порушені варіанти збігів приголосних
Тип порушення звуковимови	Артикуляторно-фонетичний, артикуляторно-фонематичний, акустико фонематичний
МОЖЛИВІ ПРИЧИНИ ПОРУШЕННЯ ЗВУКОВИМОВИ (ПРОГНОСТИЧНЕ ПРИПУЩЕННЯ)	
Соціально-психологічні умови виховання дитини	
Порушення будови органів артикуляції	
Порушення діяльності голосових зв'язок	
Порушення артикуляційної моторики	
Порушення дихання	

Порушення фонематичного слуху	
Порушення кінестетичних процесів	
Порушення кінетичного праксису	
Інші причини	

Загальний висновок _____

_____

_____

Додаток В

**СХЕМА АНАЛІЗУ ОСОБЛИВОСТЕЙ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ МОТОРИКИ
І МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ**

Критерії оцінки якості виконання завдань	Специфіка артикуляційної моторики і мовленнєвого дихання
Позиція губ посмішка	
Позиція губ оскал	
Позиція губ трубочка	
Відкривання і закривання рота	
Втримування нижньої щелепи при щільно зімкнених зубах	
Язик у позиції лопата	
Язик у позиції гірка	
Язик у позиції голочка	
Широкий кінчик язика піднятий до верхніх передніх зубів	
Піднімання і втримування язичка назад і вверх	
Вдох через ніс	
Видих через рот	

**СХЕМА АНАЛІЗУ ЛОГОПЕДИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ПРОВЕДЕНИХ ЗАНЯТЬ**

Рівень	Недопустимий	Критичний	Допустимий	Оптимальний
Орг. момент	Відсутній	Затягнутий	Замінений постановкою мети	Спрямований на організацію та активізацію уваги дітей
З'язок з іншим етапом, заняттям, темою	Немає зв'язку з попереднім індивідуальним заняттям і установкою на майбутнє	Формальний, на словах	Виявляється наприкінці заняття	На початку заняття чітко визначено його місце в системі знань
Методи навчання, зміст матеріалу	Немає специфіки ні в змісті, ні в методах навчання	Специфіка декоративна і на заняттях не підтверджується	Специфіка заняття виявляється у змісті матеріалу	Рівень труднощів, методи навчання, зміст матеріалу сприяють спеціалізації
Структур заняття	Обрана спонтанно	Частини заняття витримані в рамках часу	Структура пробна, складна але гнучка	Логічна, хронологічно виправдана, гнучка
Методична підготовка логопеда	Немає опори на методологію навчального процесу	Інтуїтивно організовується реальний процес пізнання	Використовують наукові обґрунтування моделі і пізнання, хоч і не заявлені логопедом	Цілеспрямоване використання знань з методології, навчає користуватися ними дітей
Види робіт	Одноманітні, непродуктивні	Одноманітні, непродуктивні	Найчастіше використовуються традиційні види робіт	Різні види робіт чергуються з обліком продуктивності

Зворотній зв'язок “логопед - дитина”	Відсутній, немає диференціації	Авторитарний, однаковий для всіх	Зв'язок різнобічний, проте не завжди продуктивний	Різні види опитування, сучасні продуктивні форми оцінок
Форми роботи	Переважає один вид діяльності	Переважно Використовуються специфічні для цього предмета види робіт	Різноманітність форм роботи не зумовлена необхідністю навчального процесу	Форми роботи актуальні для навчання на цьому заняття і створюють умови для психологічного комфорту
Педагогічний такт	Взаємодія логопеда і дитини не є джерелом активізації роботи на заняття	Слабко проявляється особистість логопеда у позитивному впливі на особистість дитини	Створені умови на заняття для формування взаємовідносин логопеда і дитини	Особистість логопеда позитивно впливає на дітей і сприяє формуванню всебічно-розвинутої особистості

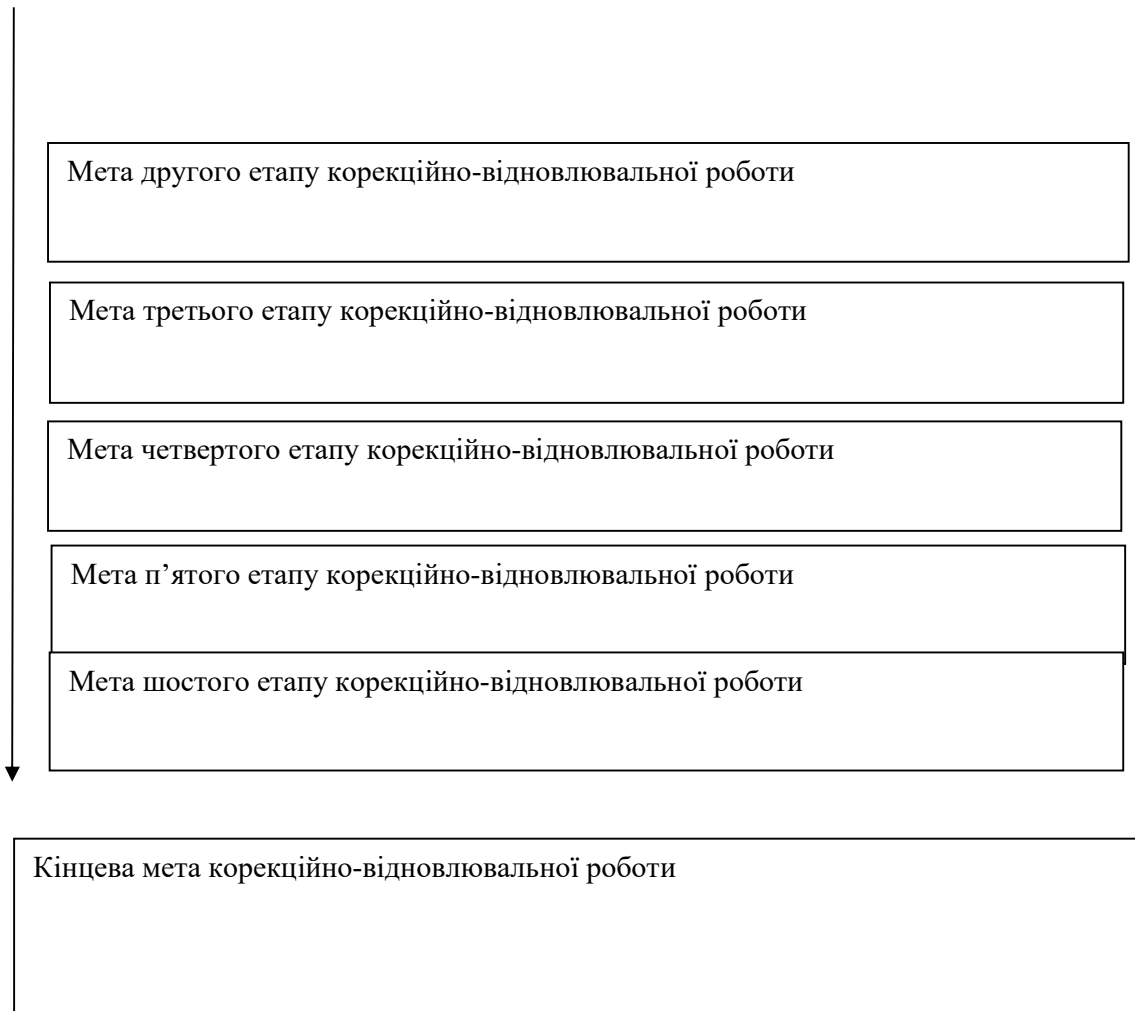

Рис. 1. Схема корекційно-відновлювальної роботи при афазії за О. Лурією (схема може бути складена відповідно до досліджень Л. Цветкової, М. Шохор-Троцької та інших за вибором)

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психоогії
Кафедра логопедії та спеціальних методик

КУРСОВА РОБОТА

з логопедії

на тему: «Корекційна роль ігор у логопедичній роботі з дошкільнятами із загальним порушенням мовлення»

Студента (ки) 4 курсу 43 групи
напряму підготовки 0101
пеціальна освіта спеціальності
Корекційна освіта. Логопедія.
Гайовської Н.Б.
Керівник: кандидат
психологічних наук, доцент
Гаврилова Н.С.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії _____

_____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Кам'янець-Подільський - 2018 рік

Наукове видання

Гаврилова Н.С.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА З ЛОГОПЕДІЇ
Навчально-методичний посібник

Підписано до друку ---.2018 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний
Ум.друк. арк. 11,0. Обл. вид. арк. 10,1 Тираж 300. Зам. ----

Підготовлено до друку та надруковано
у видавництві ПП «Медобори-2006»
32343, Хмельницька обл., Кам'янець-Подільський р-н,
с. Довжок, пров. Радянський, ба. Тел./факс: (03849) 2-20-79
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3025 від 09.11.2007 р.